

Om Folkevandringerne's Indflydelse paa det gamle
Skandinaviens (navnligen Danmarks) Religion
og Mythologie,

af

Dr. G. C. Th. Francke,

Conrector ved den lærde Skole i Helsingborg. *)

Man har bebrejdet Danmarks indenlandske Historieforskere og Historiefrivere, at de elste mere at leve i den fierneste Fortid, end at bearbejde den nyere Historie. Det Ønske er blevet fremsat, at de mere vilde henvende deres Virksomhed til den sidste, og engang endelig lade det Døde hvile, hvilket allerede her mere, end i andre Lande, er bearbejdet. Af mit hele Hjerte istemmer jeg dette Ønske, naar det rigtig forstaaes: „Lad de Døde hvile!“ hedder det her med Rette, ligesom i Sagen. Men ikke Alt er dødt, hvad der er forbigaent; naar endog Leget med henfaldt i Støv, saa lever dog Aanden endnu i fierne

*) Den historiske Forenings Bestyrelse finder det fornødent, i Anledning af denne Afhandling, engang for Alle at bemærke: at den overhovedet, ved Bidrags Optagelse i Tidsskriftet, kun lader sig bestemme ved disses Bestaafenhed, i Henseende til den større eller mindre Fordring paa Læsernes Opmærksomhed og Interesse, som Bidragene, efter Bestyrelsens Skønnende, ved deres Indhold og Behandlingsmaade, fra en eller anden Side kunne have Krav paa; uden at den indlader sig paa at forsvare

Slægter, dersom nogentid en Aand har besjælet Folket. Og, hvis vilde vel lægge et Folk til Fæst, at det opseger Aanden, dets egen Aand, der saa sielden i det nærværende Liv fremtræder i sin fulde Kraft, der, hvor den har sit Rige? I Daadslivet er Aanden virksom; dog staaer dens Virksomhed isoleret, og den, der kun vil opfatte Aanden i enhver Nutid, modtager kun et vrangt Billede. Menneskets Aand lader sig, ligesom dets Lykke, da først bedømme, naar det har fuldbendt sit handlende Liv; een Menneskealder i det Mindste maa det først have gennemlevet for vore Dine. Nationernes Aar ere Aarhundreder; og først efter Forløb af Folkalderne lader Folkets Aand sig opfatte. Hvorfor levede den sublime Græker saa ganske i sin Mythe, hvorfor saa sildigt, og forholdsvis saa lidt i sin Historie? — Fordi han havde en Mythos, der vilste ham Folkets Aand i eet Billede — Aanden, som han kun stykkevis, ofte kun i en vanhældet Form læste sig til af Historien. Romerne, de Franske, de Tydske, de allerfleste Nationer — hvorfor leve de i Historien? — Fordi de ingen Mythos

de optagne Bidrags Indhold mod en uuelig Kritik, eller i ethvert Tilfælde kan ville bifalde eller vedkiende sig de forskellige Forfatteres Grundsætninger, Meninger og Hypoteser.

Ved det her meddelte Bidrag har Bidtøftigheden af nogle af Forfatterens oplysende Anmærkninger og Excursjer, gjort det umueligt, at anbringe dem under Teksten; men de ville findes bag efter samme, med henvisende Numertal. — Endnu maa bemærkes, at de af Forf. med semitiske, saavel som med latinske Bogstave anførte arabiske, og andre østerlandske Ord, kun paa den sidstnævnte Maade (med Forfatterens Samtykke) have kunnet aftrykkes; dog med en særegen Skrift, hvorved de mere ville fremhæves. Den i høj Grad forøgede Vanskelighed, som Trykningen af saamange Ord i deres orientalske Form, midt inde i Noternes danske Text, vilde medføre, særdeles da Officinet fattes de dertil fornødne orientalske Skrifter, har gjort dette nødvendigt.

Med.

have at fordybe sig i, eller hvori de kunde overskue hiint Billede af Folkeaanden med eet Blik. Thi hvo vilde kalde isolerede Heltesagn og Almueeventyr en Mytheskreds? — De ere kun Ruiner af en fiern Fortids skønne Bygning; og hvor gierne dvæler dog det Folk, som ingen Mythus har, endog blandt Ruinerne af en saadan, ligesom under Ruinerne af Forfædrenes Bygningskunst; fordi nemlig selv i dem udtaler Aandens Gienglang sig tydeligere, end i Historien.

Fra denne Side betragtet, vilde jeg altsaa ikke ifstemme hiin Vebredelse, man har gjort de danske Historiekrivere; Historie uden Mythus kalder jeg et Legeme uden Aand. — Men er der da Aand i Mythen, saaledes som den saa ofte opfattes? Er der Aand i Fortidens Studium, saaledes som det jevnlig drives? — Dette er et andet Spørgsmaal! — At samle Stene, som tilhøre en ubekendt Tid og et ubekendt Folk; at samle enkeltstaaende Myther, og at sammenstille, ja identificere dem efter de svageste Ligheder; at søge Kongenavne og Kongestammer i Mytherne, ja endogsaa paa dem at grunde Chronologier og Synchronismer; at sanke Mytherne, som Digterne brugte snart saa, snart anderledes, hist og her af forskellige Stammer, og forene dem til eet mythologisk Uhyre: dette er ikke at læse Folkets Aand i Mythen, i hvor vigtige endog saadanne Foretagender undertiden kunne være som Forarbejde; dette er at myrde Aanden, hvis man deri vilde see Historiens Væsen.

Den Aand, som lever i Mythen, og ved hvilken Mythen selv lever, den samme Aand lever endnu, lever i det Folk, hvis Giendom Mythen var; og i Mythen fæster Folkets Historie, ja selv Folkets Nutid, deres Rodder. Hvorfor seirrede vel Sachernes lille Skare over Skotternes og Picternes talrige Horder, ligesom over de endnu talrigere Britter? — Fordi hine fortos af deres Guder; ligesom fordem Ildstøtten og Cherubin paa Pagtens Ark vare Israels Borns Forere. Hvorfor bleve Sach-

ferne senere hen overvundne af de Danske? — Fordi da vare deres gamle Guder døde, og den nye Tro var endnu ikke bleven levende hos dem. — Var det vel anderledes hos Grækerne eller hos Romerne? Var det ikke Tro paa Guderne, som gav Pisistratus Herredømmet, eller kunde Romerne seire, naar de ikke havde gjort Siendernes Guder til deres egne?¹⁾ — Dog, fremmede Guder agtede man overhovedet kun ringe, saalænge Troen paa de egne var fast og uroffelig. Jomala's Tempel hos Venderne blev de tappre Skandinavers Bytte, og Freirs Billede, der var saa helligt for Upp-Svearne, var den dristige Thorsdyrker ikke bange for at haane og sonderlaae med Ungdommens vilde Overmod²⁾. Ethvert Folk har sin egen Tro for sig selv, ligesom sin egen Aand; og desuagtet spurgte tilforn næsten Ingen efter, hvilken Tro der forud herskede hist, og hvilken her i Skandinavien³⁾. Snart meente man, det var nok, naar en Overtro, som hersker indtil denne Dag, en local Skik, et Almuestues Eventyr, eller nogle Steds og Personnavne lode sig forklare af Snorre's Edda; snart meente man, at udrette Alt, ved at hente isolerede Myther fra fremmede Nationer, hvor noget lignende troedes. Og hvorfor alt dette? — Fordi endnu næsten Ingen havde givet sig den Umage, fuldstændigen at forfølge Folkenes Vandringstog; Ingen søgt at opløse Eddalæren, denne vidunderlige Skabning, fuld af hoi Poesi og fuld af Modsigelse i dens enkelte Dele, og deraf at give Enhver, hvad der tilhører ham, hvad der som et Heelt er ham eiendommeligt, og fremstiller

1) Om Romernes evocatio deorum, s. bl. a. Macrobian Saturn. III. 9.

2) J. E. Müller Sagabibl. III. S. 263 o. fg.

3) For saa vidt nemlig, som dette Spørgsmaal skulde opfattes i dets fulde Betydning, og med særdeles Hensyn til den Folkeand, der udtaler sig i Troen, og til de Modificationer i Troen, der betinges ved Folkenes Blanding. Nu er det for en Deel anderledes hermed, siden Mænd, som Geijer, Grundtvig, Magnusen, Petersen o. fl. have foretaget sig at arbejde til det samme Maal.

hans Land saaledes, som ingen Historie af en yngre Tidsalder formaaer det — en Land, der giennemvandrer det hele historiske Liv, og som, naar man først kiender den ret, fremskraaler ved ethvert Skridt i Tilværelsen. Folkevandringen — kun eet Maal er der, som Forskerne pleie at tildele den: det romerske Rige; og dog er det utvivlsomt, at den kun derved først opnaaer Sammenhæng og national Betydning, naar man ogsaa i andre Egne forfølger dens Spor, naar man lægger Mærke til, at det ikke blot var mod Syden, men ogsaa mod Nord, at Folkene skarer trængte sig frem. Vel er det en vanskelig, i nogle Tilfælde maaskee umuelig Opgave, saaledes at forfølge disse Vandringers Spor; dog allerede Bestræbelsen er lønnende. Thi da først, naar vi vide, hvilke Folkstammer der her, og hvilke hist søgte sig et Hiem, hvorledes de blandede sig med andre Folk⁴⁾, hvorledes deres Sæder og deres Tro vandrede med dem: først da bliver det lyst i de nyere Tider, og da træder ogsaa her Folkene Land os imøde.

Med denne Tanke, og i Haab om at kunne bringe mere Lys ind i Historien (ikke for allene at vandre om i de dunkle Tider, hvor et Feilgreb ikke er saa vanskeligt, og ikke saa let opdages) vover jeg et Forsøg paa at udforske den Indflydelse, som Folkevandringerne, ikke blot den ene, der fortrinsligen fører dette Navn, have havt paa vort Fædrelands Tro og Mythe. Langtfra at haabe, at jeg fuldstændigen skulde kunne løse denne Opgave, troer jeg i det mindste ikke at fortjene Daddel, men endog at kunne gavne ved det blotte Forsøg, naar jeg hjælper til at aabne en Vej,

⁴⁾ Meget er her vist nok udrettet ved lærde Forskere i Danmark og Sverige — for en Deel ogsaa i andre Lande — hvis Navne deels ere bekendte nok, deels nedenfor ville forekomme. Men endnu staae deres fleste Undersøgelser isolerede; og det turde vel derhos ei være overflødig, engang ogsaa at betragte den samme Gienstand fra en anden Side.

der endnu er saa lidet betraadt; og selv de fra Andres meest afvigende Anskuelser kunne ikke lægges mig til Last, efterdi her, som overalt, Sandhed først kan fremgaae af Kampen.

Muligheden til en saadan Forskning er givet i den Methodode, som, efter Beaufort's Exempel, Niebuhr, Karl Ottfr. Müller, Eapenberg og adskillige Andre med saameget Held have bragt i Anvendelse, og som ogsaa i mange Dele allerede heldigen er bleven anvendt paa vor gamle Historie, navnlig med Hensyn til Kildernes Kritik og til mange Enkeltheder. Meget er ogsaa derved forarbejdet, at de islandske Saga-Kilder allerførst rigtigheden ere vurderede ved P. G. Müller, Caro ved Dahmann, og begge ved disses Arbejder ere satte i det rette Lys; skiondt unegteligen den Sidste endogsaa hos Dahmann ikke ganske skæer sin Ret. Hvo der forstaaer Caro, kan ikke ynke ham! — For de angelsachsiske Kilder have vi Eapenbergs mesterlige Kritik, som desværre dog ikke turde indlade sig paa disses Kilders Forhold til vort Land og dets Historie, i dens hele Fuldstændighed. De franske Kilder trænge, uagtet Alt, hvad der ellers i den Henseende er udrettet af de Franske og af Selskabet for den Tydske Historie, tildeels endnu til en mere bestemt Vurdering, for saavdt som de kunne være Kilder for vor Historie. Det Samme gielder i endnu højere Grad om Tydske historiske Kildeskrifter, blandt hvilke navnlig Adam fra Bremen, selv ved de nyeste Arbejder, endnu ingenlunde er sat i sit rette og fulde Lys. Ogsaa med Hensyn til de græske og romerske Efterretninger er der endnu endeel tilovers at gjøre, saavel i Henseende til deres Vurdering, som til deres Resultater. Eddaernes Forhold til hinanden, ligesom til sildigere indenlandske og udenlandske Sagn, er for en Deel fortræffelig udviklet af P. G. Müller og af enkelte tydske Lærde; med Hensyn til Gudemytherne i begge Eddaer, saavelsom hos Caro, hos sildigere Sagaskrivere, Dig-

tere og i Mythernes yngre Spor, er meget gjort til at samle, sammenligne og tolke Indholdet; og her fortjene vistnok Finn-
Magnusens colossale Arbejder især at nævnes; men nærvæ-
rende Undersøgelses Tendens er dog endnu, naar ganske saa
Arbejder undtages, næsten bleven reent upaaagtet. Der gives
endog enkelte Kilder af ikke ringe Betydning, der endnu slet ikke
ere bekendte, eller ikke tilbørligen bemærkede.

Spad jeg her agter at meddele, er Resultatet af mange-
aarige Forskninger i de oprindelige Kilder selv; thi, at det kun
er paa disse, hvor de findes, og aldrig paa afledede Kilder,
man kan bygge, dette har mangen ubehagelig Erfaring lært
mig. Vistnok, hvor man intet Valg har, maa man heller ikke
forsmaa den afledede Kilde; men her er heldigviis de oprin-
delige Kilders Rigdom saa stor, at der selden eller aldrig kan
være Tale om Valget imellem disse og hine.

I Stoffets Fremstilling og Anordning kunde jeg gaae
den samme Vej, som jeg er gaaet i mine Forskninger, og saa-
ledes som jeg, fra disses Begyndelse af, har fulgt den i det,
jeg bragte paa Papiret; men denne Vej vilde være altfor
trættende for Læseren. Jeg har saaledes foretrukket, kun at
fremlægge Resultaterne, tilligemed deres Beviser, i Sammen-
hæng; og navnlig de sidste, hvor de ikke nødvendigen høre
med til Sammenhængen, i Anmærkninger.

Afhandlingen deler sig, i Folge dens Væsen, i to Afde-
linger, af hvilke den første handler

om Eddalærens gradvise Udvikling ved Forti-
dens Folkevandringer;

den anden derimod:

om Indflydelsen, som Middelalderens Folke-
vandring udøvede paa vore Forfædres Reli-
gionsforestillinger.

Med Hensyn til Æren om Banerne, var jeg noget tvivlsraadig, om jeg skulde drage den ind under første Afdeling, eller henregne den til den anden. Dog bestemte jeg mig for det sidste; deels fordi, om endog hiin Religionslæres Indflydelse skulde have begyndt allerede i Fortiden, den dog i det mindste ogsaa naaer til sildigere Tidsaldre; deels og fornemmelig, fordi den er mere partiel og begrændset til enkelte Egne, end man ellers for Næsten vil finde dette i den første Afdeling.

Første Afdeling.

I.

Allerede oftere have flere Forfattere (Myerup, Finn Magnussen, N. M. Petersen, Molbech o. a.) gjort opmærksom paa den store Interesse, som det gamle Eddadigt Rigsmaal maa have for den, der søger at sætte sig ind i den skandinaviske Fortids Forestillingsmaade og Sædvane. De tre Stænder, Slaverne, de Frie og Herrerne, fremstilles, ligesom overalt, hvor en strengere Standsforstiel hersker, saa og her, som tre forskellige Stammer, hvilke dog ikke her oprindeligt befinde sig i en udvortes Stilling, der svarer til deres Væsen, men først gaar over i disse ydre Forhold, i det Guddommen prøver paa, af dem alle tre at danne en ædlere Slægt. Kun af den sidste Stamme lyffes det Guddommen (nemlig Heimdal, Bogteren for Vifrost eller Himmelbroen) at frembringe en ny, hvilken den kan erkiende som Udspring af Guderne og en værdig Herskerstamme. Enhver Stand og Stamme aftegnes i Dyrigt efter dens karakteristiske Kiendtegn; og disse svare nøie til de Charaktertræk, hvilke vi kunne stielne hos de skandinaviske Folkstammer, der lade sig historisk paavise. Disse Stofes historiske Opholdssteder, ligesom deres Forhold

til andre Stammer, tyde hen paa saadanne Skiebner og Kiendsgierninger, der maae ligge til Grund for den Fremstilling, vi finde i Rigsmaal. Deres Culturtilstand, deres Syssler, deres physiske Egenskaber, Alt paasjer til de Beskrivelser og Betydninger, som gives i Digtet; saaledes at der ikke mere kan tvivles om, at hiint Eddadigt ikke indeholder nogen blot Speculation, men grunder sig paa gamle Sagn og paa historiske Kiendsgierninger, opfattede paa den Maade, som er Mythen eiendommelig. Ja, Brudstykker af denne poetiske Saga forekomme endog udtryffeligt i andre eddiske Kilder.

I Scandinaviens høieste Norden, paa ubeboelige Fjælde og Jismarker⁵⁾, og i de Sumpe, der adskille Sarmatiens Grændser ved de mørke Urskove fra de mildere Ryslande ved Østersøen⁶⁾, finde vi allerede ved Begyndelsen af den historiske Kundskab et Folk, som troligen svarer til det Billede, under hvilket Rigsmål skildrer Scandinaviens undertrykte Folkestamme: Finnerne⁷⁾. Saadan en Stemstavn vælger over-

⁵⁾ Beviisstederne ere mange og lette at finde. Man jævnføre bl. a. *Procopii Goth. II. 11* o. flg. (14). *Jordanes Goth. I. Geijers Urgesch. S. 71* flg. Sammes *Sv. Hist. I. 93* o. flg.

[Forfatteren anfører, under Titel af "Urgeschichte" en tydske Oversættelse af Geijers "Svea Rikas Häfder", hvilken Overs. her ikke høves; og Citaterne kunne saaledes ikke jævnføres med eller overføres til den svenske Udgave.] Red.

⁶⁾ *Tacitus Germ. 45. Ptolomæus II. 11.*

⁷⁾ Jvf. det ypperlige Afsnit hos Petersen: *D. Sagnhist. I. 33* flg. Finn Magnusen *Nord. Archæol. S. 192*; og rige litteraire Henviisninger hos Petersen *anf. St. I. 81*. — Det forstaaer sig, at jeg her ved "Finner" ikke mener den nu saakaldte finnst, sandsynligen af Finner og Gotther (eller Celter) blandede, men den egentlig finnst (nu lappiske) Stamme. Hvorvidt vi maaskee kunne være berettigede til at betragte hine nu saakaldte Finner som et celtisk, eller celtisk-finnisk Folkeslægt: drister jeg mig ikke til at afgjøre. Om det, der lader sig anføre for denne og lignende Hypotheser om hiint Folk, kan man eftersee, foruden Petersen *anf. Sted*, i *Særdeleshed Dieffenbachs Celtica II. (S. ogsaa nedenfor Anm. 83.)*

hovedet intet Folk af egen Lyst, om det endogsaa kan faae den Hær ved Bane; kun en fiendtlig Magt og Mistroiel om at kunne holde sig paa Sletterne, kan foranledige et saadant Valg. Virkelig seer man, at der igiennem Nordens hele tidligere Historie og selv igiennem dens Gudemyther, slynger sig en evig Kamp og et uudslukseligt Had imod Finnerne hos de øvrige Skandinaver. Enhver betragter dem som Fredløse tilligemed deres Giendom, og liig et opjaget Vilddyr flygte Finnerne, saa snart nogen Fiende nærmer sig. Deres eneste Beskermelse er deres Klipper, Strandens Brændinger, og Vjergstormen, der farer snart fra denne, snart fra hin Side igiennem Klippekløfterne, og der ligesom med en overjordisk Magt, i Forening med de tykke Taager, hindrer fiendtlige Skibe fra at nærme sig, eller ogsaa bereber deres Undergang⁹⁾. En Beskermelse af den Art maatte snart bringe dem i Ry som Troldmænd, om endog Trolddomskonsten endnu ikke havde faaet Indgang hos dem⁹⁾. Men ved Nattetid, naar deres Undertrykkere i Sletterne sov, da snege de sig ned til dem fra deres Huler og Kloster; deres Hævnjættighed ødelagde Alting, de bortslæbte Mennesker og Dvæg, og snart vare de igjen forsvundne uden noget Spor, inden Hævnen kunde naae dem¹⁰⁾.

Allerede dette Forhold synes tilstrækkeligt Bevis for, at Finnerne ere blevne fortrængte fra Scandinaviens Lavlande.

⁹⁾ Mangfoldige Exempler findes hos Saxo, (f. Ex. p. 93. Ed. Steph.) og hos Islænderne.

⁹⁾ Siden blev den, som bekendt er, saa almindelig, saa vidt den indenlandske Historie naaer, at endog Navnet paa en Finne og en Troldmand hasten ere identiske. Deraf ogsaa den meget gamle Forverling med Jotnerne. (f. nedenfor.)

¹⁰⁾ Jvf. Adam Brem. de situ Daniæ c. 90. 97. Olafs S. Trygg. c. 3.

Dog, vi kunne endnu nøiere forfølge deres Skiebne. I den sildigere Middelalder finde vi ikke mere nogen fri Finne-Stamme bosat Sonden for de Gne i Skandinavien, jeg har betegnet; men endnu i det 11te Aarhundrede boede Finner i Selsøngland og ved Vermelands Grændser; ja i det 9de endnu i det sydlige Norge¹¹⁾. At de i en tidligere Periode have boet endnu sydligere over hele Skandinavien, Dannemark med indbefattet, ja maaskee endog i en Deel af Tydskland: dette have Nogle villet bevise, deels af Stednavne¹²⁾, deels af en vidtstrakt Udbredelse af den finste Gudelære; kort at sige, vi kunne med Sikkerhed betragte Finnerne som et i Skandinavien oprindeligt Folk, der i sildigere Tider deels er blevet undertrykt, og saaledes nedsat til Trældom, deels er blevet fordrevet, og som kun ved at søge Skiul blandt uvejsomme Fjælde har kunnet redde sin Frihed¹³⁾. Fra hvilken Kant dette Folk oprindeligen var indvandret, lader sig saameget mindre med Sikkerhed udfinde, da hele den nordligste Deel af Europa og Asien efter al Rimelighed har været eller endnu er beboet af Finner; og, naar endog adskillige Phænomenener synes at hentyde paa et vedvarende tvungent Tog af Finnerne op imod Nord, og altsaa paa et mere sydligt Sted, der oprindeligen har tilhørt dem: saa kan man derimod indvende, at ikke allene Hunugarerne (Hunugari) i den modsatte Retning skulle have undgaaet

¹¹⁾ Snorre Sturl. Har. S. Hærf. 25. Others Reise. Spelmanns Udg. p. 206. (Ed. Langebek. S. R. D. II. p. 112).

¹²⁾ Jvf. Geijer Urgefch. 345. Sv. Hist. I. 61. 100. Hertil høre formodentlig ogsaa Jordanes' Ord, (c. 3) naar Fæfemaaden saaledes rettes: Dehinc (nemlig midt imellem de forskjellige gotiske Stammer) mixti Euageræ Othingis, Finni mitissimi. Hi omnes exesis rupibus quasi castellis inhabitant, ritu belluino.

¹³⁾ Jvf. bl. a. Geijers Sv. Hist. I. 93. fig.

Slaveriet¹⁴); men at ogsaa Hovedsædet for den finniske Guds-tieneste fra de ældste Tider af henlægges til Europas fjerne Norden, nemlig til Viarmeland¹⁵). Dog hiint Spørgsmaal behøve vi her ikke at besvare; det er nok, at vi vide, at Finnerne deels ere undertvungne og bragte i Trældom ved nye Indvandrere, deels ere fortrængte op til de nordligste Fjeldegne.

Men deres Guder, endskiøndt de ikke forlode deres gamle Dyrkere, bleve dog tillige tilbage i det forrige Hiem; og nu opstod den mærkværdige Contrast, hvori en stor Deel af Asalærens Modsigelser har sin Grund. At Thors og Loke's Dyrkelse var til i Skandinavien inden Asareligionen trængte ind i Norden, og førend Landenes oprindelige Folkstamme fortrængtes af dens Bopæle, og at de i deres Oprindelse vare Finne-Guder: dette beviser saavel deres Væsen, som deres Stilling til Asa-Guderne og til Jotnerne; endvidere Udgardlokes (og Alfathors?) Sæde; endelig den Thorsdyrkelse, der var fælles

¹⁴) *Jordanes* Goth. 2. fortæller, efter et indenlandsk Folfesagn, at de engang paa en Ø i det nordlige Ocean vare bleve giorte til Slaver, og løskøbte for en Hest. Deres Slægtstaf med Finnerne er bekiendt. Ogsaa Sagnet om Hunnerne, der ganske beskrives som Finner, og siges at være opkomne af Blandingen af de ved Gotter. udvandrede fra Skandinavien, fordrevne Troldkvinder med de sarmatiske Præsters urene Aander (*ibid.* c. 21) kan henføres hertil. *Chron. de gest. Normann.* *Pertz* Mon. Germ. I. 532, kalder udtrykkelig Finnerne Skandinaviens Hunni. Jvf. ogsaa *Schlözer* *Einl. in die nord. Gesch.* S. 301—15.

¹⁵) Stederne om Jumala's og Ulgard-Lokes Tempel i Viarmeland hos *Saxo* (p. 59. 163—65. 175. ed. *Steph.* p. 160. 426—29. 457. ed. *P. E. Müller*) og hos Jøslænderne (*Edda* *Resen*. Dæm. 39. 57. *Rasts* Udg. p. 53. 115. m. fl.) ere talrige og bekiendte. Folket selv forekommer sandsynligen, skøndt i en fordærvet Navnesform, allerede hos *Ptolemæus* (*Kápploves*, i. *Bápploves*) og hos *Plinius* (*Bannomannia*, i. *Barmannia*) i de samme Egne, som de senere hen beboede. (Om Finnernes Forblanding med Jotnerne, s. nedenfor.)

Stik hos adskillige finiske Stammer indtil nyere Tider ¹⁶⁾, med flere andre Omstændigheder. Kun et Folk, som, dels overvundet ved Landsoverlegenhed og dristigt Heltesind, snart vilste sig ydmygt krybende som Slave af paatvungne Herrer, snart benyttede sig af hemmelig List og snigmorderiske Konster, for at skaffe sig Frihed eller for at hævne sig; og som for en Deel havde reddet sin Frihed ved at flye til ubestigelige Sneebjerge, hvor det haanede de stolte Fiender, betrygget ved Ræmpenaturen i det nye Tilflugtssted: kun et saadant Folk kunde begge hine Guder oprindeligen tilhøre.

Af disse to Guder var nemlig den ene en saadan, som uden Aand og uden Daadskraft kun ruger over hemmelig List, smedder fordærvelige Rænker, og ved ethvert Middel søger at opnaae sit Mæled; lignende Ilden, der længe ulmer i Skul,

¹⁶⁾ Hos Lapperne under Navnet Taran eller Tiermes; hos de østnisk-finner Tara; hos Voguler og Ostjater Torom; hos Tschuwasser Tora; (og maaskee Tscheremissernes Kodortscha, ell. Ko-Dortscha v. Aukuthor) m. fl. Jvf. Georgi Reisen im Russ. R. I. 846. 854. Thunmann Untersuch. p. 271. Geijer. S. 244. o. a. fl. Ret megen Bægt kan dog ikke lægges herpaa; da man ogsaa kan paa-vise Thors Dyrtelse hos mange andre Folkeskæb; navnlig hos Germaner, Slaver og Tatarer. (Jvf. Geijer anf. St.). Dog staae alle disse Folkeskæb i saa nær Forbindelse med Scandinaverne, at de meget vel — om man endog ikke vil udstrække Finernes Sæde saa langt — kunde have modtaget Thorsdyrtelsen fra disses Overvindere. Mærkværdig er derimod Ostjaternes Torm, som den højeste usynlige Gud og Behersker over Jordtræden: Orin, som hans Medhjælper, væbnet med Sværd og Landse, og Long, Orin's Baabendrager, og Gudernes Sendebud. („Das Ausland.“ 1833. 18 Oct.) Densynligen minde de os om Thor, Odin og Loki; og ligesom den første og sidste vare oprindelig finniske Gudsdomme, der gik over i Asareligionen: saa kan maaskee Odin hist og her, hvor Scandinavernes Handelsvei gik igiennem finniske Landstrøg, være bleven optaget i Finnegubernes Kreds. (Man kommer her ogsaa til at tænke paa Saxos Thorus longus (eller Thorus, Longus) og Dimar, Hellsingerens og Lapperens m. fl. Beherskere. ed. Steph. p. 89.)

indtil den usynlige Gnist blusker op i en mægtig Lue; den anden derimod en Gubdom, der farer frem som Himmelens Lyn; der styrter ned med uimodstaaelig Magt, som Lavinen fra Sneefjeldet; der i saa Dieblig fra et Jutet vorer til en uhyre Masse, som knuser Alt under sin Vægt; med andre Ord den kæmpestore Natur, der vel for Dieblig kan standses ved Klogskab eller Kraft, da, naar den betræder en fremmed Egn; men altid beholder Seieren og spotter sine Fiender saa ofte de vove at angribe den i dens eget Hjem. Elige Guder maatte Finnerne have, og dem havde de ogsaa; men selv deres Overvindere turde ikke foragte saadanne Guder, i Særdeleshed da endnu mange af deres Dyrkere bleve tilbage i Landet. En af dem, Thor, optog Aserne selv i deres Samfund¹⁷⁾, ja Odin endog, den store As, antog ham i Sønns Sted¹⁸⁾; og saaledes blev nu den stærke Fiende, som Asa-Thor, til den mægtigste Ven¹⁹⁾. Den anden, Uhyret Loke, var og blev et fremmedt

¹⁷⁾ Jeg nævner her med Glid kun Aserne; da disses Modstætning til Finnerne er almindelig erkendt.

¹⁸⁾ Som Odins Søn forekommer han altid i de eddiske Mytther, saa tidt her er Tale om hans Slægtskab; men efter Stamtablen i den profaiske Edda's Fortælle (Angelsaxerne have slet ingen Thor) er han derimod en af Odins fjerne Forsædre, en Angivelse, der, uagtet det urimelige Sammenhæng, fortjener Opmærksomhed, netop for det Modsigende imod Islændernes sædvanlige Ansættelse. Det samme gælder om Efterkriften til Nefenii Edda Dæm. 49; efter hvilken Aukuthór er det Ravn, som Thor nævnedes med, i den han blev bekjendt for Scandinaviens Beherskere. I Olaf Trygv. Saga, Kiøbenh. Udg. 204. forekommer Thor (men vist nok ogsaa Odin) ligesom som Finne-Gud i Scandinavien; og sammest. 213, som den sidste Tilflugt for hans hidtilværende Venner i Kampen mod Gygierne.

¹⁹⁾ Saaledes fremtræder han overalt, saa at ingen Beviisfæder behøves. Mærkværdigt er det, men fuldkommen passende til den fremsatte Ansættelse, at Thor ikke desmindre i adskillige Henseender staaer i et fremmedt Forhold til Aserne, f. E. som Trælkenes Gud, og som udelukkende Gubdom og Beskytter for mange Enkelte hos de gamle Nordboer, der foragtede alle andre Guder (f. de isl. Sagaer p. mange St. Saxo p. 23.) Dertil hører ogsaa den Frygt, Loke bærer for ham allene, m. m.

Væsen i Guderne's Flok. Kun med Alfky betragtedes han af Enhver; dog maatte han ikke forvise, og i det Fjerne true med Fordærvelse som en Ven af Asdyrernes Fiender; men han maatte, fastknyttet til Asfredsen, om endog som en hemmelig Fiende, see sin egen Odelæggelse i Asdyrkelsens Undergang. Saaledes opstod Asa-Loke, taalt af Aserne som et nødvendigt Onde, og benyttet som Redskab²⁰⁾, saaledes som altid den Vise søger at anvende det Onde, der ei kan forandres, til noget Godt. Begge Guder maatte blive et Forbindingsmiddel imellem begge Folk, Seierherrerne og de Overvundne; thi Ingen af begge kunde, i Krig mod den Anden, vente sig nogen Hielp eller Beskermelse af de fælles Guder. Dette synes at ligge i Sagens Natur, og heller ikke mindes jeg nogensteds, hvorofte endog Guderne, i Særdeleshed dog Odin, ellers tage Deel i Kampen, at have fundet Thor eller Loke, virkende fiendtligt imod Finner eller Asatienere, i nogen virkelig gammel Mythe.²¹⁾

Ikke desmindre ville dog Seierherrerne ingenlunde have Ord for, at de af det overvundne, ligesaa foragtede, som forhadte Folk havde modtaget deres Guder, Stenstanden for deres helligste Dyrkelse og deres ængsteligste Frygt. Saaledes dannede sig nu Forskiellen imellem Asa-Thor og Asa-Loke, som Seierherrernes, og Aukathor og Udgard-Loke, som de Overvundnes Guder. Ved hine holdt Seiervinderne fast som ved deres egne Guder, og Thors Tjeneste navnlig var

²⁰⁾ Saaledes overalt i den poet. og prosaiske Edda (særdeles Egisdr. Edda Resen. 27. 38. 43. 46. 47. 48. 51. 59. 68. 70. 75.) Udtrykkelig tillægges ham en fremmed Oprindelse i Edda Resen. 27. Derhen hører vel ogsaa Stedet hos Saxo om Loket, Cureternes (o: de ephniste Finners) Konge („Lokero, Curetum tyranno, bellum denunciant.“ Ed. Müller p. 40.); som ogsaa de ovenfor anførte Steder om Udgard-Loke (Anm. 115).

²¹⁾ Om Thors Fiendskab til Jotnerne s. nedenfor. Den eneste tilsyneladende Banfælgelse, som Stedet i Høstlauga, Frægm. II 13 (*Thorlacii* Ohss. Bor. VI. p. 44 Commentar. p. 80 sq.) kunde medføre, naar

eller blev saa almindelig, at han endog i mange Egne fattes som den højeste Guddom over Odin selv²²⁾; disse derimod bleve, oprindeligen vel begge, forvandlede til onde Væsener²³⁾, og forviste til det fjerne Fabelland, hvor deres Helligdom i Viarmesland, rigtbegavet af Finnerne, siden blev et Maal for de forvovne Asadhyrkers Rovlyst²⁴⁾. Men at begge dog kun vare

man, med Geijer, S. 229, blot antog Finnstilha for „den finnfte Klippeherfer“, vilde vel lade sig forklare paa samme Maade, om den siden ideligt forekommende Forverling hos Islanderne. Dog er denne Forklaring usædvanlig (s. Anm. 57). En interessant Analogie frembyder Romernes evocatio Deorum. Noget lignende ligger ogsaa til Grund for Mythen hos Paul. Diac. de gest. Longob. I. 8. Derimod høre Einar Staalaglam's Ord hos Snorre, Ol. Tryggv. S. p. 16 neppe herhvid.

²²⁾ Dette var navnlig Tilsædet i Norge, i det Mindste for den første Deel, (Snorre: Olafs S. Trygg. 75. Olafs S. H. 118) og paa Island (Finni Joh. Hist. Eccles. I. 8. Geijer. S. 232); sandsynlig paa en stor Deel af den cimbriiske Halvø, navnlig i Angeln og det egentlige Jylland (hvorom mere i anden Afdel. af denne Afh.); og efter Adam fra Bremen (de situ Dan. 91) endog i Upsala, hvori han imidlertid formodentlig tager fejl. I Götaland synes det samme at gælde (efter Ol. Tryggv. Saga ed. Renhielm. p. 59; men ikke efter den tiøbenh. Udg. c. 71, saa lidt som efter Snorre: Olafs S. Tr. 28; ligesom ogsaa paa een af Pterseens Der (maaskee Gothland) efter Saxo, p. 236. ed. Steph. Dertil høre ogsaa de ovenfor berørte Tilsæde, hvor mange Enkelte forkastede alle andre Guder, undtagen Thor. — Om ogsaa Asjafernes Torm? Hans Stilling imod disses Ortum er i det mindste den samme, som Thors mod Odin. — Men uden Tvivl staaer hermed i Forbindelse den nu og da hos de Gamle forekommende Foragt for Odin (s. Ex. i Viartemaal).

²³⁾ Netop saaledes gik det med alle hedenske Guder, kort efter at Christendommen havde begyndt at faae Indgang; og Odin havde, som sagt, allerede i den hedenske Tid af og til denne Stiebne (jvf. Saxo p. 37 ed. Steph. og P. E. Müllers Anm. til Saxo. p. 107).

²⁴⁾ Om Udgard-Loki, s. ovenfor Anm. 15. Om Aukuthor lader dette sig vel ikke bevise, men dog formode; da denne Guddoms oprindelige Forskiellighed fra Asathor vist nok er hævet over enhver Tvivl; og endog antydes af Islanderne selv (s. Ex. Nefens Edda Dæmis. 49. epil.). Men særdeles lader det sig med Sikkerhed antage, at begge

Dobbeltvæsener i Navnet, og efter de Nationer, som dyrkede dem, vare deelte; og at de oprindelige vare to individuelle Væsener, dette beviser deels Ligheden i deres Attributer; deels deres udtrykkelige Forverling²⁵⁾; deels den Kiendsgierning, at imedens de friske Skandinaver efter Døden af Odin bleve optagne i Valhall, vare Slaverne vel udelukkede derfra, men fandt derimod Modtagelse hos Thor (følgelig Slavernes Gud!²⁶⁾); deels endelig endog den Omstændighed, at Enkelte af saadanne Egnes Beherskere, hvor Afadyrkelsen upaatvivlelig havde hjemme, opsogte Udgardlofe i hans eget Hiem, som Udbodelighedens Bolig²⁷⁾.

Dette, og Thors Dyrkelse hos en Deel Folkeslag af Finne- stammen, ere de Hovedgrunde, efter hvilke jeg troer at kunne antage det som afgjort, at baade Thor og Loke ere Guder, der ligesom ere gaaede over fra Finnernes Religion i deres Seierherreres og Undertrykkers Tro²⁸⁾. Kun een betydelig Vanskelighed staaer i Veien for denne Hypothese; det er nemlig den Formening, vi have arvet fra Islænderne, at Finnerne

Thorkills Reiser (Saxo p. 160—65) i den oprindelige Mythe have gaaet til den selv samme Egn; ja at han selv kun er en forvandet Skikkelse af Afathor.

²⁵⁾ Jvf. f. Ex. Edda Resen. Dæmis. 19, og ellers ofte.

²⁶⁾ Harbarðsljóð. 23. Landnámabók. p. 73.

²⁷⁾ Gorm, hos Saxo. Ed. Steph. p. 163—65. Thorkill er, som allerede ovenfor bemærkedes, uden Tvivl opslaaet af Thor, ligesom Thord i den gamle Folkevise om „Herr Thord fra Hafsøgaard.“

²⁸⁾ Denne Hypothese er ingenlunde ny; men har tvertimod ogsaa blandt nyere Oldtidsforskere mægtige Stemmer for sig. Jvf. Münter Kirchen-Gesch. Dänem. I. S. 16. 33 fig. Geijer Urgesch. S. 201. Flere Bevisstøtter s. ovenfor Anm. 15. 16. — At overhovedet Sprog, Sæder og Tro lettere gaae over fra de Overbundne til Seierherreerne, end omvendt, vilde være let at vise af alle Nationers og Tidsaldrers Historie.

ere identiske med Jotnerne i de skandinaviske Myther; ligesom Jotunheim med de gamle Nordboers Varmeland. Var denne Menning rigtig, da vilde vistnok det hele Beviis, som ovenfor er fort, derved omstyrtes, fordi det netop er Jotnerne, imod hvilke ethvert Angreb, enhver Kamp er rettet, ikke allene Asernes, men ogsaa Thors og Lokes, saaledes at begge disse umueligen kunne betragtes som Jotnernes Guder²⁹⁾. Men, ihvormange Autoriteter der endog kan anføres for hiin Paa- stand³⁰⁾, saa falder den dog sammen, som jeg troer, ved nærmere Belysning, og hiint Beviis beholder da sin fulde Gyldighed. Naar vi nemlig betragte Jotnernes Væsen og deres Forhold til Aserne, uafhængigt fra de sildigere Forklaringer i den prosaiske Edda, ligesom hos de øvrige, yngre Islændere; og derimod i den Henseende kun holde os til den ældre Edda og til saadanne Fremstillinger, der allene efter de ældre Mythers Forbillede ere optagne i den prosaiske Edda, ligesom hos Særo af Folketroen og Folkesagnene: da erkiende vi upaatvivlelig hos Jotnerne et Folk eller Gudesystem, fiendtligt findet mod Aserne, ligesom den oprindelige Thor og Loke, og forsaavidt kunde de vel identificeres med Finnerne. Saaledes fremtræde de ogsaa, ligesom Finnerne, mægtige i Trolddom — to Omstændigheder, der ved løselig Betragtning kunde være tilstrækkelige til at under-

²⁹⁾ At anføre enkelte Beviissteder vil være overskødigt, da der gives saa stor en Mængde af dem, saavel i den poetiske, som i den prosaiske Edda. Modsigelsen, som herved indtræder med saa megen Styrke imod hiin islandske Hypothese, maatte, som det synes, for længe siden have fremkaldt Forsøget til en ny Forklaring; men den tilsyneladende Sikkerhed og den almindelige Antagelse af bemeldte Hypothese, har hindret et saadant Forsøg.

³⁰⁾ Den prosaiske Edda overalt, og andre sildigere islandske Kilder; endog saa Snorre (Harald Haarf. S. p. 25, i den, vist nok ikke fra ham selv udgaade Overstrift); ja maaſkee endog Thiodolf fra Hvin (s. ovenfor Num. 21). Men ingensteds den poetiske Edda. Særo kalder etſteds Jettin Rosthiol en Finne. (cf. Ed. Müller. p. 126.)

trykke enhver muelig Tvivl om den islandske Hypothese's Ufeilbarhed. Men imedens at Finnerne, saatsidt de virkelig fremtræde i de gamle Digtninger, altid kun nævnes med en vis Foragt, snart som halve Dyr, snart som Trælle eller Landsflygtige, snart som lumste Røvere, eller som kraftløse Væsener, hvis eneste Styrke bestaaer i Trolddom³¹⁾: saa vise derimod Jotnerne sig altid som stolte, kæmpestærke Væsener, frie og mægtige, frygtede, derfor ogsaa hadede (men ikke foragtede) af Aserne; ikke desmindre ofte af dem kaldte til Hielp, og godmodigen ydende dem Bistand, saatsidt Noget skal foretages, der overstiger Asernes Kræfter. Videre see vi dem vel i Ligt at staae tilbage for Aserne, men ikke i naturlig Forstand; langt at overgaae dem i Legemskraft; og kun at overvindes af enkelte Aser, ved Hielp af disses Snedighed eller af deres Trylle-vaaben³²⁾.

Imedens Finnerne i Virkeligheden ere en liden, mere vanskabt, end veldannet Mennekerace³³⁾, ere Jotnerne Kæmper, og

³¹⁾ Jvf. de ovenfor anf. Steder med Geijser Sv. Hist. I. 93—111. Urgef. S. 338 o. fg., særdeles S. 343 o. fg., hvor han netop deraf kommer til samme Resultat, som Islænderne (nemlig at Jotnerne ere Finner), i Stedet for at forklare, hvorledes Islænderne ere komne til denne Mening.

³²⁾ Dette er det Billede, i hvilket vi, ved en med Upartiskhed foretagen Læsning af den poetiske Edda (de fleste Sange i 1ste Deel af den Abh. Quartudg. høre herhvid), overalt gienkende Jotnerne; og det selv paa mange Steder i den prosaiske Edda. Hos Saxo synes de, skøndt i det Hele ogsaa svarende til dette Billede, dog hist og her at optræde i en nogen forvansket Skikkelse; hvilket heller ei kunde være anderledes i de Dansteds Forestillinger, hvis Hænder de fra Arilds Tid havde været, uden egentlig at være dem nøie bekendte. Dertil kom, at de for en Deel uden Tvivl boede, blandede med Finner; som deels begge Folkeslags beviislige Hiemsteder, deels ogsaa Sagnet om de med Gotterne udbandrede (finniske) Troldkvinder (s. Anm. 14) hentyde paa.

³³⁾ Enkelte Undtagelser, saasom den smukke Finnekvinde Snæfrid (Snorre Par. Hærf. S. 25) og Gunnhild (samme St. 34) kunne ligesaa

deres Qvinder tildeels deilige som Aserne. Imedens Finnerne gik klædt i raue Dyrehuder, og neppe historisk røbe det mindste Spor af Dannelsen, eller nogensinde have røbet noget, vise derimod Jotnerne sig, endog der, hvor de, ved Forverling med Finnerne, hensesættes til disses Hiemstavn og til Udgard-Lores Hof, som et i det Mindste forholdsvist civiliseret Folkeslag, der sætter Aserne selv i Forundring³⁴). Endelig, medens Finnerne maaskee aldrig nogentid have eiet et uddannet Religionsystem, og vel allermindst af alle Folkstammer kunde føre os tilbage til Menneskeslægtenes oprindelige Hiem i Hoi-Afien, saaledes vi derimod ved det jotniske Religionsystem, der endnu temmelig klart viser sig for os, meget tydeligen, ja tydeligere, end ved de fleste andre, til Jmaus³⁵). Denne Para-

lidt afgjøre noget imod den almindelige Anskuelse, som enkelte Exemppler paa hæslige Jetter og Jetteqvinde (f. Ex. Resens Edda Dæm. 8); om man endog slet ikke vilde bringe i Berregning, at i sidste Tilfælde var ogsaa Hædet virksomt; og i det første bryder altid den Forestilling frem, at Trolddom har været med i Spillet; uden hvilken det synes, at man ikke har kunnet tænke sig nogen smuk Finneskikkelse. Man behøver saaledes heller ikke at tænke paa Celter (ovenf. Anm. 7) under Benævnelsen Finner.

³⁴) Edda Resenii Dæm. 39, jævnført med de islandiske mythiske Sagaer (f. P. E. Müllers Sagabibl II. 108, 563, 603. III. 238. 247—51. og Saxo p. 160 sq.). At ved Siden deraf ogsaa forekomme Beskrivelser af modsat Art (f. Ex. Saxo p. 164 m. fl.) kan ikke undre Nogen, naar man tænker paa, at Forverlingen med Finnerne var bleven saa almindelig.

³⁵) Angaaende de Scandinaviske Religionslærdommes Slægtskab med Hoi-Afiens, maa jeg i Særdeleshed henvise til Finn Magnussens lærde Værker: Eddalæren og Lexicon mythologicum. Jeg vil derhos kun gøre opmærksom paa, at netop de Lærdomme i den Scandinaviske Religionslære, der staae Indiens nærmest, overhovedet danne et Heelt for sig selv, hvilket ikke allene, som symbolisk Naturreligion, ganske passer til Jotnerne's Charakter, imedens det for en Deel staaer i skarp Modsetning til den Lære, der afgjort tilhører Aserne; men endog for en Deel (f. Ex. den fleerarmede Mennesketrop, Saxo Steph. p. 103) udtrykkelig tillægges Jotnerne. Jeg maa i øvrigt forbigaae, hvad der

lelle vil, som jeg troer, sætte det udenfor al Tvivl, at Jotnerne umuligen kunde være Finner; naar vi endog slet ikke vilde tage Hensyn derpaa, at Særo meget tydeligt adskiller den imod Aserne kæmpende Stamme, som Gøther, fra Finnerne i Finmarken, i Viarmeland og Halogaland³⁶). Men, hvorledes Troen paa begges Identitet kunde opstaae, og lidt efter lidt blive saa almindelig, dette vil oplyses, naar vi komme til Spørgsmaalet: hvem altsaa Jotnerne vare?

II.

I de Egne, hvorfra andre nordiske Folkelag i en siern Fortid fortrængte Finnerne, finde vi allerede i de ældste Tider, hvorhen et svagt historisk Lys kan naae, en Mængde Folkelammer bosatte ved Siden af hverandre; og det synes saaledes at være det første Spørgsmaal, som her frembyder sig: hvilken af dem der udgjør den anden, og hvilken den tredje Stamme af dem, som Rigsmål betegner? — Men dette Spørgsmaal besvarer sig allerede i Forveien af sig selv. Den anden Stamme er nemlig den frie Bondestand, den tredje er Herres eller Hersker-Stammen. Den sidste fremtræder altsaa ikke som et heelt Folk; men enten som Indbegreb af de herskende Familier iblandt de frie Folkelag, der danne den anden Stamme; eller snarere, hvad der synes tydeligt at ligge i Mythen, som en fremmed, i Antallet ringe Stamme, der indvandrer i Scandinavien, og ved personlige Fortrin, ved Dannelse, Kundskaber, Klogskab, og navnlig ved at føre sin

endnu kunde være at sige om Finneernes Cultus; da det ikke er eller kan være min Hensigt, at forfølge de forskellige Stammers Religion i det Entelte; men kun at oplyse deres Hovedtendenser og indbyrdes Forhold.

³⁶) Jvf. bl. a. Særo p. 9. 16. 40. og fl. St.

Herkomst tilbage til Guderne, opsvinger sig til Herredømmet; fort, den kan ikke være nogen anden end Asernes Stamme, saaledes som denne viser sig i alle Myther hos Islænderne og hos Saxo, naar vi lade deres nyere Udtydninger være borte. I Følge heraf kunne vi vel antage med Sikkerhed, at alle de Nationer, som vi, foruden Finner og Aser, forefinde i Scandinavien, i det mindste for saa vidt som de allerede vare boplatte her, inden Afadyrkelsen indførtes, tilhøre den anden Stamme.

Blandt disse fremtræder nu først et Folkeslag, der, saalænge som det er bekendt, er betragtet som et af de vigtigste og meest indflydelsesrige Folk i Europa: Gotherne. Efter indenlandske Sagn³⁷⁾ hos de verdenserobrende Gother, hvis Historie Jordanes fortæller, og hos det Folk, ved hvis Ryster de Udvandrede første Landgang skal have fundet Sted³⁸⁾, var Scandinavien Stammelandet for det Folk, der omstyrkede det romerske Rige. De Folkstammer, hvilke vi siden Pytheas' Tider finde boplatte i Kystlandene af Østersøen, under Benævnelser af Gothones, Gothini, Guttones, Gutæ, Gytiones³⁹⁾, tilligemed mange andre af Geijer og flere Forfattere anførte Omstændigheder, bevise i alle Tilfælde i det Mindste et Stammeflægtskab imellem Gotherne paa begge Sider af Østersøen. Endog nogle af Scandinaviens indenlandske Kroniker tale om en Udvandring af Gotherne⁴⁰⁾; og en paa Slægtskab grundet,

³⁷⁾ *Jordanes de reb. Goth.* 1. 3. 4. o. fg. Jvf. hans Apologie hos Geijer, *Urgesch.* S. 75 o. fg.

³⁸⁾ *Petri de Dusburg Chron. Pruss.* II. 7; i en latterlig Forvanskning ogsaa i M. Baisselii *Chronica aller Preussen.* Königsb. 1599. 4. fol. 8 o. fg.

³⁹⁾ *Plinii Hist. Nat.* IV. 14. *Taciti Germ.* 43. *Ptolemæi geogr.* II. 2 (ed. Sickler. p. 19.).

⁴⁰⁾ Efter en (hvor?) gammel svensk Folkevise. Geijer p. 88. Den danske Folkevise (om man vilde kalde den saa; jvf. Gramms Anm. til Meursius p. 84), hvorved i det mindste Pontanus lod sig fluffe,

noie Forbindelse imellem Scandinaviens Beboere overhovedet og de Folkestammer, der styrkede den romerske Magt, selv i en sildig historisk Tid, lod sig vel endog bevise af Fortællingen hos Procopius om Herulerne⁴¹). Men endnu vigtigere Resultater, end alle hine udvortes Angivelser, kunne vi danne os af de Slutninger til ældre Tiders Forhold, som vi kunne gøre af Kiendsgierninger, der sandt Sted i Middelalderen., Alt saaledes Gottherne, efter Islændernes Anskuelse, engang vare i Besiddelse af det hele skandinaviske Norden, med Undtagelse af de Egne, der beboedes af frie Finner: dette beviser blandt Andet, dels den hos dem forekommende Inddeling af Scandinavien i Eygothaland og Reidgothaland⁴²); dels den nøiagtige Overeensstemmelse imellem Beskrivelsen over den anden Folkestamme i Rigsmål og Beskrivelsen over Gottherne⁴³), ligesom ogsaa det almindelige Sagn, og den som Gudernes Udsagn betragtede Paaastand, at dette Land i gamle Dage

(Hist. Dan. p. 36) er bekendt nok, og et Beviis mere paa, hvor meget man maa vogte sig for nye Antiquiteter. I øvrigt var det maaskee dog, uagtet Torfæi, Gramms og Fleres lærde Undersøgelser, ikke aldeles urimeligt, at Bisen ikke heel og holden var blot Fiction; men dette hører ikke herhid.

41) Procopii Goth. II. 15. Jvf. nedenfor.

42) Som udtrykkelig Inddeling i Snorres Edda, Rasts Udg. S. 195. Jvf. Torfæi Series p. 84. Gotland som Danmarks gamle Navn: Resenii Edda Dæm. 66. Rymbegla III. 1. Torfæi Ser. p. 265. Reid-Gotland forklæres i Resen. Edda Fort. udtrykkelig ved Gotland; af Snorre Yngl. S. S. 21 ved Gotland. De mythiske Sagaer bruge Navnet snart for de vestlige, snart for de sydlige Kystlande ved Østersøen, f. Ex. Hervors og Heidreks S. S. 18. Allerede i Vasthrudnism. 12 forekommer Navnet Reidgotar overhovedet for Beboere af Fastlandet. Navnet kan ogsaa i Forbigaaende minde om Jordanes l. c. "gens Suetians, quæ velut Thuringi equis utuntur eximiis;" ligesom overhovedet om de hestecfende og ridende Folk af dansk Stamme, i Modsatning til de ikke ridende Saxer (f. nedenfor II Afd.).

43) Procopii Vandal. i Begyndelsen (Jvf. das Ausland. 1839. 3. Decbr.).

beboedes af Ræmper⁴⁴), uden Tvivl rigtigst turde henføres til hlin Forudsætning om Gothenne, som det hele Scandinaviens Beboere. — I den historiske Tid finde vi dem derimod kun i den mellemste Deel af det sydlige Sverrige og Norge, og i det nuværende Jylland; men her da ogsaa overalt (i det mindste uimodsigeligen i Sverrige) fra de allerældste Tider af⁴⁵).

Men betragte vi nu disse Egne efter deres Naturbestaffenhed, saa finde vi overalt, vistnok ikke hine gruelige Klippeegne eller den stivuede Jis-Natur, i hvilken vi foresandt Finnerne; men dog enten Bierge, eller lave Sumpegne, omstyggede af tykke Urstove, kolde og uhyggelige i Sammenligning med de Sletter, der omgive dem; for det meste ogsaa fiernede fra den med Havne vel forsynede Kyst, som Landets frie Beboer elsker⁴⁶). Her leve de, vist nok for en Deel under egne Konger; men ofte ogsaa uafhængige af Sletternes Indbyggere, hvilke, sandsynligvis af en med dem beslægtet Stamme, dog ere meget langt fra at ville lade dem gielde for eet og samme Folk, eller indrømme dem lige Rettigheder med sig. Lvertimod holde disse strengt over, at den af dem udvalgte Konge ogsaa

⁴⁴) Jvf. Olaf Tryggv. S. 213. Saxo ed. Steph. p. 4. (ed. Müller. p. 20).

⁴⁵) S. Geijer's Urgef. 67. fg. 359. fg. Formodentlig høre i øvrigt vel ogsaa Levones eller Hilleviones, ligesom ogsaa Cimbri, herhid. Med Hensyn til Norge, da er dette Lands gothiske Befolkning, i det mindste Biergegnenes, saa meget mere sandsynlig, som Jøslænderne, der for det meste stamme fra disse Egne, fremhæve det gothiske Navn saameget. (Om Jylland s. nedenfor.) Engang for alle maa jeg, i Hensende til Alt hvad der vedrører gammel-Scandinavisk Geographie, henvise til Petersens ligesaa interessante, som lærde Værk; men et specielt Hensyn til afvigende Anskuelse ligger udenfor denne Afhandlings Grændser.

⁴⁶) Jvf. bl. a. Adam. Brem. de situ Daniæ c. 74. 75. og særde. Geijer Sver. Hist. I. 60—67. At Beskrivelsen nu, da Fjællefærdene for en stor Deel ere forsvundne, ikke ganske mere passer, kan ei undre os.

fulde erkjendes af Gotherne. Mången haard Kamp opstaaer vel imellem de to Stammer; men dog bliver Forholdet, som det var: en Mellemting af Frihed og Uafhængighed paa Gothernes Side; en stolt Overlegenhedsfølelse, forenet med ængstelig Mistro, hos Sletternes Beboere⁴⁷⁾. Selv disse Naboers Navn synes at hentyde paa et saadant Forhold. *Danir*, Navnet paa den Folkstamme, der beboede Skandinaviens sydlige Sletter og de lavlandede Øer (formodentlig ogsaa den under Navnet „Vig en“ bekjendte Deel af Norge), bemærker, efter dets Ordbetydning, overhovedet *Herrer*⁴⁸⁾. Gothernes

⁴⁷⁾ Med Hensyn til Sverrige, Øster- og Vester-Gothland s. Geijers: Sv. Hist. c. III. Urgesch. S. 360 o. fg. Saxo p. 235. Snorre Olaf den Helliges S. 96. m. fl. Jvf. ogsaa om Gotter og Svear, S. Rydberg „Svearnas och Göternas Strid om Konunga-vallet“. Lund. 1830. p. 18—21.) Et lignende Forhold gienkende vi i Danmark i den gamle Afsondring imellem det jydsk (Viborg) Ting, det Stællandske og det Stæanske Ting; i Leirekongernes ældgamle Paastand paa Jylland, m. m.; i Norge i Valgbøndernes Hvirvinger, i Sverres, Hakon d. God. og Inges S. (Snorre. Kbh. Udg. IV. p. 393); i (den gothiske) Harald Haarfagers Glæde over sin Forbindelse med en Datter af den danske (Ufa-) Konge, m. m. At nu og da gothiske Konger ogsaa herskede over Sletterne, kan saa meget mindre vidne imod ovennævnte; da et nedartet Herredømme af den Art (hos Stenkil's Æt i Sverrige, Harald Haarfagers i Norge, Gorm's i Danmark) først blev mueligt ved Giftermaal ind i Ufa-stammen. (Mere herom vil findes i Forfatterens snart udkommende „Geschichte Dänemarks und der Dänen“).

⁴⁸⁾ Allerede i de ældste Eddaqvad, og andre gamle Sange, forekommer det, i Sammensætninger, i denne Betydning, cf. Hymisquida 17. Haustlauga. Fragm. I. 5, som og i Þórsdrápa (i samme Betydning, som det i lige Maade sammensatte Jarl). Jvf. Glossar. Edd. Sæm. ed. Hafn. I. p. 129. 436, hvor dog Relationen ikke er rigtig opfattet. I samme Betydning forekommer det i England, hvor Naboene *Thanus*, *Danus*, Princeps og det Angelsax. hegen, have eens Bemærkelse. (Wilh. Malm. ed. Savile. f. 39. 42. 43, jvf. Chron. Sax. ed. Gibson. p. 146. 154. 156. Sim. Dun. ed. Twysden p. 180. Rad. de Dic. p. 473. Bromton p. 932 o. fl.) (Afledningen af Ordene *Hegen*, *Than*, *Thain*, hører ikke herhid (jvf. *Spelmann vita Ælfredi* p. 118. *Wormii Mon.* p. 265). Den samme Betydning ligger ogsaa

Naboer paa de nordlige Eletter, hebde derimod *Svipjóð*, *Svetthans*⁴⁹⁾; formodentlig i Stedet for *Sveit-jjóð*, *Sveit-Danir*: det ophøiede Folk (*Jjóð*), eller Herrerne (*Danir*) over Landet, over den ordnede Folkeinddeling, over Landsbyerne, *Sveit*) i Modſætning til de adſprede levende *Gother*; eller ogsaa, om man vil følge *Geijers* Forklaring: *Krigerfolket*.

Alt dette tilſammentaget, i Forening med den udtryffelige Tradition, der allerede forekommer i de ældſte ſvenſke Lovbøger: at det ſvenſke Rige i Hedenold har dannet ſig ved en Forening af *Svea-Riget*, eller *Svealand*, med *Göta-Riget*, men at *Gothernes* Rige var ældre end *Svearnes*⁵⁰⁾: maa føre os med en betydelig Grad af Sikkerhed til det, ogsaa af *Geijer* antagne Reſultat: at de flække *Gother*, tilbage- trængte af ny-indvandrede Folkeſtammer, nemlig *Swionerne*, eller *Svearne*, og *Danerne*, have maattet indrømme diſe deres bedſte Landſegne. Dette Reſultat bliver os ſaameget vigtigere, da heraf forſt Udvandringerne over Havet⁵¹⁾ kunne modtage deres Forklaring⁵²⁾.

til Grund i Ordene *Danneſæ* og *Dana-ark* (ſſ. *Swiſſelbts* Forklaring I. S. 252; hvorimod *Oſterſens* Fortolkning, Glossar. Jur. p. 120 ſynes mindre rigtig. ſſ. *Wachters* Gloss. v. *Dan-Erbe*).

49) *Jordanes* Get. c. 3. *Augustin.* Comm. in *Ecclesiast.* c. 43. v. 2. *Thunmann* S. 212. Ogsaa *Geijer*, Sv. Hist. I. 33, erklærer ſig for denne Etymologie af Navnet *Svipjóð*, og ſammenligner Formerne *Suiones* og *Suethans* med de angelfariſke *Sveoland* og *Sueodland*: *Sveon* for *Sveodan*, af (ſſ.) *Sveit*, Angelf. *Sveot*, en Elare, *Krigerſtok*; men ogsaa: *Land*, *Høiſlette*, *Afdeling* af et *Folk*, *Bøigb*, *Landſby*. — Om *Gothernes* adſprede Boliger, endog i *Jylland*, ſ. *Caro* p. 186. ed. *Steph.*

50) *Landslag.* Kon. B. I. ſ. *Geijer's* Urgeſh. S. 360.

51) *Geijer* Urgeſh. I c. ſ. ogsaa *Sver. Hist.* I. p. 43. 117. og fl. St. Men neppe dog til *Finmarken*, eller endog *Siarmeland*.

52) At *Gotherne* ikke for i det andet Aarh. efter Chr. nævnes i *Sverrige*, men tidligere ved de lige overfor liggende *Kyſtlande*, kunde let for-

Naar saaledes altsaa hine Stammer, der overbandt og fortrængte Gotherne, de Danske og Svenske udelukkende føre Navn af *Danir*⁵³) og *Sveit-Danir* : *Herrer*, og *Herrer* over Landet, nemlig det flade, i Landsbyer beboede Land: saa har man derimod med Rette givet de til Biergegnene tilbagestrængte Gothe Navn af *Berg-Danir* : *Biergenes Herrer*. Virkelig ere ogsaa i den poetiske Edda og i de ældste Skaldesange Navnene *Berg-Danir*, *Flód-rís-Danir*⁵⁴) (*Herrer* over *Strandklipperne*, *Strandrífene*), *Fiall-Gautr* (*Fjeldgud* eller *Fjeldgothe*⁵⁵) og *Berg-Jarl*⁵⁶), synonyme og gangbare Benævnelser paa en i Skandinavien indenlandsk Stamme — men vist nok en saadan Stamme, som man slet ikke er vant til at tænke paa, ved Navnet *Goth*; det er Benævnelser paa *Jotner* eller *Jotner*, der i Mytherne fremtræde som ligesaa meget frygtede, som afstyrede *Ulf-Fiender*. Uden Tvivl vil enhver Ven af Gotherne, ved første Biesyn, ubetinget fordomme Antagelsen af saadanne Forudsætninger, saaledes som de Norske og Islænderne, i Følge Geijer, allerede fra *Ethodolf den Hvindeste*⁵⁷), og vistnok tidligere have gjort; og sandt er det, at til hans

Klares af den ringere Kundskab hos de gamle Geographer til Landene paa hin Side af det baltiske Hav. Men dette er ei engang fornødent, da sandsynligvis *Leuones* og *Hilleuiones* hos *Plinius* og *Ptolemæus* netop ere Gotherne. Jvf. Anm. 45.

⁵³) Udtrykket siges dette allerede hos *Jordanes*, anf. St. "*Dani, qui inter omnes Scanziae nationes nomen sibi ob nimiam proceritatem affectant præcipuum.*"

⁵⁴) S. de ovenanf. Steder af *Hymisquid*. 17. *Haustrauga*. *Pórsdr*. etc.

⁵⁵) Det sidste, naar man antager, *Gautr* at være strebet for *Gauti*; hvad der lader meget sandsynligt. Dog er dette ei engang nødvendigt, naar man med *Riefen*. Edda (*Skálda* p. 102) antager et nært Slægtskab imellem hiint Navn paa *Odin* og dette *Gothernes* Navn. (Jvf. ogsaa *Grimms Mythol. Tilægn. XVII*. p. 219. Anh. XXVI.)

⁵⁶) *Glossar. Edd. I*. p. 436.

⁵⁷) *J. Haustrauga*, fragm. II. 13, oversætter *Geijer Urgefch. S. 229* (jvf. S. 343) Ordene: *kleif minnis brú á fjalla Finnstilla* „som fløver

Tid, ja uden tvivl langt tidligere, vare disse Gotther saa gode Afadyrkere, som man kunde finde dem i Skandinavien; om endog deres Cultus og deres Ære maatte have haft manges Giendommelighed for sig selv. Men, betragte vi nu Sagen ganske uden Forbød, og betænke vi, at iblandt alle de Vidner, vi kunne spørge til Raads over Jotnernes historiske Betydning, findes der ikke et eneste, de ældste Eddadigte og Særo undtagen, hvis ikke-gothiske Herkomst vi kunne bevise, eller endog kun antage med overveiende Sandsynlighed; at fremdeles Særo er altfor ny til at give en authentisk Oplysning af et Spørgsmaal, der naaer op i den fierneste Oldtid, dersom det ikke var saa, at han hist og her havde bevaret tilfældige Reminiscenser af Folkesagnet, der i det Mindste kunne føre paa Veien til Maalet; endelig, at den hos Islænderne giældende Forklaring af Jotnerne ved Finnerne indeholder en saa stærk indvortes Modsigelse, at kun de meest afgjørende Beviser og authentiske Vidnesbyrd kunde formaae den Upartiske til i dette Tilfælde, at tage Forstanden fangen under Troens Lydighed: saa ville vi i det mindste ikke kunne besvare det Spørgsmaal, om det ikke virkelig er Gotherne, der have afgivet Modellen for Jotnernes Billede? med en uden videre forkastende Dom.

Betragte vi først Navnet, da er det ganske det samme⁵⁸). — See vi hen til Fornjots Godar (s. Thorsdrapa), til det

Mindets Bro paa den finnst Biergherster; i Stedet for, med S. Thorslacius at give den ligesaa simple, som rigtige Oversættelse: „Finnernes, paa Bjeldene boende Betvinger.“ I denne, allerede ved Thorslacius ypperligt af Finnernes Undertvingelse ved Jetterne forklarede Opfatning, er det saa langt fra, at det anf. Sted strider imod nærværende Fremstilling, at denne snarere deri finder en af dens vigtigste Bevisførelser.

⁵⁸) Jötnar forholder sig til Götvar, netop som Jötland til Götland (udt. Götland). Den lille Afvigelse i Singularis kan her ligesaa let være tilfældig, som i saa mange andre Ord. Den afvigende Skrivemaade

gammel-jøtuniske Gudesystem: da finde vi de sikkerste Beviser for, at det umueligen kan være en underkøbt, fortrængt Stamme, et heel raat og halv dyrisk, ligesaa foragtet som forhadet Folkeslag, hvilket man kunde tillægge en, om endog vidunderlig, dog fuldstændig uddannet og sindrig Være — en Være, der ganske er indflettet i Afsa-Systemet, og forenet til eet Heelt med samme, til Trods for de Modsigelser, der finde Sted imellem begge; en Være endelig, i hvilken Alt fører os tilbage, ikke til Mongolernes uopdyrkede Hoi-Sletter, men til Menneske-slægtens ældste Hiemstavn, til det frugtbare og det sublime Hoi-Asien. Langt før, sige vi, maa det være et Folk, som Gotherne, hvilket selv, efter alle Kiendetegn at dømme, fremviste et skönt Billede af menneskelig Mandskraft, og stod i nær Berøring med de fra Imaus-udgaaende Ideer.

Fra det yderste Nord⁶⁹), fra Kuldens Hiem, den evige Iisverden, fra Alfheim (Taagehiemmet) Mørke, fra Hver-

med G og med J, er ingen Forskiellighed. Ikke allene i det Angelsaksiske bruges Geotland for Jylland, ligesaaavel som Götland i Sverrige for Gotland (Jvf. Othar. Spelmans Udg. p. 207); og i det Islandske, f. Ex. Snorre Ynglinga S. 21. Ja, der forekommer endog udtrykkelige Forverlinger. Fundinn Noregr. ed. Björner (f. Geijer Urigsch. S. 228): Fornjótr red fyrir Jótlandi, er kallat er Finnland ok Kvennland. Harald Haarfagers Sønnesønners Nederlag kalder Einar Staalaglam: Veg Jötna (hos Snorre, Olaf Tryggv. 16) vist nok ikke for deres af Finner opbragde (ikke fra dem nedstammende) Moders Styld. Endnu mere paasaldende bliver begge Begrebers Identitet (hvis det af Geijer, Urigsch. S. 313, med nogen Tvivl, anførte Citat af Reikter de Troll er rigtigt) ved den Bestemmelse i den Norske Firdstraa: at de, som ere af Trollslægt, ingen Hresembeder ved Hoffet maatte beklæde — sammenlignet med de norske Balghønders Mobbhydelighed imod en Konge af gothisk Stamme. (Inges S. i P. Clausens Bearbejd. p. 393). Maaskee hører ogsaa paa en vis Maade herhvid Stedet i Vafprúdnism. 42. 43: frá Jötna rúnom oc allra Gopa.

⁶⁹) Jeg indskrænker mig her til de Myther, hvori Aserne endnu ikke spille nogen Rolle. Omdannet efter Afsæren, optræder den samme Mythos

gelmers Sumpdyb, strømmer Glivagr med dørste Bover mod Syden, og Nifhelms Gift bringer deres Bænde til at størkne; Floden standser og stivner til Is. Men fiernt mod Syden, i Muspells glødende Hiem, er Surturs Eysrige. Fra ham strømmer Varne og Eysets klare Glands Isfloden i Møde; og hver Draabe, som ved hans Magt affondres fra den optøede Is, bliver til bevægeligt Liv. I Ginnungagab, Middelpunktets Afgrund, opstaaer af disse Vanddraaber den gamle Primthuse, Joternes Stamfader, Ymer eller Aurgelmer, som Primthuserne kalde ham. Under hans Arme og af hans Fødder fremvore Sønner og Døttre: Joternes Stamme. Og af Ymers Rød blev Jorden til, af hans Been Klipperne, af hans Hjerne Himmelen, af hans Blod Havet⁶⁰). — Af den samme Kilde udsprang snart Jettefoen Audumbla, af hvis Hver Ymer nærer sig. Hun bruger ingen Mad og ingen Drifte, kun af Saltstenen sliffer hun sin Næring, og, alt som hun sliffer, fremvorer af Saltstenen Mennesket⁶¹).

i Resens Edda Dæmis. 6. 13. Afslæren maa man ogsaa tilskrive de Tilfættninger: at Alfader var gaaet over fra Primthuserne til Aagaard (sammeft. dæm. 3); hvori der ligger en paafaldende Betræftelse af den i Texten udviklede Anskuelse; ligeledes hans Forverling med Odin, ib. 12, at Ymer ei var nogen Gud, men et ondt Bæsen, som hans hele Stamme, ib. Dæm. 4 m. m.

⁶⁰) Vafprúðnismál Str. 20. 21. 28—33. Grímnismál 40, jvf. Hrafnagald. 25. Edda Resen. Dæm. 4. Hyndluljóð 31. Om Navnet Ymer (Gen. Ymis, den Form, der fremtræder i Ymis-Tag, de Gamles Jmaus) o: Snce, ligesom om Paavistningen af den hele jøtneiske Kosmogonie ved Jmaus, jvf. J. Magnússens Eddalære I. S. 276 o. fg. 195 o. fg., med fl. St.; ligesom Ordforklaringerne mod Slutn. af denne Afdel. Om Aurgemlir f. Gloss. Edd. I. p. 427. 516. 17, jvf. med Vafprúðn. 32 og 30. Denne Forvandling af Navnet Aurgelmer, for at faae det til at betyde „den gamle Jord“, kan jeg ikke bekvemme mig til, her at optage. Min Mening om dets Betydning i Afsproget forekommer nedenfor.

⁶¹) Edda Resen. Dæm. 5. Ganske forskjellig fra denne Anthropogonie er Afernes i Völuspá, str. 17. 18, som, i en noget forandret Stil-

Saaledes blev Alfader til, Joternes Gud, Himmelens, Jordens og de u dødelige Gude s Skaber⁶²). I Jotunheim levede Niorse, en Jotun, hvis Datter Nott i et tredobbelt Ægteskab avlede tre Børn; Nagelsari var Nuds, Anar var Jords, Delligr var Dags Fader. Nott (Natten) og Dagr (Dagen) fik af Alfader to Heste og to Vogne, med hvilke de dagligen kjøre omkring Jorden, Nott foran med *Hrimfaxi*, hvis Skum om Morgenen bedugger Jorden, derpaa Dagr med *Skinfaxi*, hvis Man oplyser Himmel og Jord. Ogsaa Sól og Máni (Maanen), Vetr (Vinteren) og Sumar (Sommeren) ere Børn af Jotnerne Mundilsari, Vindsvafr (Frostvinden) og Svasuðr (det liflige Syd⁶³). Men i det fjerne Norden, ved Himmelens Ende, sidder Jetten Hræsvelgr, en Ræmpeørn, hvis Vingeflag medføre den iiskolde Nordvind⁶⁴).

Disse ere de Ideer, der selv i den yngre Edda's Fremstilling endnu vise sig som reent jotniske, vidt forskellige, ikke allene fra Asernes eiendommelige Læresætninger, men ogsaa fra den ved disse modificerede Jette-Lære. Hvor tydeligt disse

teise vender tilbage i Rigsmål, og, forvansket ved Etymologifering, i Resens Edda Dæm. 7. Hien jotniske Lære benyttes endnu kun i Edda, for at give Aserne selv en Oprindelse. Deraf denne Modsigelse i den omformede Asalære: Odin, som den evige Alfader og Verdensfader (Dæm. 12, cf. 3); og derpaa igjen som Sønnesøn af den klippefødte Burr, et Menneske. Dæmis. 5.

⁶²) Edda Resen. Dæmis. 3; jvf. Grimnismål. Str. 46. Hrafnagaldr I. Som Joternes Gud er han aldeles identisk med Surtur, for hvem Asaguderne skælve, og der engang skal ødelægge Asernes, eller det Ondes Herredømme, og stifte et nyt Rige, hvori Ret og Retfærdighed herske (s. nedenfor). Hvorledes han ved Aserne gik over til en Valsvader (Valfader), og derpaa til Dithin selv (Völuspá str. 1. 28) vil ligeledes nedenfor blive tydeligere.

⁶³) Vafprúdn. str. 11—14. 22—27. Edda Resen. Dæmis. 8. 9. 17. Navnene paa Notts Astom tilhøre formodentlig Asalæren (s. nedenfor i Anm. ved Slutn. af denne Afdel.).

⁶⁴) Vafprúdn. str. 36. 37, jvf. Hrafnag. 17. Edda Resen. Dæmis. 16. Om Navnet gielder det samme som om de forrige.

jotniske Ideer føre os tilbage til hine Soiasiens oprindelige Ræmpe-Stammer, i hvis Beskrivelse vi ved ethvert Træk erindres om Gotherne: derom troer jeg det oversflodigt her at sige mere, da Finn Magnussens omfattende Arbejder og Rast's Forskninger allerede have gjort Ende paa enhver Tvivl⁶⁵).

Fremmed staaer dog i denne Kreds af jotniske Myther den uheldbringende Loke's Stamme. Forgives vilde det være, om man søgte at bevise, at han slet ikke tilhørte Jotnerne (I.); men ligesaa vist er det, at han ikke oprindeligen er indflettet i deres System, men at han er optaget fra en fremmed Folkstamme, og formodentlig indsat ligeoverfor Surtur, som Niflheims Behersker⁶⁶).

Med Hensyn til Gothernes sandsynlige oprindelige Nedstammelse fra Soiasien, tør jeg vel beraabe mig paa fremmede

⁶⁵) Se den forsmæntes Eddalære, giennem hele Værket, i hvilket ogsaa Rast's Undersøgelser, efter hans haandstrevne Optegnelser, ere benyttede. Ikke saa gylbige synes de Grunde at være, efter hvilke Finn Magnussen ogsaa vil udlæde Asalæren fra hine Egne; hvilket han imidlertid vel maatte gjøre, saalænge den ikke var skilt fra Jettelæren.

⁶⁶) Han kaldes ligesaa vel As, som Jötun. (Ægisdr. 19. 25 o. f. v.). Han er ligesaa vel fiendt imod Jetter, som imod Aser (Frymsqv. 18); ja, hans Rige, skøndt benævnt Udaíns-Akr, er aabenbart intet andet end Niflheim med dets Gift. (Jvf. Saro om Udgard-Lokes Bolig. Steph. p. 164 o. fg. Brynjulf Svendsens Fabler, saaledes som de anføres af Stephanius, til Saro, p. 56, Notæ uber. p. 104, behøve vel neppe nogen Giendrivelse, da de staae i Modsigelse til Alt hvad vi vide af Originaltilber.) Men oprindeligen kan dette ikke have været Lokes Bestemmelse i Følge hans hele Væsen; da han er meget for listig og for kraftløs, for nedrig, endog for et ondt Princip hos Jetterne. I øvrigt turde det endnu være Spørgsmaal, om Udaínsakr virkelig bemærker Udbelighedens Land; eller om denne Bemærkelse først i en tidligere Tid er lagt dertil. Stamme Gotherne virkelig fra Soiasien (Jvf. Texten, og de følg. Anm.), saa fortiente det maaskee Opmærksomhed, at Udanc i Indien betegner baade oven og Norden (f. Reinganum Gesch. der Erde u. Länderzeichnungen bei den Alten. 1839. I. S. 14); men baade hos Hinduerne og Scandinaverne er Norden det Ondes Sæde (Jvf. Gejer, o. fl. nedenfor).

Undersøgelser (II.); derimod at aflede Ginnerne paa anden Maade, end fra hine Egne, og det ligesaa Syndflodens Eld, er, hvis jeg ikke feiler, endnu aldrig kommet Nogen i Tankerne; og saaledes turde vel ogsaa Jotnerne og Gotherne Identitet finde en ikke ringe Bestyrkelse i ovenstaaende Fremstilling.

Vi komme nu til at henvende vor Opmærksomhed paa den Forestilling, vi have at gjøre os om Jotnerne. Her finde vi nu vistnok mangen Beskrivelse, der forbyder os at tænke paa Gother; men dette lader sig let forklare, naar vi betænke, at i Aernes Religionsmythe ere Jotnerne ofte slet ikke andet, end den colossale Natur selv. Derfra kommer saadanne Navne, som *Ægir* eller *Hler* (Havet), *Vindr* (Vinden), *Eldr* eller *Logi* (Ild eller Flamme, og deraf formodentlig Lokes Navn) o. s. v. Her ere altsaa Jotnerne ifkun allegoriske Fremstillinger af den Naturkraft, som vi ved Klogskab og Konst vel indtil en vis Grad kunne anvende til vore Diemeed, men som endelig engang dog modstaaer al menneskelig Kraft. Derfor have Jotnerne den Evne, at kunne omskabe sig til forskellige glubende Dyr, til Steen og Klipper, m. m. Derfor vise de sig endog, naar Dagen belyser dem, som Klipper; ere derfor lysrædde, og boe om Dagen i Fjeldhuler, hvor intet Lys og ingen Varme naaer hen⁶⁷); eller de have, i deres Fjeldskikkelse — det stærkeste Billede paa gigantisk Naturkraft — flere Hoveder, og styrte, som Skær i Havet, eller som vilde Storme, baade Skibe og Skibsfolk i Fordærvelse, og have deres Glæde

⁶⁷) Hrafnag. 25. Skirnisk. 22. Þrymsqv. 5. 23. Hým. 17. 36. Ægisdr. 50. Vafprúðn. 21. Harb. 19. H. q. I. 15. 29. 30. Saxo ed. Steph. p. 165. (Y. E. Müller. 431.) Netop disse Fremstillinger have uden Tvivl bidraget meget til at befordre Sammenstillingen med Dvergene og derved ogsaa med Ginnerne.

af Elig⁶⁸). Men, ligesom næsten enhver religiøs eller physiske Mythos, der bliver til Folkemythe⁶⁹), netop derved lægger for Dagen, at en historisk Mythe knytter sig til den: saa forholder det sig vist ogsaa ligeledes med denne, og det saa meget mere, som mange Angivelser ikke uden Evang blot lade sig fortolke i en af hine Betydninger. Vist nok lader den historiske Mythe sig ikke skarpt adskille fra den religiøs-physiske; men dog tør vi med Sikkerhed antage, at den væsentligste Forestilling i nærværende Mythe — her nemlig Begrebet om det uhyre Gigantiske og Mægtige⁷⁰), ligesom ogsaa om Rigdom paa ædle Metaller og andre Naturfrembringelser⁷¹) — ligeledes ei kan savne sin Anvendelse paa en historisk Betydning: imedens det ved andre Partier maa blive ubestemt, om de tilhøre begge Slags Myther eller kun de historiske. Dertil maa uden al Tvivl henføres, naar Jotnerne snart fore-

⁶⁸) Hým. 7, 35. Harb. 37. H. q. I. 13. 18. 19. 23. 26. Völuspá. 44. Om ogsaa Jettekvindernes Niden paa Ulve, Slangerne, som tiene dem til Tømme, Gygiurne, der føde Ulve (s. ovenfor, og Hyndl. 5. H. q. I. 35.) høre herhid; eller de maa tilskrives Hadet til de menneskelige Jotner, og den, enten ved deres Forverling med Ginnerne, eller de finste Troldkvinders Ophold iblandt dem, opstaaede Tro paa deres Trolddomsvarter i Nattens Mørke (Varulve): tør jeg ikke afgjøre. Hvor Afadyrkelse findes, er det, saa tidt man forefinder noget derom, altid Ginnkvinder, eller i det mindste Ginneres kvindelige Lærlinge, der øve Trolddom (Seid og Rún.). Des Saxo ere næsten altid Ginnernes eller Gøtthernes Bopæle Scenen for saadant Tryllekæsen (s. Ex. p. 6. o. fg. 22, o. fg. om Gøtterne; om Ginnerne paa mangfoldige Steder.) Skulde ikke det samme gielde om de sidste, som om Afadyrkerne? — Den Betydning, man finder hos Jordanes, om Aliorumnae (s. ovenf.) synes bestemt at sigte hertil.

⁶⁹) At dette var Tilfældet med Jette-Mythen, beviser endog blot de Eventyr, hvilke Saxo har bevaret.

⁷⁰) Jvf. f. Ex. Hým. 10. 12. 31. Grimnism. 11. Saxo. p. 9. 10. m. fl.

⁷¹) Skirnism. 10. 22. Þhymsqv. 5. 23. c. f. v.

stilles som uglestrie og ondskabsfulde⁷²⁾, snart som giestmilde og godmodige⁷³⁾; naar Jetter og Jettekvinder snart skildres som hæslige, snart som hvide, deilige, gyldenhaarede (?) med hvidladne Diebryn⁷⁴⁾, og altid som skarpsynede, kloge og erfarne i Meget, som endog er fremmedt, eller mindre almindeligt for Aserne⁷⁵⁾. Ogsaa deres guldprydede Heste og Hunde, kan maaskee henføres hertil⁷⁶⁾. Dette er vist nok kun faa Data; men altid dog tilstrækkeligt for at begrunde den Paastand: at disse Egenskaber ei kunne passe paa Finner, men vel paa Gother.

Naar vi hertil føie den Tradition, at i ældgamle Dage det hele Danmark, ligesom ogsaa Norge, har være beboet af Riser eller Ræmper, (Gigantes, Jötnar)⁷⁷⁾, saaledes som Isælenderne i Almindelighed paastaar det om Gotterne, Enkelte ogsaa om Riserne⁷⁸⁾; at fremdeles i de hos Saro bevarede Eventyr med Giganter (Jötnar) Skuepladsen, om jeg ikke feiler, af ham altid henlægges til Gotternes Sæde; at navn-

⁷²⁾ For Ex. Hymisqv. 9.

⁷³⁾ Hymisqv. 8. 14. 15. 33. Jvf. ogsaa Hyndluljóð.

⁷⁴⁾ Man erindre sig Gerd, Skadi, Grida, Járnsaxa, Harthgrepe, m. fl. Jvf. Hym. 8. En Jotun fremtræder ogsaa som Gefion's Elsker; (Edda Resen. Dæmis. 1. jvf. Egisd. 20) Loke selv, endog hvor han maa betragtes som Jotun, (som Fader til Ulfen Fenrir o. s. v.) er hvid og skøn. (Resen. Edda. 27.) Ligeledes Jetten Egir's Døttre. Harb. 33. o. fg. Maaskee henføre endog nogle af de finnstes Skønheder til Isælendernes Forverling af begge Benævnelser. Jvf. Magnússens Lex. myth. s. v. Hymir. Tyr.

⁷⁵⁾ Jvf. hele Hyndluljóð. Vafprúdn. 35. 42. o. fg. Hym. 5. 12.

⁷⁶⁾ Skirnisk. 11. Prymsqv. 5.

⁷⁷⁾ Jvf. de ovenfor (Anm. 44) anførte Steder. Dertil svarer den paafaldende høie Legemsstærkt hos alle Holtefærd, der stamme fra Gotterne; ikke allene i Sverrige og Norge, men i Island, i Frankrige, og fl. St. og det lige til vore Dage.

⁷⁸⁾ Olaf Tryggv. Saga. 213.

ligen Kampen imellem Aserne og Jetterne, hvilken vi kende saavel af den poetiske, som af den prosaiske Edda, hos Saxo udtrykkelig, og det viensynlig efter en gammel Tradition, finder Sted imellem Aserne og Gotherne i Sverrige⁷⁹⁾; endelig, at tre ubekendte Folkename, hvilke vi forefinde i Gothernes Sæde: Cimbri, Leuones og Hilleviones, uden Bamskelighed lade sig forklare som synonyme med Jötunar, (III.) imedens de ellers vist nok for stedse maae blive uforklarlige — saa troer jeg, paa Grund af det Foregaaende, at kunne antage den Sætning: at det netop ingen andre er end Gotherne, der have maattet afgive det historiske Billede for de mythiske Jotner.

At Gotherne, efter den Tid, da de bleve Asadyrkere, ikke mere vilde gielde for Originalen til et Billede, som deres nye Religion fremstillede i et saa slet og hadesuldt Lys; men viste dette Billed tilbage i det fjerne Fabelland, d. e. snart til Finmarken, snart til Viarmeland, eller paa hiin Side af dette; snart endelig mange Dagsejser paa hiin Side af det store Ocean — ja endog paa hiin Side af Hræsvelgur og af Himmelgrændsen: alt dette, troer jeg, behøver ligesaa lidt vidtlostigere at anføres, som videre at forklares.

III.

Ved Foden af Gotalandsbjergene, ved Randen af Gotaskovene, finde vi *Sviþjóð* (Svea-Folket, Sveit-Danir) og *Danir* (Dannerne); hne mod Nord, disse Sonden for Gotalands, begge Herrer over Eletterne, Herrer over Landet⁸⁰⁾; begge rimeligviis indvandrede paa een og samme

⁷⁹⁾ Saxo. ed. Steph. p. 6. 16. 39—46 o. s. v.

⁸⁰⁾ S. ovenfor S. 297. Anm. 48.

Ed⁸¹⁾, fra de samme Egne, og af den samme Folkestamme⁸²⁾. Men ikke desmindre kan man ei ville adskille Svear og Daner fra Gotherne, som Folk af en heelt anden Stamme, end disse; skiondt ingen Forskiel i Sprog og Sæder fandt Sted. Netop Sproget, der frembyder saamegen grammatisk og lexicalsk Afvigelse, bærer desuagtet de tydeligste Spor af Slægtskab og fælles Oprindelse; begge ere Søstre i samme Kuld, eller i den store Familie af den saakaldte persisk-germaniske, eller hellere den høi-asiatiske Sprogstamme. (IV.) Begge Folkestammer selv bære, fra de ældste Tider af, om ikke ganske det samme, saa dog et meget lignende Præg i det Ydre: en høi Vært, blaa Øine, lyse Haar, m. m. De religiøse Ideer hos Svithiod og Danir lade sig ikke længere noiagtigen skielne; dog leder den som Gubdom dyrkede Ro i Upsala⁸³⁾ og paa Dgvaldsnæs i Norge⁸⁴⁾, Roen Audumbla i den jotniske Religionslære, og de

⁸¹⁾ Om dette ikke havde været, da kunde man ikke vel forklare, hvorfor Gotherne netop vare blevene sammentrængte midt imellem begge; ligesom ogsaa eet af begge Folkeskæb allene neppe vilde have været i Stand til at fortrænge Gotherne, og trænge sig ind i disses Land.

⁸²⁾ Dette beviser a) det i de ældre Tider, saa langt vi kunne gaae tilbage i Tiden, fælles Sprog: *Dönsk tunga*, (s. Snorre, i Fort. Ol. Tryggv. S. 256. jvf. Strinholms *Vikingsjüge*, übers. v. Frisch. I. S. 224. o. fg.) senere hen ogsaa benævnt *Norræna*. b) Det gamle Sagn om Oprindelsen til Den Sjaland (Søland, Siælland). Snorre. *Jugl. Saga*. 5. Refens Edda. Dæmis. 1. c) Den lignende Regemsdannelse. Rimeligviis kan det ogsaa heraf forklæres, at Tacitus, Germ. 44 o. fg. kun har den ene Benævnelse *Sviones*; Ptolemæus, II. 14. derimod kun *Λαυκιωνες* (maaskee *Λαυκιωνες*); og hiin maaskee har regnet Danerne til Sveit-Danir, denne derimod indbefattet de sidste under de første. (Om *Sitones* hos Tacitus kunde være opstaaet ved hans Misforstaaelse af en dobbelt Navneform, maaskee *Svithones*, *Svithans*, jvf. Jord. Get. 3. maa jeg lade være uafgiort.)

⁸³⁾ Regner Eddbroks S. c. 9.

⁸⁴⁾ Olafs Tryggvas. Saga. Kiøbenh. Udg c. 197. 199. Snorre. Olafs Tryggv. S. c. 71.

hellige Røer som Nerthus, i Folge Tacitus, havde paa de danske Øer⁸⁵), og upaatvivlelig tilbage til een og samme Kilde, nemlig til Viergene Himmaleh eller Imaus i Asien⁸⁶); imidlertid derhos det lidet, som vi vide om deres Sæder og Skikke i forskellige Egne, igien leder os til Forestillingen om en ikke ringe Forskiellighed. Alt Jotterne, endnu i sildigere Tider, for det meste levede adspredte, saaledes som det paafølte for et Folk, hvis Næring var Dværgavl — og som saadant fremtræde Jotterne i Sagnhistorien — dette er allerede omtalt i det foregaaende Capitel. Hos Svioner og Daner derimod finde vi allerede i de ældste Tider Stæder, en vis borgerlig Forfatning, Skibe og Flaader, Handel og Konflikt⁸⁷). Det

⁸⁵) Taciti Germ. 40. Om Læsemaaden jvf. Grimm's deutsche Mythol. S. 152.

⁸⁶) Jvf. Finn Magnussen. Eddalære. I. S. 276. o. fg. 294. 306. Sammes Lex. Mythol. p. 877. „Das Ausland.“ 1832. 5 Sept. — Endog de Danstes Navn viser os tydeligt hen til Østerlandene. Ligesom i det Islandsk, hvori dog Navnets Betydning fremtræder saa tydeligt, (jvf. Num. 47) dets Rod fattes, og ligesaa i Angelsaxernes Latin, hvis Sprog heller ikke frembyder nogen Forklaring af samme: saa betegner derimod Dan eller Than vel næsten i hele Orienten Begrebet Herre. f. Ex. i det Arabiske Dan (*rex fuit*) Dinn (*regnum*); Dun, Adelsmand; Thanyjah, Anfører, o. s. v. I det Persiske: Dana, en Vind, en Lærd; i det Siamesiske: Than, en Herre (f. „das Ausland. 1833. 14. Febr.) m. fl.

⁸⁷) Cf. Taciti Germ. 44. Einhardi Ann. a. 808. Silv. Girald. hos Camden. 740. Vita Ansgarii. c. 20. Færeyinga S. 2. 19. Ad. Bremensis de situ Dan. 74 sq. 90 sq. m. fl. Hermed staaer uden Tvivl ogsaa Angelsnes Navn Sillendi (hvis Betydning jeg antager at være beslægtet med *Svithiods*) i Forbindelse; og at det var Angeln, som hiint Navn tillægges, kan ikke omtvivles.

⁸⁸) Netop af denne Modsætning vilde man ogsaa kunne forklare den hele Sprogforskiellighed i Alvismål; og navnlig ogsaa Forskiellen imellem det Gothiske og Danske. — Münter (Dän. Kirchengesch. I. 71) har ogsaa netop paa Grund af ovenanførte antaget Aferne for en Shamanist Præstecolonie; en Anskuelse, som ved første Blik har endel for sig, og bl. a. meget vel kunde tjene til at forklare Odins Ege-

kan saaledes blive et Spørgsmaal: om ikke de Danske og Svenske netop ere hiin tredie Stamme i Rigsmål, Herrestammen, eller Asernes Stamme?

Men saameget der endog kan siges til at bestyrke denne Mening, saa strider dog en betydelig Omstændighed imod en saadan Hypothese; den nemlig, at Aserne aldrig i de gamle Myther fremtræde som et heelt Folk; men altid kun som en liden Colonie, der bemægtiger sig Herredømmet over Menneskene, i Modsætning til de af Aserne uafhængige Jotner⁸⁹); ligesom ogsaa, at i Alvis-mål ikke allene Menneskene (menn), med deres gammel-danske Sprog, modsættes Jotnerne, med disses Tungemaal, der er beslægtet med hines; men de modsættes ogsaa Guderne eller Aserne, med et ganske fremmedt og forskielligt Sprog⁹⁰). Saaledes synes det med større Grund at kunne antages, at **Daner** og **Swear** (Danske og Svenske) allerede før Asernes Ankomst vare i Besiddelse af Herredømmet paa Scandinaviens Sletteland⁹¹), og indbefattede i deres Folke-Genheder alle hine Stammer, hvilke de Gamle, under forskiellige Navne, lade optræde paa bemeldte Sletter; med Undtagelse af de Stammer,

raakteer og det theokratiske Princip. Dog troer jeg, at den samme Fordeel kan opnaaes ved en Forklaring, der finder bedre Støtter i de historiske Data. (s. nedenfor.)

⁸⁹) Mere om denne interessante Levning fra en ældgammel Fortid (som desværre endnu næsten har været uændet af Alle, med Undtagelse af den skarpsynede Petersen) vil forekomme nedenfor.

⁹⁰) De mangfoldige Anstuelser og Combinationer over denne Gienstand og over Scandinaviens Befolkning overhovedet, samt disses Landes fildige Fremtræden af Havet, som i ældre Tider i saa mange Etiketter, og med et Overmaal af Værdom, ere fremsatte: kunne vi her ei gaar ind paa. De fleste ere overlæssede med saa mange indvortes Modsigelser, eller holde saa fast ved Middelalderens Fabler, at selv det meget Skarpsindige og Sande, som f. Ex. Dalin, for kun at nævne een af flere, fremsætter, har blandet sig med saameget Vilkaarligt og Latterligt, at det ei kan undgaae at blive overseet.

vi have betegnet som finniske og gothiske, og nogle andre, af egentlig germaniske Herkomst⁹¹⁾. Thi, at ogsaa hine to Hovedstammer imellem sig skulde have været væsentlig forskellige, er saameget mere usandsynligt, som der ikke iblandt dem lader sig paavise nogen væsentlig Forskiel i Religion, Sprog, Sæder eller Forsatning, og som de ældste, virkelig historiske, saavel indenlandske, som udenlandske Efterretninger, udstrække Svernes og de Danskes Navn, næsten uden Undtagelse, til samtlige ovenfor betegnede Indbyggere af hine Stetter paa Fastlandet, saavelsom paa Verne. Uagtet altsaa de Danske af Ptolemæus⁹²⁾, som det lader, kun nævnes som Beboere af Skanien, saa troer jeg dog med Rette at kunne henregne de Beboere af ovenmeldte Egne, om hvilke det

⁹¹⁾ Jeg kalder dem af Scandinaviens Stammer germaniske af Oprindelse, der efter troværdige Vidnesbyrd, eller andre gyldige Beviser, have boet i Germanien, Sænden for Eideren, forend de toge Bopæl i Danmark, Norge eller Sverrige; skandinaviske kalder jeg dem, om hvilke det er mere sandsynligt, eller i det mindste lige saa muligt, at de ere indvandrede fra Søsiden. Distinctionen er ikke synderlig vel begrundet; men en bedre er ikke let at finde. Sproget allene kan ikke udgiøre Forskiellen; da det ene Punkt, man hidtil betragtede som væsentligt afgjørende i Forskielligheden, Artikkels Stilling foran eller bag efter Ordet, er af alt for sildig Alder (endnu i 12te Aarhundrede findes Artiklen ikke i det danske Sprog; s. for Ex. et af de ældste Sprogmonumenter, den Helsingborgske St. Knuds Guldsejlskræ, i Lüders Udg. af den Helsingb. Stadsret); og det andet Punkt, den passiviske Endelse, heller intet afgjør, da Passivet er tabt i flere Dialecter, som tidligere havde et eget Passivum. Benævnelsen Suevi er alt for ubestemt. Germanien har for en stor Deel udsendt sin germaniske Befolkning til Frankrige, Spanien o. s. v., og i dens Sted optaget Slaver og A. — Kunde det ansees som afgjort, hvad Lappenberg og Dieffenbach (Celtica II. Stuttgart. 1840. S. 173 o. fg.) med stor Værdighed havde søgt at bevise, at Cimbrerne vare Celter: saa vilde man (da dette ogsaa turde gælde om andre skandinaviske Gotter) maaskee finde et bedre Stiknemærke. Men Sprog og Religion synes her at være alt for stærke Modgrunde.

⁹²⁾ S. ovenfor Num. 82.

Modfatte ikke lader ſig paavife, til den danſke Folkeſtamme. Det nærmere herom vil derfor mere paſſende kunne meddeles paa et andet Sted. Kun enkelte herhen hørende Gienſtande vil det blive nødvendigt længere hen at berøre, naar jeg kommer til den anden Afdeling af nærværende Underſøgelse.

IV.

Da det tidligſte, noget nærmere Kiendſkab til Norden naaede til Grækenland og Rom, vare de i det foregaaende omhandlede Folkevandringer allerede tilendebragte; og efter al Sandsynlighed havde de indvandrede Folk allerede ſaa længe været i Beſiddelse af deres daværende Bopæle, at Indvandringen for en Deel har maattet være glemt; og kun de Vandringer fra Germanien, ſom længere hen ville blive omtalte, have uden tvivl enten havt en uſtandſet Fremgang, eller ere dog ſnart atter paa ny begyndte. Men endnu var, efter al Sandsynlighed, ingen Efterretning om det fiernere og yderſte Norden kommen Beboerne af den claffiſke Jordbund for Øren⁹³⁾; og endeel af de Folkefærd i vore Egne, ſom Grækere og Romere længere hen fik Kiendſkab om, navnlig germaniſke, turde vel endnu have opholdt ſig i fiernere øſtlige Lande, eller hvorſomhelſt man ellers vil ſøge deres oprindelige Hiem, paa den Tid da et nyt Phænomen i Skandinavien frembragte en mærkelig Revolution. — Et dunkelt Billede af Almagten havde hidtil foreſvævet de kraftfulde Nordboer — maafke lignende Oſſians Luſtaand — og deres Religion var for det meſte en

⁹³⁾ Om Grækerne og Romerne overhovedet have havt en nogenſunde tilforladelig Kiendſkab om Norden? — Dette Spørgsmaal er ofte, ſelv af lærde Forfattere, benegtet. Efter Geijers Forſvar troer jeg dog, at en videre Gienrivelfe af den benegtende Mening maatte ſynes overflødig.

raa Symbolisering af Naturkraften. Deres Aand var stærk og udrustet med Evnen til alt Stort, men den var raa og ikke uddannet; deres Sind var frit og stolt; men paa sædelig Cultur og borgerlig Indretning led der sig endnu knap tænke hos dem, endskjøndt dog ogsaa Begrebet om egentligt Barbarie rimeligviis allerede ikke længer kunde anvendes paa dem — i det mindste ikke paa dem, der vare Sletternes Indbyggere. Thor og Loke vare allerede gaaede over fra Ginnerne til de nye Beboere af Biergene og Skovene, ligesom af den aabne Slette; og havde, som Tordenens og den fortærende Ilds Symboler, amalgameret sig med Grobrernes eiendommelige Religion, saaledes at Thor fremtraadte som Villedet paa Kraften; Loke som Modbillede til Surtur, den opvarmende, opslivende Ild. Om de nyere Beboeres Levnetsstil lader sig, som alt er bemærket, lidet mere sige, end det, som muligen fra de tidligere Tider lader sig slutte tilbage i Fortiden; nemlig at Gotheerne for det meste levede som Jægere og Hyrder; Svearne og de Danske som Agerdyrkere og Sejarende²⁴); ligesom at hiint paafaldende Charaktertræk hos Standina-verne, der altid udmærkede dem fra alle andre halv-civiliserede Folkesfærd, Afgtelsen for Dwindefionnet, ikke udenfra er indplantet hos dem; men har været disse Stammers oprindelige

²⁴) Det sidste i det mindste vide vi allerede fra det 1ste Aarhundrede efter Kristus. (Tac. Germ. 44.) Det første kunne vi slutte os til af de allerede i Saxos Tid ældgamle Spor til en tidligere Dyrtning af Hedeland og flovbegroede Landstrækninger (p. 160); ligesom af den Anseelse, hvori Agerbruget fra Arilds Tid var i disse Lande (s. for Ex. Saxo p. 112); af Mjæts og Kornets ældgamle Brug og forskellige Navne (s. Alvismål 31—34, og a. St.); af Navnene Svihjød og Sillendi, i Overensstemmelse med det, sandsynligen allerede fra det danske Angeln til Britannien overførte; i det mindste kun i begge disse Lande ældgamle Kobbelbrug og Kobbelinddeling, m. m.

nationale Eiendom⁹⁵). Allerede havde, rimeligvis forfremmede ved Agerbrug og Søsart, Civilisationens første Spirer begyndt at vise sig — allerede havde, som det lader, det patriarkalske Forhold hos hine Folkstammer begyndt at gaae over til Forholdet imellem Herrer og Underfaatter⁹⁶): da en ny, en tredje Stamme fra det fjerne Østen indvandrede i Norden, som uden Magt, uden Forbindelser, alene ved sin aandelige Overlegenhed, ved højere Uddannelse i Fredens Kunst, ved Kundskab og ved Klogskab, erhvervede sig Scandinaviens tidligere Indbyggeres Afgtelse; og snart ei allene fandt Indgang iblandt disse, men, ligesom ved et Underværk, erkendtes af de frie, frikke og frigeriske Stammer som en Skare af højere Væsener, og først som Raadgivere, derpaa som Herrer, ja tilsidst som Guder.

Mythen fortælles paa forskiellig Maade. Den ældre Edda lader os finde Guderne, halvt tegnede som guddommelige Væsener, halvt som Mennesker, uden nærmere at yttre sig om deres Herkomst. I Religionsmythen (under Sangens,

⁹⁵) En Materie, til hvis Oplysning hele Værker ere indviiede (f. Ex. Engelstoft om Qvindeliønnets Kaar hos Skandinaverne. Kbhvn. 1799) trænger ikke til at bestrykes ved nye Citationer. Ikke desmindre gaaer endnu Uhyndighed i Kildekrifterne og nyere Lærdes Arbejder hos Nogle saa vidt, at man f. Ex. nyligen endog i et indenlandske Skrift over Fædrelandets Historie, har tillagt Christendommens Indførelse i Norden „Qvindeliønnets blidere Kaar,“ samt „Agerbrugets (og Havedyrkningens) første Opkomst“ (!) som nogle af dens Fortienester.

⁹⁶) Jeg fremstiller dette som sandsynligt; fordi man i denne Henseende, af Mangel paa Kilder, ikke med Visshed tør bestemme: om de ovenansførte Momenter i de ældste Skandinavers Tilstand skulle tilregnes Uferne blandt deres Fortienester, eller de for en Deel vare ældre, end deres Indvandring. Dog synes det sidste at antydes ved Mytherne om Dan og Dany, om Gylfe, og om Tilstanden af den anden Stand i Rigmål. Jvf. ogsaa Petersens Geogr. I. 184. o. fg.

Digtningens Form) maatte det Historiske forsvinde, jo mere Gienstandene for menneskelig Dyrkelse fremtraadte som saadanne. Saameget fremlyser imidlertid tydeligt nok af Mythernes hele Aand, at det var de ovenfor angivne Egenskaber, der skaffede dem Indgang, Herredomme og Dyrkelse, aldeles som dette bekræftes ved Rigsmål; imedens Joternes Stammer endnu længe vedbleve at være fiendtlige, eller i det mindste, da de ikke underkastede sig som Slettelandets Beboere, og heller ikke deeltog i den nye Gudsdyrkelse, maatte blive mistænkelige, som et Folk, der var farligt for Asernes Herredomme, og maaske i Tiden kunde virke til dets Undergang. Endeel Dogmer, hvilke Sletternes Beboere uden Tvivl havde tilfælles med Joterne, f. Ex. om Surtur, om Verdens Oprindelse, om Thor og Loke, m. fl. bleve, som Foreningspunkter, optagne i Afsalæren; ja, om vi tør troe den yngre Edda⁹⁷⁾, saa var der mange Dele af den gamle Cultus, der optoges kun med forandrede Navne; men som da vist nok ogsaa med disse Navne tildeels fik en ny Betydning. Aserne selv erklærede sig for de, for en Deel alt fra ældgamle Tider dyrkede Guder, snart under de gamle, snart under andre Navne; og deres Paastand beviste de ved deres Indsigt i Naturens

⁹⁷⁾ Jvf. Efterkriften til Dæmis. 49. Den ovenfor meddelte Anskuelse er ikke ny; men i det Væsentlige allerede fremstillet af Münter. Ogsaa den yngre Edda hentyder (l. c. og i Fortalen) paa noget lignende, ligesom Snorre. Yngl. S. o. fg. Saxo har uden Tvivl bevaret Spor af Sagnet, endnu mindre forvanskede ved fremmed Tilføjning, i det han lader flere af Asaguderne virke i Norden, allerede længe inden de optræde der personligen, eller som Mennesker. Ogsaa her, ligesom næsten overalt, viser han sig som en tro Overleverer af Folkemythen. Heri bestaaer netop hans eiendommelige Fortieneste ved Siden af Islænderne, der for det meste enten kun give os de gamle Ord selv, eller indblande senere Udtønyninger fra Munketiden i deres Fremstilling.

Kræfter; tillige ved adſkillige Siøglerkonſter⁹⁸); men endnu mere ved den af alle raacere Folkefærd ſom et Slags Trolddom betragtede Skrivekonſt (Runerne), ved udvortes Glands og Pragt, og ved Kundſkaber om Ting, der maatte forekomme Skandinaviens Indbyggere ſom Vidundere. Saaledes opſtod uden Tvivl Aſalærens Religionsſyſtem; hvilket viſt nok ved dets hele Anlæg rober Stifternes Klogskab og Dannelse; men dog, uagtet den Fånhed, hvormed Delene, ſ. Gr. i den yngre Edda ere bragte i Forbindelse, for en nogenlunde opmærksom Jagttager ei kan ſiule de paafaldende Modſigeller, ſom Syſtemet indeholder, eller dets Udſprung fra forſkiellige Kilder og Elementer⁹⁹. Ved de gamle Nordboers, i høi Grad poetiſke og, jeg kunde friſtes til at ſige, philoſophiſke Vland, ere hine Modſigeller vel oploſte i en ſkøn Harmonie; men denne kan dog ikke dække de Spor, den ſkandinaviſke Mythe har af en heterogen Sammenblanding. Det er ſandt, vil man tage

⁹⁸) At ſaadanne Konſter, der virke ſaa mægtigt hos alle halvraae Folkefærd, ere anvendte i hin Tid hos Skandinaviens ældſte Indbyggere, kunne vi ſaameget mindre tvivle om, naar vi ſee deres Anvendelse og Virkning endnu i en langt ſildigere Tid, ved Chriſtendommens Indførelſe, ſ. Gr. af Ol. Tryggvæſen i Norge og Præſten Yoppo i Danmark.

⁹⁹) Et Par ſaadanne Modſigeller ere allerede ovenfor berørte i Anledning af Jette-Læren. Et Par andre vil jeg her endnu anføre ſom Exemp-
ler. Surtur, den Alt oplivende, den oprindelige Aſfader, (ſ. ovenf.) ſtaaer ſom et dødt Væſen, lige indtil han førſt i Ragnarok, ſom Jotnerneſ Anfører, bringer Aſaguderne deres Undergang. Verden er ſnart et Værk af Aſfader, ſnart et Værk af Bureſ Klippebaarne Sønneſønner; ſnart kunde man ſige, en blot Naturfrembringelſe af Jmerſ Krop. Heraf opſtaaer den, og dog er Jmer et øndt Væſen; endſkiøndt han aldrig, endog kun beſtyldes for nogen ønd Gierning, imedens Aſerne begynde deres Liv med et Mord, og danne den gode Verden af den Dræbte. Loke er ikke allene Jidens Gud, men tillige et Symbol for det Ønde i dets farligſte Skikkelse; han er baade Aſernes frygteligſte Fiende, og deres uundværliſte Ven m. m.

Mytherne blot ſom Speculationer over Naturen, da kunne ogſaa modſigende Symboler udtrykke overeensſtemmende Tanker¹⁰⁰); men hos Folkeſærd, ſom de ſkandinaviſke, fulde af Aand, Liv og Phantaſie, er den blotte Naturspeculation ikke tænkelig i Folkets Myther. I det mindſte vil med hiin forene ſig den ethiſke Mythos; og ved en poetiſk Verdensanſkuelse, i hvilken enhver ſtor Handling, enhver ualmindelig mærkværdig Begivenhed ſelv bliver til Mythe, ſlutter næſten uden Undtagelse den hiſtoriſke Mythe ſig nær til den phyſiſk-moraſke.

Skandinaviens Gudelære er, i dens Hovedbeſtanddele, ingen Samling af præſtelige Myther¹⁰¹); Religionsſyſtemet er ingen blot Præſtelære; men den er en Udſtrøining og et Villedt af Folkets egen Aand. Jeg behøver ikke at hentyde paa hine talrige Beviſer i Hiſtorien, hvori Troens Aand udtaler ſig ligesaa kraftigt, ſom i den Eidsalder af det endnu uforvankede, hverken helleniſerede eller ved aſiatiſk Gypighed og Vellyſt fordærvede Rom, da en Curtius offrede ſig for Folket; jeg behøver ikke at anføre mangeln længe ulmende Gnift af Folketroen — ſ. Gr. i Viſer ſom denne „Det var Thord fra Haſſegaard“¹⁰²), eller i den indtagende Mythe om

¹⁰⁰) Med Henſyn til den phyſiſke og aſtronomiſke Udtydning, maa jeg henviſe til J. Magnusens bekiendte Værker: Eddalæren, *Lexicon mythologicum* og *Calendarium*, ſamt til Geijers ypperlige, af mig ſaa ofte anførte Bog. (Sveriges Hålder, eller „Urgeschichte.“) Det ligger uden for mit Diemed, at indlade mig paa diſſe Underſøgeſſer, ſom i ethvert Tilfælde ere blevne fremmede for Folkets Aand og Religion.

¹⁰¹) Münters Anſkuelse af en præſtelig Colonie (ſkøndt jeg ikke deler den) ſtaaer dog ikke nødvendigen i Modſigelse hermed. Jeg taler nemlig om den allerede fuldstændigt uddannede Mythe, der vel kunde opſtaa ved Foreningen af de gamle Myther med en Præſte-Mythos; men ikke være dette allene.

¹⁰²) J. Eys Udg. af *Ramper*. 1783. I. S. 115. I den nye (Rahbek-Nyerupſke) Udg. af gammelſkandiſke Viſer har man ubeladt denne, der i flere Hendeender er en af de intereſſanteſte i Samlingen.

Barnet Ekeſ, den fader- og moderloſes, Ankomſt til „Hei-
thaba“¹⁰³); og i mangt et Ord, mangel Stif, der fandtes
i de nærmefl forbigangne Eder, ja endnu er tillovers i den
nderværende¹⁰⁴) — Skandinaviens hele hiſtorifke Charakter i
Oldtiden er det Beviiſ, jeg iſær vil beraabe mig paa. —
Hvad Mytherne indeholde af Naturspeculation, det glen-
finde vi, ſom allerede er ſagt, for flørſte Deel alt i det høie
Indien, og, under en meer eller mindre modificeret Skiftelse,
næften over den hele Jordklobe, ſaa vidt en Gniſt af Civilisa-
tion i Oldtiden har fundet ſin Ve; men det, ſom er frem-
gaaet af Folkeſtammernes Blanding og af deres For-
bindelse. — dette er det, ſom er eiendommeligt for hvert Folk iſær.
Men netop denne Tro viſer ſig tildeels ganſke forſkiellig fra
det, man i Almindelighed anſeer for Alalære, ligesom ogſaa
forſkiellig fra det, hvad denne Lære var. Den nye Religions
Stiftere havde, ſom det ſynes, mere Herredømmet over deres
nye Landsmænds Sind og Villie for Die, end Opvættelſe eller
Bevaring af en virkelig religiøs Sands og Aand. Imedens
den gamle Tro endnu beſtandig levede hos Landets Indbyg-
gere, i Pierte og i Levnet, eller dog kun efterhaanden og
deelviis ſvandt hen: blev Religionen i Stifternes Haand mere

¹⁰³) Vilhelm. Malmesb. p. 22. hos Savile. Sim. Dun. hos Twysden,
den 7de upagin. Sibe. m. fl. (ſ. nedenfor.)

¹⁰⁴) Hertil hører ſ. Ex. den allerede af Worm, Mon. Dan. p. 13, og af
E. Pontoppidan, i hans „Everriculum ſermenti veteris,“ Hafn. 1736,
p. 14. anførte norſke Ord „Thore Gud!“ ſom ogſaa endnu i An-
geln, efter gammel Gildbeſkif, bruges, naar Een drifter den Anden
til i et Gildbebud eller Gildbe. Endvidere de ikke ſieldne Levninger af
Troen paa Alfer (Elver, Elfeſolk) og Underjordifke (ſ. Ex. paa
Bornholm), ligesom paa forbyttede Vorn (Stiftinger), ſom et Bærl
af de Underjordifke, en Overtro, ſom man endnu i vore Dage kan
finde, endogsaa i en Stad, ſom Glensborg; ja ſelv det i Thiele's
Folkeſagn omtalte Middel derimod: at trække det ſygge, formeent-
ligen forbyttede Barn under en Græſtorv m. m.

til en Tienerinde for Livet, der kunde smigre dens Tilhængeres
 Onsker, end Beherskerinde over Menneskets indre aandelige
 Trang. Det, som i alle Religionsystemer havde givet et
 Herredomme over Livet, blev, saameget som muligt, trængt
 tilside i Baggrunden, da det, for ganske at kunne udryddes,
 havde slaaet for dybe Rodder i hele Folkets Tænkemaade, og
 ved mangen Feilighed igien blev fremkaldt i Gufeltes Samvit-
 tighed. — Syndefulde Guder, som Aserne vare, (og for at
 kiende dem som saadanne, behøve vi kun at tye til den sim-
 pelske Udsigt over Eddamytherne, som man naturligvis her ei
 kan vente sig ¹⁰⁵), maatte ogsaa berettigede deres Dyrkere til
 mangehaande Synder. En Giengieldelse, saadan, som det
 tilkommende Liv skulde byde disse Dyrkere i Valhals Sale,
 hvor enhver Fribaaren, der var falden i ærlig Kamp og rig
 paa erobret Bytte, skulde finde Udgang til de Nydelse, der
 allerede her paa Jorden vare ham de kæreste ¹⁰⁶): kunde ikke
 andet, end være fuldkommen efter et kæft, tappert, de farligste
 Krigsventyr elskende Folks Smag; og det saameget mere, som
 netop ved Forberedelsen til Valhals Glæder, ved den i Kampen
 vundne Berømmelse, og ved Seierens rige Bytte, ogsaa de
 jordiske Onsker og Lyster kunde tilfredsstilles. Men tillige
 kunde man dog ei dølge for sig selv, at Giengieldelse af
 Ondt og Godt, — saaledes som den var bebudet og lovet af

¹⁰⁵) Jeg vil her blot henvise til Egisd. i den poet. Edda; eller til Saxos
 Fortælling om Rinda, p. 44 sq. ligesom til Asernes Adfærd imod
 Jotnerne overhovedet, og til Saxos Ord, p. 45: *Dii Othinum — di-
 vinitatis gloriam maculasse cernentes, summovendum duxerunt.*
 jvf. ogsaa p. 13 og fl. St.

¹⁰⁶) Jvf. Geijer's Urgeſch. S. 247 med de der anførte Beviser.

Surtur (Alfadir)¹⁰⁷⁾, og at denne Alfader selv, dog stod uendeligt høiere, end hiin ovenfor angivne Siengielbelse i det andet Liv, tilligemed de Guder, som skulde yde den. Dog kun med Ulyst fernam man Samvittighedens advarende Røst. Saa blev da Surtur med det skarpe Sværd sat i Baggrunden; og i hans Sted sættes Odin, den listige Geniende, hvis Snedighed, Trolddom og Runer gjorde ham frygtelig for hans Fiender; ligesaa vel som han ved dem vidste at trøste de

¹⁰⁷⁾ Dette fremtræder fuldkommen tydeligt i Vafprúðnismál. Surtur er det, i Folge den af Aserne erkendte Jette-Lære, (str. 19. jvf. 42. 48) hvis Lue tilintetgjør Aserne og Verden, tilligemed de Uhyrer, som personificere det Onde (str. 44. jvf. str. 17. 18. med Völuspá, som fornemmelig er dannet efter denne ældre Fremstilling.) Hans Lue udslukkes, naar han har straffet og tilintetgjort den syndefulde Verden og de syndige Guder (str. 50 o. fg.); men selv forgaaer han ikke; thi han er Dommeren, Valtivi (Völuspá, Resen. 48), synonymt med Valför, Alfadir; efter den samme Analogie, hvorefter den store As Sigtivi (Ægisdr. str. 1. 2) ogsaa hedder Sigfödr eller Sigfadir. (Grimnism. 46.) Saaledes lader det sig forklare, at naar i Ragnarok alt øvrigt forgaaer, da bliver allene det glødskestraalende Gimle (Völuspá. 58. Resen's Edda 15) tilovers i det luende Eyd (upaatvivlelig i Muspelheim. s. Resen's Edda. Dæmis. 4. 49. jvf. Völusp. 48.) Thi Surtur, med sine Kæmper fra Muspelheim, og med sine Iysalfer fra det straalende Alfheim (Resen's Edda. 15) er Gieierherre i Kampen. Hans Værk („Vel Valtivar,” Völuspá, str. 55. Ed. Hafs. synes paa denne Maade at give en langt bedre Mening, end efter den sædvanlige Forklaring) er den nye Himmel og Jord — denne Jord, der uden Sæd, ved Straalerne af den nye, glødende Sol (en Datter af Alfröðull: den rødlige Alf? Vafprúðn. 47 Gloss. Edd. I. 412.) yder en rig Høst. Da lever ogsaa den nye Mennefteslægt i salig Tilfredshed under Alfaders Beskærmelse, Fred hersker (Völ. 51) og Gimles Glæder belønne den Troe og Gode, imedens Rastrons Jis og Edder bringer Morderen, den Meensvorne, m. fl. en retfærdig Straf. (Völ. 37. 58.) Ogsaa Hyndlul. str. 33. 34. 39. 40. kunne blot forklares, naar man i de to første, ligesom i den 3die Str. antager de mytisk-identificerede Principer for Jotners og Asers Anthropogonie og Kosmogonie (Ymer = Bergelmer = Heimdal = Rig) og str. 40 ligeledes Surtur i den ovenfor angivne Betydning.

Venner, han ved sine Valkyrier kaldte til Valhal, naar de ikke længere fandt Beskiermelse i hans Magt. Han traadte i Surturs Sted som Valfader, ja endog som Alfader. Dog var det kun de Fribaarne, der optoges hos ham som Einherjar. Trællene derimod fandt hos de stolte Aser ingen Meddelt; men dog vare heller ikke de uden Beskytter. Thor, den stærke Tordengud, som Aserne ei kunde fortrænge, og som de derfor optog i deres Samfund som en mægtig Beskiermer og Stridskæmpe, i det de snart lode ham gielde for en Søn af Odin, snart udgave ham for dennes Fader, og snart igien kun for hans troe Ven¹⁰⁸⁾ — Thor var den, som forbarmede sig over de gamle Tienere og gav dem Trostabs Løn i Thrudheim.¹⁰⁹⁾ Ganske anderledes var Lofe optagen i Asernes Kred, og næsten ligesom tilforn i de jotniske Guders Samfund; nemlig som en Fiende, man ei kunde skille sig af med, og som man derfor var vel tilfreds med at kunne holde i Ase ved Hjælp af Thors Overmagt; ja endog stundom at kunne benytte sig af hans snedige Paa-fund til at fremme Asernes egne Hensigter. Som aldeles fiendtlige Væsener, der kun ved usigelig Møle indtil videre holdes i Tømme, fremtræde derimod ligeledes oprindelig finniske Gubdomsmagter Fenrisulv og Midgardsorm, eller Jörmungarðr — hiin det personificerede Onde i dets affælsigste Skikkelse; denne, en ødelæggende Naturkraft, der omslynger Jordens Klæder, driver, ved enhver Muskeltrækning,

¹⁰⁸⁾ For det sidste, ligesom overhovedet for Thors Overgang fra den finniske til Gothesnes og Asernes Religion, ere Hoved-Bevistelserne Olafs Tryggv. S. ed. Hafn. 213. jvf. 204. Desuden de allerede oftere (f. Ex. Anm. 18) anførte Steder af Resen's Edda, den Isl. Rýmbebla, de angelsaxiske Genealogier, m. m.

¹⁰⁹⁾ S. bl. a. Geijer Urgef. S. 201.

Oceanet op over dets Bredder, og staaer, bestandigen truende med Fordærverens Magt, ligeover for Aserne.¹¹⁰⁾

Dog, hvor farligt de endog true, disse mægtige Uhyrer, saa veed Aesliff og Thors Vælde dog at fæ dem — til en Tid. Den Fiende, for hvilken Aserne skælve, boer høiere og truer med mægtigere Vaaben. Det er Surturs Rige, hvorfra Fordærvelsen skal udgaae, der skal ramme de syndige Asaguder, hvormegen Mole de end gøre sig for at afvende hans Brede. Formodentlig ere Muspels Sønner (mueligen en Herre-Stamme iblandt Surturs Dyrkere, og maaskee netop Danerne eller Sveitdanerne selv, eller en Deel af samme) ingen andre end dem, man under Navn af Aeser¹¹¹⁾ søgte

¹¹⁰⁾ Foruden de udtrykkelige om dem handlende Steder i Resen's Edda, Dæm. 27. 28. 29. jvf. samtlige Steder om Ragnarok i den ældre og nyere Edda, m. m.

¹¹¹⁾ Derfor taler deels den lignende Beskrivelse over deres Bopæl, Muspelheimr og Alheimr (jvf. bl. a. de i Anm. anførte Steder med Resen's Edda, Fort. hvor Alfheim's Beboere udtrykkelig kaldes »Aeser;«) deels at Freir, der paa en vis Maade kan betragtes som Surturs Repræsentant blandt Aserne, henføres i Alheim; og at Loke (maaskee fordi han i Surtur's Følge angriber Aserne; jvf. dog Anm. 66) selv benævnes en Alf (Fjöl-Sv. Str. 35.) Endelig siges udtrykkelig i Resen's Edda, Dæm. 3: »Den ældste af alle Guder kaldes Alfadir. — Han byggede Himmelen og Jorden, og — naar Regemet brændes til Aske, da vedblive dog alle de Menneſter, som handlede ustraffeligt, at leve med ham i Gimle. — Men før Himmel og Jord skabtes, da var han hos Primthusaerne.« Her vises ganske tydeligt, deels ved den sidste Angivelse, deels derved, at Alfader skal være med i Gimle, imedens Odin ikke hører til de Asaguder, som paa ny skulle leve op efter Ragnarok (Vafpr. 50-53), at her ei kan være Tænke om Odin, ja overhovedet ikke om Nogen af Aserne; men kun om den store Uærvælige (Hyndlul. 40) — den samme, der (i Følge Edda Resen. Dæm. 48) efter Asernes og de onde Væsners Undergang i Ragnarok, skal tænde Jorden i Brand og opbrænde den hele Verden — nemlig Surtur. Om i Øvrigt Aserne (efter den i Terten yttrede Formening) være beslægtede med Danerne, eller bør holdes for Celter: kan her ei undersøges. Jvf. især Peterſen's Geogr. I. 184.

at drage ind i Asernes Kreds, og holdt holt i Vre. Til dem horer sandsynligen *Bragi*, Visdommens og Digtekunstens Gud; og upaatvivlelig hans Hustru *Idun*, Ungdoms skionne Gudinde. Ikke desmindre bragte Samvittighedens Rost Aserne endnu altid til, med indvortes Frygt og Skræk at see hen til Surturs retfærdige Flammesværd, uden at man vovede, at træde ham fiendtligt i Møde. Ved Siden af de vundne, venstabeligt sinde Aiser staae derfor i Mythologien ogsaa andre *Muspels-Sønner*, der true Aserne, som Surturs Retfærdigheds Tienere, fra dennes lyserige *Muspelheim*; ligesom man, ved Siden af *Alfa-Loke*, endnu antog en Anden, den mod Aserne aldeles fiendske *Utgarda-Loki* (den udenlandske Lofi), der havde sit Sæde blandt Finnerne. Sandsynligen, som allerede ovenfor bemærkedes, blev ogsaa *Alfa-Thor* oprindelsen, som den vilde, fiendtlige Thor, adskilt fra den blandt *Valhals* Guder optagne, med dem forbundne *Alfa-Thor*.¹¹²⁾

V.

Paa denne Maade kunde Aserne, i det de deels foiede sig efter og sluttede sig til de religiøse Anskuelser, som de forefandt i Norden, deels efterhaanden forvandlede dem, finde Indgang og Dyrkelse hos de forskjellige Folkesæd — og fandt virkelig begge Dele. Beviset ligger i den historiske Kiendsgierning, at man finder Obidsdyrkelsen og Aisareligionen udbredt fra *Isishavet* indtil *Alperne*¹¹³⁾, og fra *Sarmatiens* Grændser til paa hlin Side af det atlantiske Hav (i *Grønland* f. Gr.); men derhos forskjellig i ethvert Land, ja hos enhver Folkestamme i det samme Land; saaledes en ganske

¹¹²⁾ See nedenfor Anmærkingen, hvori *Thor's* Navn berøres.

¹¹³⁾ I det Indre af Landene dog først sildigt, og først ved Folkevandringerne. (jvf. *Geijers Urgesch.* S. 240. fg.)

anden i den største Deel af Norge, end i Sverrige; her atter anderledes, end i Danmark; i Danmark igjen anderledes paa Øerne — ja maaskee endog paa hver enkelt Ø, for sig betragtet — end paa en betydelig Deel af Fastlandet; og paa dette igjen uddannet i det mindste i tre forskellige Skikkelser. Ja, naar Aserne, det vil sige Asatyrkelsen, kom til den samme Egn, men til forskellige Eider og fra forskellige Kanter: saa var den nye Odin ikke lig den gamle, eller var en anden; og en tvæfoldig Asatyrkelse forenede sig atter som to forenede Religioner. Saaledes ved Siden af Wodan herskede Odin (?) i de Lande, vi nu kalde Mecklenborg¹¹⁴); eller den ene Odin fortrængte den anden, som i Fyen. (V.)

Imidlertid fandt Aserne dog ikke overalt Indgang; men enkelte Stammer og enkelte Landsegne vedbleve længe at være fremmede og fiendske imod de nye Idéer, og mod den Stamme, der indførte dem. Blandt disse Fiender vare fornemmelig Gotherne forskellige Modstanderne, hvilke, foruden den aandelige og physiske Kraft, som de forud besadde, tillige ved de Forfølgelser af de nuværende Asatyrkere i Sletlandene, for hvilke de havde været udsatte, og tildeels endnu vare det, som og ved deres paa den Tid umulige Opholdssted, vare blevne endnu vildere. Disse Gother have længe med Kraft værget sig, saavel imod Asernes List, som imod de Angreb, disse fra Tid til anden forsøgte imod dem.¹¹⁵) Saaledes bleve de

¹¹⁴) Herom og om de nærmest foregaaende Sætninger, ville Oplysninger forekomme i anden Afdeling af denne Undersøgelse.

¹¹⁵) Om denne historiske Betydning af Mythen om Asa-Kampen med Jotnerne, maa jeg henvise til Geijer's *Urgesch.* S. 305 o. f. og Petersens *Sagnhistorie*. I. D. fra Begyndelsen. Sammes *Gammel-nord. Geogr.* I. S. 163 o. fg. Disse Lærdes ypperlige Udvikling af denne Gienstand behøver jeg blot at tilføie Henvisningen til det, som ovenfor er sagt om Forholdet imellem Finner og Gother, for at

da for Aserne, og tillige for disses Dyrkere, til hiin Folkestamme af Kæmper og Troldmænd, bekendt under Navn af Jotner eller Jetter; der ogsaa vedbleve at indgyde Afsadyrkerne en saadan Frygt, at selv efterat Gotherne for længe siden vare komne i nærmere og mere venligt Samkvem med dem, ja vel endogsaa efterat hine for en Deel selv vare blevne Afsadyrkere: vedvarede endnu bestandigen den Skræk, hvormed man betragtede den gamle Idee. Da man nu dog omsider ikke mere fandt denne realiseret blandt Gotherne, forflyttede man Jotens Hiem til fierne, næsten ubekendte Egne, hvor den eneste, endnu bestandigen fiendtlige Folkestamme, Finernerne, havde deres Opholdsteder; og da tilsidst heller ikke disse i Virkeligheden rigtig svarede til Billedet, som man havde dannet sig om Jetterne, maatte Ideen endelig udvandre til blot fabelagtige Lande.

Men, Spørgsmaalet vil ei kunne udeblive: hvor vare da disse det gamle Scandinaviens Aser, som kunde frembringe saadanne Omskabninger og Forvandlinger, og selv kunde føie sig efter saa forskellige Stiftelser!? — Svaret herpaa vilde være let nok, naar man blot sagde: „Hvad andet vel, end opdigtede Bæfener, Gienstande for Mængdens Dyrkelse, saaledes som Phantasie, Speculation, Præsters Snildhed og List vare i Stand til at skabe dem?“ — Ligesaar let slipper man fra Sagen, naar man nøies med at sige: „Tiden ligger for langt tilbage, til at noget sikkert heri lader sig udfinde.“ — Vist nok, dersom man i Forsøget paa at forklare Mythen

satte de sidste, som Jotner, i de første Sted, saaledes som allerede Saxo paa mange Steder rigtigt har gjort det. Petersen har fulgt en lignende Gang, som den af mig valgte. Med Hensyn til det tildeels afvigende i hans Resultater, maa jeg henvise saavel til det ovenfor udviklede, som til den i Slutningen fremtrædende, jeg haaber tilfredsstillende Forklaring over Mytherne, paa den her betraadte Vej.

kun havde Valget imellem den sidstnævnte Guemerismus og hin første Anskuelse: saa vilde ogsaa jeg, da denne er befunden utilfredsstillende, maaskee mindre tage i Betænkning, med en af vore lærdeste Historiekrivere at tiltræde den sidst anførte Mening¹¹⁶). Men saaledes maae vi, paa den historiske Forstænnings nærværende Standpunkt, ikke stille Spørgsmaalet. Saa lidt som en kold Speculation kan udgiøre Folkemythens Væsen: ligesaa lidt, og endnu mindre, kan den endnu foldere og mere tørre Guemerismus. Hvorledes Mythen viser sig for os, er ovenfor antydet; hvad Historien kan tilegne sig og fordr af den, er: Skildringen af det Folks Sæder og Charakter, som Mythen tilhører, og Besvarelsen af det Spørgsmaal: hvorfra, og ad hvilken Vej den er kommen til Norden? — Den førstnævnte Skildring fører kun paa en fiernere Maade til Maalet for nærværende Undersøgelser; og saaledes vil det heller ei være nødvendigt, videre at udføre de ovenfor givne Vink og Antydninger. Det andet Spørgsmaal er, som bekendt, tidt nok opgivet, og tidt besvaret; men altid, efter min Formening, efter urigtige Forudsætninger. Det er nødvendigt, at vi betragte enhver Kilde, der kan have Indflydelse paa Besvarelsen, enkelt og særskilt. Den ældre Edda gav os det, som ingen anden Kilde kunde give, nemlig Afskæren, saaledes som den var fremgaaet af Kamp og

¹¹⁶, Saaledes i det mindste forklarer jeg mig den Lethed, hvormed Dahmann (Gesch. von Dänem. I. S. 31 o. f.) glider hen over de hid henhørende Spørgsmaal. Den, som besidder noget af dansk Nationalitet, kan dog neppe, troer jeg, behandle Eddas historiske Mythos, og Folkemythernes poetiske Bevarer, Saxo, med den Egegysdigbed, som det her er steet. Ja, selv uden Hensyn til Nationalitet, maatte, synes mig, det blotte Studium af Mytherne i de originale Kilder være nok, for at spore til Efterforskninger om deres Betydning, og hvorledes de i den Skikkelse og under saadanne Modsigelser kunde udvikle sig.

Fredsflutning imellem forskellige Troessystemer; og folgelig angav den ogsaa det Forhold, hvori den var traadt til den tidligere Religionscultus i de Lande, hvor den tog sit nye Sæde. Men Spørgsmaalet, som her sigtes til, maatte den, ifølge sit Væsen, paa enkelte Hentydninger nær, lade være ubesvaret; efterdi Asernes egen Tro, om de havde nogen saadan, alt for meget er traadt i Baggrunden mod deres berregnende Politik, og mod Bestræbelsen for at vinde deres nye Landsmænd, til at man vil kunne vente sig noget umiddelbart tilfredsstillende Resultat af en Sammenligning imellem Asalæren og andre Nationers Troessystemer.

Da denne Lære længere hen i Tiden havde maattet vige for Christendommen, og hos de mere Dannede kun endnu var et Behov for Poesien, blev den en Genstand for lærd Forskning og Speculation; medens hos Folket endnu mangehaande Levninger af den gamle Tro blandede sig med den nye, eller som Brudstykker af gamle Sagn og Historier gik fra Mund til Mund. Præster og Munkke derimod, tilligemed Alle, paa hvem disse havde en mere betydende Indflydelse, gjorde de gamle Guder til intet andet end Dæmle og onde Mander. Saaledes opstod den tredobbelte Skikkelse, hvori vi forefinde Asalæren, naar vi abstrahere fra de eddiske og de ældste Skjaldefange.

VI.

I den sidstnævnte Skikkelse (som onde Mander) fremtræde Asaguderne, fornemmelig Odin, som handlende Personer, endnu i sildigere Tider temmelig hyppigt i de islandske Sagn'er m. fl. St. ja endog indtil vore Dage have enkelte Spor og Levninger af en saadan Forestillingsmaade vedligeholdt sig i Folkesagn og Stednavne. Men for vort Diemed have det

Slags Spor og Rester af en ældre Tids Folketro kun for saavidt noget Værd, som de undertiden kunne bidrage til at oplyse os om, hvilke Folkstammer der paa dette eller hiint Sted have boet. Langt vigtigere ere, i visse Henseender, de lærde Undersøgelser og Sammenstillinger, saaledes som vi finde dem i den nyere Edda og i Snorres Ynglinga-Saga, omend- skiondt vist nok Lærdom og Fortolkning paa begge Steder i en saadan Grad bære Præget af den Tid, hvilkens de tilhøre, at man, ved første Næse, let kunde fristes til at finde mere Stof til Læse, end til Belysning. Den Ringeagt for nationale Sæder, Sprog og Tænkemaade, tilligemed den ubegrænsede Erbødighed for Rom og Alt hvad hermed stod i Forbindelse, som den udenlandske Geistlighed søgte at indføre, og at fremstille som væsentlig Deel af den nye, i Begyndelsen neppe ganske uden Regler og kunstige Midler indførte Christenlære¹¹⁷), kunde vel ikke strax og umiddelbart finde Indgang hos de nationalstolte Skandinaver; men alldeles kunde den ikke forfølge sin Virkning. Det Nationale kunde ifkun da bevare sin Gylldighed, naar det enten optraadte i

¹¹⁷) Noget som bekendte ere Bevisstæberne, som vedkomme Poppe og hans Zertegn. Dittmar. Merseburg. I. II. (Leibnitz. I. 333.) Widuchind. I. III. (Meibomii Scr. I. 659. sq.) og forsøget med eventyrlige Legender hos Adam. Brem. II. 26. Ligeledes hvad der berettes om Olaf Trygvesson, paa flere Steder i hans Saga, særdeles c. 235. Kiøbenh. Udg.; om Herigar (Rembert. c. 16. Langebeks S. R. D. I. 458. Pertz Mon. I. 752. sq.) m. fl. a. Hermed staaer i Forbindelse, at de kristne Præster en Tid lang ikke saameget synes at have været ærede af Folket, som dette derimod frygtede dem som et Slags Heremesiere. Dette bliver saameget mere sandsynligt, naar man tænker paa at de tidligste indførte Fortyndere af Christendommen vare købte Slaver; (Rembert. c. 7. 14. S. R. D. I. 441. 455. Pertz. I. 697. 700) altsaa formodentlig Finner; thi frie Danske, Gotter, Friser, folgetes ikke som Trælle.

romerske Dragt, saasom hos Saxo¹¹⁸⁾; eller i det mindste blev sat i Forbindelse med Roms og det hellige Folks Historie, og uledet af en med disse fælles Afstammelse og Oprindelse. Saaledes gik det hos Islænderne. Asernes Navn, og Sagnet om den østlige Oprindelse af Asastammen, d. v. s. den Herskerstamme, som havde indført Asalæren, brugte man for at skaffe sig Asiater; Svithiod gjorde man til Skythien; Thor blev først forvandlet til Tror, derpaa til Tros; Frigg maatte danne Overgangen til Phrygien; og endelig fandt man ogsaa det fælles Punkt, hvorfra baade Asier og Romere maatte nedstamme: det verdensberømte Troia. Men af Martianus Capella, og lignende Forfattere, havde man ogsaa endnu andre Kundskaber. Roms Guder maatte blive til den fælles Stammefaders Forfædre; medens man tillige havde lært, at alle Menneſker, følgelig ogsaa hine Hedenſkabets Guder, hvis Griftenſe nu blot kunde reddes som Menneſker, nedstammede fra Noah, og ſaaledes ogsaa fra Adam. Naturligviis vidste man ogsaa her let at hjælpe ſig; og ſaaledes opſtod den fra flere Sider mærkelige Stamtafle, ſom vi finde i

118) Jeg behøver neppe at erindre om Saxos *Curetes* for Furlandere; om *Orientis imperium* og *Byzantium* for de østlige Lande i Almindelighed, og derfor snart for det østerlandske Keiserdømme, snart for Ehstland, eller overhovedet blot for Øſten; om hans *Gigantes Fauni, Satyri*, o. s. v. for Jotner, Trolde, og andre Væſener i den ſcandinaviſke Forſtillingsmaade. Han yttre ſig ſelv tydeligt nok i den Henſeende i ſin Fortale: *Quis enim res Daniæ gestas literis proſequeretur? quæ, nuper publicis initiata ſacris, ut religionis, ita latinæ quoque vocis aliena, torpebat &c.* Men heldigviis bevirkede dog hans Nationalfølelſe, at det kun var Yderklædningen, ſom han laante fra Latium; Munden, ja endog den indre Klædning, tog han i Hiemlandet. Man gienkender jo ſelv i hans latinſke og profaiſke Dmſklædning eddiſke Sanges Form og Alliteration; og det endog der, hvor Originalen ſelv er forſvunden; ſ. Ex. i Mythen om Eriſ den Beſtalende.

Fortalen til den yngre Edda, og som allene var nok, hvis vi endog ingen andre Kilder besadde, til at oplyse Udlændets Indflydelse paa Skandinavien og paa de af Skandinaver beboede Lande.

Denne Stamtafle begynder med Adam og Eva; gaaer derpaa over til Noah og hans tre Sønner, og derpaa til den babyloniske Taarnbygning, som styredes af Zoroaster, „der lode inden han græd, og indførte Afguders Dyrkelse, i det han selv blev dyrket som Baal, Bel, og under mange flere Navne.“ Derpaa følger Saturnus paa Greta, „der smeltede Guld af rød Jord,“ bortførte Europa, og blev dyrket som Gud; men senere hen maatte flygte til Italien for sin Søn Jupiter, „der i det nordiske Tungemaal hedder Thor,“ lod sig der kalde Nord, og blev Konge. En Efterkommer af Jupiter i 7de Led var Priamus, „som man holder for Odin, Overkonge i Troieborg, som 12 Kongeriger vare undergivne og hvor der taltes 12 Sprog.“ Hans Hustru var Frygg, af hvem Phrygien fik Navn. Hans Datter Troa ægtede en trojansk Underkonge Memnon; og deres Søn var Troas, „som vi kalde Thor.“ Denne ihjelslaaer Hertugen i Thracien, Coricus, og indtager Riget Trana, „som vi kalde Trudheim.“ Derpaa undertvinger han Alfheim, og alle Berserker og Riser; finder Norden for Alfheim en Spaaqvinde „Sybilla, som vi kalde Sif,“ og ægter hende. Nu gaaer Stamtaflen raft fremad: Coride, Henrede, Vingethor o. s. v. gennem 11 Led indtil Skialdunn, „som vi kalde Skjold;“ derpaa kommer Bial, „som vi kalde Blar,“ og nu Vóðin, „som vi kalde Odin.“ Hans Ægtefælle var Frigida, „som vi kalde Frygg.“ — Romerne, ligeledes Efterkommere af hine Trojanere, havde ogsaa dannet sig efter dem. En af dem, Pompeius, undertvang Orienten; og Odin flyede for ham fra Tyrkeland med en Skare af sine Tilhængere, og med flere

Rigdomme, til Norden; først til **Saxland**, hvor han længe opholdt sig, og deelte Land til sine Sønner; [Vegdeg nemlig Ost-Saxland; Veldegg, som vi kalde Valder, Westphalen; Sigge, fra hvem Volsungernes Slægt stammer, Frakland]¹¹⁹⁾ dernæst til **Reidgothland**, hvorover han satte sin Søn Skjoldr, fra hvem Skjoldunger komme, dette er Danafonger, og hvad dengang kaldtes Reidgotaland, det hedder nu Jotland; endelig til **Swithiod**, hvor han deelte Herredømmet med Gylfe, byggede Sigtun [og kaldte sig som Konge Niord], og derfor finder man skrevet i gamle Bøger, at den første Sveafonge hed Niordr. Her indrettede han nu Alt paa samme Fod, som tilforn i Troia og i Tyrkiet; og satte derpaa sin Søn Seming til Herre over Norge. Da Nybyggerne efterhaanden gifiede sig i Landet, saa blev snart Asia-Mændenes Sprog det herskende i alle disse Lande.

Mindre vidt dreven til det latterlige, men dog i Grundtrækkene af selv samme Character, er Snorres Fremstilling¹²⁰⁾; derimod er det engang saa berømte Långledga-tal¹²¹⁾ næsten ordret overeensstemmende med hiin latterlige Beretning i Edda; kun at det er fortalt i Udførelsen, men endnu fuldstændigere i de første Led af Stamtavlen. — Vist nok vil det ved første Blik falde den Forstandige vanskeligt at undertrykke et medlidende Smil — ikke saameget over at see, at man under Middelalderens og Munkaalderens Mørke og Barbarie har kunnet sammenskrive

¹¹⁹⁾ Tilføjningerne i denne Parenthes, ligesom flere af de foregaaende, ere sildigere, af endnu ringere Værdi end det øvrige, og findes ikke i alle Haandskrifter af denne Edda, hvis Afvigelser overhovedet vise hen til en succesfuld Uddannelse og Omdannelse af dette Slægtregister. Jvf. bl. a. Petersens Sagnhist. I. 116. o. f.

¹²⁰⁾ Det er aabenbart, at han vil henføre Svipjód til Skytterne, Vanaquís til Tanais, Afernes Navn til Asien, o. s. v.

¹²¹⁾ Långledets S. R. D. I. p. 2.

noget saa affindigt Toi; som langt mere derover, at det af lærde og ellers forstandige Mænd i de sidst forløbne Aarhundreder er blevet taget for gode Varer, og tillagt en høj Alderdom; ja endog er lagt til Grund for en reent fingeret Chronologie. Smidlertid vil hos den fordomsfrie Grandfæder en alvorligere Betragtning snart vende tilbage; i det han vil kunne vinde den Overbevisning, at til Trods for alle de Vanskeligheder, som Mythen i denne Skikkelse har maattet lide, ville enkelte Guldforn for Historien dog kunne opbages i samme.

Betragte vi nemlig først hiin Fremstilling i og for sig selv, da ville vi ei kunne overse den ivrige Stræben, ikke efter at ville paabyrde letfærdige Læsere en reen Fabel — men snarere efter at redde det Overleverede, en national Tradition, der endnu bestandig var Nordboen hellig (om end ikke mere som religiøs Mythe, saa dog altid som et Skelet af den ældste fædrelandsk Historie) fra et tredobbelt, truende Uheld; nemlig fuldkommen Undergang og Forglemmelse; Fordømmelse som hedensk Ugudelighed, i uvildende Præsters og Præstetieners Hænder; og Foragt af dem, der kun sandt Lykke og Salighed i Rom og i det romerske Ræsen.¹²²⁾ Derfor

¹²²⁾ At en saadan Tendents ikke blot er indbildt, men ogsaa historisk, beviser bl. a. Saxos Ord i Fortællingen (sammenlignede med det ovenfor anførte Sted): Quantum — ingenii illius homines historiarum edituros putemus, si scribendi sitim Latinitatis peritia pavissent? o. s. v. Derhen tyder ogsaa endnu i tidligere Myther, den synlige Stræben efter at sammenknytte dem med kristelige og romerske Ideer; naar f. Ex. Islænderne uden videre føre Frodes Fred tilbage til Janus-Templets Rukning og Christi Fødsel; hvorimod Saxos nationale og poetiske Følelser lader et Slags Tvivl om den profanske Synkronisme skinne igennem den mere digteriske Opsatning af en allerede almindelig Amalgamering af heterogene Fortællinger. *Creditum est, tam profusæ pacis amplitudinem ubique æqualem — non adeo terrenæ principatui, quam divino ortui famulatam fuisse.* o. s. v.

maatte Folketraditionen, hvordan det end gik, slutte sig til Rom og til den hellige Historie. Tillige maatte den gode Kristus i det 13de og 14de Aarhundrede have den Umage, at forvandle de gamle Guder til Mennesker; og hertil gjorde Etymologien, saaledes som den i hiin Tid var, ypperlig Tjeneste.¹²³⁾ — Fradrage vi nu det, som hiin dobbelte Stræben har tilføiet Fremstillingen: saa bliver vist nok intet andet tilovers, end en nogen Navnefortegnelse, som end ydermere, da den er blot mythisk, er uden alt Værd med Hensyn til at danne en Chronologie for den ældste Tidsalder; men som imidlertid allene derved modtager en ikke ubetydelig Værdi, at skiondt Forfatteren eller Samleren af den yngre Edda meget vel vidste, at Thor i Alfalæren fremtræder som Odins Søn, saa forekommer han dog, saa ofte han nævnes i den her omhandlede Fortællelse, (nemlig to eller tre Gange) her blandt Odins Forsædte, altsaa som Gienstand for en tidligere Dyrkelse, end denne Guddoms. Man kan ikke tvivle om, at dette ei havde fundet Sted, dersom ikke virkelig Folkemythen, i Modsætning til den præstelige Religionsmythe, havde medført denne Omsætning. Derimod maa naturligvis Troia, med

¹²³⁾ Som Analogier til de ovenfor anførte etymologiske Fortolkninger, vil jeg blot anføre, at f. Ex. Wilhelm af Malmesbury (ed. Savile f. 3.) ugleder Germania af *germinare*, og derfor ansees det for eet og det samme som Scandinavia, da man har kaldt dette vagina gentium; at Ditmar fra Mersburg (Leihnitz. I. 409) ugleder Anglernes Navn „ab angelica facie,“ (maaskee stuet ved en misforstaaet Spøg af Paven; s. Bromton hos Twysden. 72. b. 779) ligesom Eidora af Hegge og Dor („das Hekthor“); at Adam fra Bremen (I. 47) afleder den danske Kong Gorms Navn af det tydske „Burm,“ det bekendte Oddefund i Jylland af den t. Keiser Otto, ligesom Theod. de Niem af lignende Grund, nemlig for at forherlige Keiseren vil aflede Odense (Odinsey) af „Otto“ og „See.“ (Meibom. I. 665.) Men vi behøve ei at gaae saa langt tilbage; endnu i vore Dage finde vi berømte Navne ved Hypotheser og Slutninger, der støtte sig til ligesaa latterlige Forudsætninger.

Alt hvad deraf er afhængigt¹²⁴⁾, falde bort som Klærlingsnak; ogsaa Vandringen glennem Sachsen, o. s. v. bliver høist problematisk, ja finder endog i denne Angivelse, om den ikke paa anden Maade kan begrundes, slet ingen virkelig Støtte; da den aabenbar kun er anbragt her, for at tiene til Bevis for Odins vidt udbredte Dyrkelse, og for hans Identitet med Wodin eller Wodan, Særnes og andre germaniske Folkeskærs Gud. Ja endog Nedstammelsen fra Asien vilde ved denne Auctoritet ikke vinde nogen Bekræftelse, dersom der ikke fandtes en Mængde andre Beviser, som tilstrækkeligt godt gjorde, hvor gammelt dette Sagn er.¹²⁵⁾ — Men, foruden den paa hiin Tid endnu eksisterende skandinaviske Digter- og Folke-Mythus, foruden Lysten til at etymologisere, foruden den hellige Historie, og Ønsket, at bringe Rom, Troia og Særen ind i Asastammen: maa der, ved Sammensætningen af ovenanførte Stamtable, desuden være benyttet endnu en anden Kilde, der selvstændigen adskilte sig fra de øvrige; dette beviser hiint: „som vi kalde“ — der saa ofte vender tilbage og forekommer ved saadanne Navne, der vare fremmede for de andre Kilder, som vi nyligen have hentydet til. Vi finde hiin Kilde næsten fuldstændigen bevaret i de angelsaxiske Krøniker.¹²⁶⁾ Ege fra Athra til Beldegg, og flere af dennes

¹²⁴⁾ J. Gr. Pompeius, Ryzanz, det sorte Hav, Tideregningen, den hele Fremstilling af Asernes Tog, m. m.

¹²⁵⁾ Jvf. Geijer. I. c. p. 327—378. Magnussens Eddalære, paa mange foldige Steder; og Lex. Mythol. v. Asgardr. Petersens Sagnhist. I. S. 86. o. fg. S. 114. og fg.

¹²⁶⁾ De findes næsten fuldstændigen stillede ved Siden af hinanden i Suhms Tabeller t. den krit. Hist. T. XVI. og Krit. Hist. I. 464. 510. o. f. Derimod sammensmeltede i Langebets Scr. R. D. I. p. 7. sq. Nærligen den førstnævnte Fremstilling ligger betydeligt Overfigten af Forholdene; dog er det absolut nødvendigt, til en fuldstændig Opfatning af disse Forhold, ligesom af deres Udvikling og Omdan-

Efterkommere, læse vi i dem den samme Stamtable, allerede fra det 9de Aarhundrede af, ja tildeels endog alt hos Renni-
nius; dog saaledes, at der hvor dobbelte Navne findes,
forekomme hos Angelsaxerne kun de, som man i Fortalen til
Edda forklarer, og disse med nogle, mest dog ubetydelige
Variationer i Skrivemaaden, og enkelte Tilføjninger; et afgjø-
rende Beviis paa, at ogsaa her (ligesom ved Chronologiens
Bestemmelse for de tidligere Tider) har man benyttet disse
angelsaxiske Krøniker¹²⁷); og det i det mindste tildeels
paa en Tid, da der allerede saa længe i Tydskland gaves et
Vestfaren og et Vestphalen, at Etymologikeren kunde komme
paa den Mening, at Englands Vestfarer stammede fra Vest-
farkerne i Tydskland.

Men ligesaa vist som dette er, lige saa fælsagtligt vilde
det være at antage, at ingen egentlig skandinaviske
Kilde tillige havde været benyttet ved den ofte omtalte Stam-
table. Allerede hlin Dobbeltthed i visse Navne, og de ellers ikke

nesser, at betragte dem til enhver Tid af denne Udvikling, og
med Afvigelserne i de forskellige Haandskrifter af de origi-
nale Kilder; saaledes som det tildeels allerede er steet af Grimm
(Deutsche Mythol. i Anh.) Derved træder f. Ex. Mythen om Sces,
som vi strax komme til at berøre, frem i dens fulde Betydning;
ligesom ogsaa den bestandig ivrigere Stræben efter, saavidt muligt, at
føre alle Kongeslægter i deres Oprindelse tilbage til Gudestammerne.

¹²⁷) Man kunde vel ogsaa tænke sig, at der maaskee, ved hine Navne,
hentyndes paa en særegen, f. Ex. syddansk (slesvigsk) Tradition.
Men ligesom den ovenfor fremsatte Anstuelse allerede bliver mere
sandsynlig ved den øvrige ganske utvivlsomme Indflydelse af
Angelsaxerne paa den islandiske Historiefærdning, saa
ledes bliver den sidste derimod næsten uantagelig allene af den Grund,
at paa den Tid, da den yngre Edda, Långfedgatal i det nuværende
Stikelse, m. m. ere bleve til — ja allerede fra Beg. af det 11te
Aarh., vare uden al Tvivl den gamle, nye Forbindelse med Saxer
og Angler, disses Tog til Britannien, o. s. v. i Sønderjylland saa
godt som udslettede af Erindringen.

forklarlige Afvigelfer imellem begge Slægtregiftere i den tidligere og ſildigere Tid, modbevifer dette. Kun dette lader ſig ikke antage med Sikkerhed, at den ſkandinaviſke Tradition, ogſaa adſkilt fra den angelfariſke, allerede havde kunnet meddele en ligesaa fuldstændigt ſammenhængende Stamtable. (Slægtregifterne i den poetiſke Edda ere ogſaa alle fragmentariſke, ſaaledes ſom de egentlige Mythers Natur maatte medføre det.) Derimod bekræfter Sammenligningen af ældre og nyere angelfariſke Stentagelfer af Slægtregisteret paa en i Dine falvende Maade det, ſom ovenfor er ſagt om Udbannelsen, eller ſnarere Corruptionen af den ſkandinaviſke Tradition. Egeſom her, ſaaledes ogſaa hiſt, har Munkevæſenet yttret ſin ufordeelagtige Indflydſe. *Sceſ*, *Althras* Stamfader, aabner det nationale Slægtregister; men allerede fra det 9de Aarhundrede af maa han her vandre ind i Noah's Ark, og lade ſin *Wt* føre tilbage til Adam; endſkiøndt hine overdrevent eventyrlige Tilſætninger, ſom vi fandt i Fortalen til den yngre Edda, vare fremmede for Angelfarerne, ligesom næſten overhovedet for den hele tidligere Periode.¹²⁸) (VI.).

¹²⁸) Rennis (ſ. Gale. p. 105. Leibnitz. I. 33) gaaer fra Hengſt og Hørſt tilbage til Woden; fra ham til Frealf, Fredulf, Fuin, Folepald og Geat, „qui ſuit, ut aiunt, filius Dei.“ Beda, (I. 15. Commel. p. 157) ligesom det Fragment, der tillægges *Ælfred* ſelv (bag i *Spelmanns vita Ælfr.* p. 199) gaaer ifkun tilbage til Woden, formodentlig fordi de have meent, at een Gud til Stamfader kunde være nok. Af lignende Grund har vel ogſaa *Penr. Huntingdon* (Savile fol. 214) og *Chron. Sax.* a. 547 (ed. Gibson. p. 19) udeladt Tilſætningen „qui ſuit filius Dei;“ fordi han maaſkee allerede har anſeet *Geat* for en Gud, ligesom *Aſſer* udtrykkelig har giort, og efter ham *Simeon Dun.* og *Ordericus Vit.* Derimod fører *Ethelwerd* (Savile. fol. 437) atter *Geat*, og det udtrykkelige i Følge indenlandske Sagn (ſſ. ogſaa *Grimm's Mythol. Anh.* p. XVI.) tilbage til *Sceſ* (*Scaſ*, *Sceaſ*) i det han tillige meddeeler Forbedræ af den ſmukke Mythe, der, videre udført, forekommer hos *Wilhelm af Malmesb.* (Savile. f. 22.) „ex Anglorum Chronica,”

VII.

Efter alle i det foregaaende berørte ældre Anskuelser og Fremstillinger kunne vi saaledes endnu ikke komme Maalet for vor næste Undersøgelse — nemlig *hvo* vare *Aserne*? (o: *hvo* bragte deres *Dyrkelse* til *Scandinavien*) *hvorfra* og *naar* kom de til *Norden*? — betydeligt nærmere. Dog gives der en tredje Fremstilling af Sagen, nemlig *Folkemythen*; og denne er af stor Bigtighed for Historiegrandstøtten, naar man er i Stand til, nogenlunde at kunne forfølge dens successive Omdannelse. Vi ere saaledes i Stand til — naar vi endog indtil videre lade de Levninger af hiin Mythe, der have vedligeholdt sig lige til den nyere Tid, være uændede — med Sikkerhed adskille tre forskellige Perioder i dens Tilværelse. I den tredje og sildigste, hvis Fremstilling vi antage at finde i Middelalderens Folkeviser, især fra det 13de til 15de Aarhundrede, er den gamle Religionsmythe gaaet over til at blive et Eventyr.¹²⁹). Den næst foregaaende, eller

og hos Simeon Dun. (Twysden. 7de Side) med det samme Citat. Den tydeligt fremtrædende Tendens af denne Mythe, at *Asernes* Stamme og *Asdyrkelsen* er kommen over Havet og ubestriktet til *Norden* — det hjælpeløse Barn i den aabne Baad uden *Arer* og *Roer* — det dermed sammenhængende *Ravn* (Seef. s. nedenfor i en følgende Anm.) synes at medføre den Forestilling, at Drengen, der saaledes kun under guddommelig Styrelse kom svømmende over Havet, ligesom fordm Noahs Ark, maatte være født paa Fartøiet selv. Seef blev nu til Noahs Søn (Chron. Sax. a. 854. Gibson. p. 77.) og hans Stammtavle førtes nu videre tilbage indtil Adam. Men imidlertid saaledes her den lærde Fortolkning har været virksom, lagde Folkemythen en højere Betydning i Sagnet, saaledes som vi finde det udsærligt fortalt af den angelsaxiske Saxo, den omhyggelige Bevarer af Folkemythen og Sagnet, Wilhelm af Malmesbury. (S. nedenfor VI.)

¹²⁹) I Folkeviser (f. Gr. den før omtalte: „Det var Thor fra Hasegaard“) sees denne Charakter tydeligt; skøndt ikke mindre tydeligt

anden Periode, som er det 11te og 12te Aarhundrede, og som fremtræder for os hos Saxo,¹³⁰⁾ samt hist og her i Olaf Tryggvesson's Saga, og nogle andre ældre Sagafortæ-

liser. Bifens Oprindelse af Eddagvadene; ja endog Tiden for den ældste Form, hvort den er opstaaet. Efter det spottende Sideblik paa de Christne v. 12. kan denne Form ikke være yngre, end omtrent fra den Tid, da den første Kundskab om Christendommen er trængt ind i Scandinavien; saaledes det 8de, 9de, eller sidsigst det 10de Aarh. Den nærværende Skikkelse er derimod vel ikke ældre end det 14de eller 15de Aarh. Den samme Forvandling af hedensk Tro til Eventyr, fremtræder i mange nordiske Folkesagn. Men det har ingen Rime-
lighed, der, hvor en saadan Overgang fra Mythen til Eventyret tydeligt lader sig paavise, (f. Ex. i Sagnet om *Scef*) at ville netop gjøre det Eventyrlige til det Oprindelige; saasom naar man vil gjøre det omtalte Sagn til en forandret Form af Legendens om den hell. Genoveva, hvormed det intet har tilfælles (saaledes som nyligen Leo i hans Skrift om *Beowulf's* Digtet, der i øvrigt indeholder meget godt).

¹³⁰⁾ Hovedstederne hos Saxo, om Asaguderne som saadanne, (eller i det mindste som Eftergiørere af Guddommen (*divinitatis raptores*, *præstigiatores*, *Magi*) ere pag. 9. 12. 13. 15. 16. 23. 103. 104. Paa andre Steder har han trukket dem, som mægtige Mennesker, men altid med overnaturlige Kræfter, ind i den tilsyneladende Histories Kreds, ligesom han overalt gjør med Jotnerne. Navnligen høre hertil (naar man forbigaaer de talrige Steder om Jotnerne) Fortællingen hos Saxo om Hadding, p. 10, o. fg. der ligeledes er opstaaet af Niord; ligesom Frode II. III. og IV. (Saxo l. 2. 4. 5. og 6.) af Freir; som Thorkill (Saxo p. 160) og Euterernes (sinnste) Konge Dorno (p. 20) af Thor; Balder og Hother (Saxo. l. 3) af Balder og Hødr; „Gevarus“ (sammeft.) og Eutererkongen Pøfer (pag. 12) af Loki, o. f. v. Undertiden træde Guderne op endnu ganske ligesom i Hedenslaget, som handlende Personer; men uden at fornægte deres høiere Natur. Saaledes Bruno-Othin (hos Saxo p. 142. 145. 146.) som det islandiske Sagn (*Sögubrot*) gjør til blot Menneske, imedens et Tilfælde her har bevaret os et fuldstændigt Beviis paa, at Saxo netop giver den gamle, ægte Opfatning, da i Resen's Edda (*Nöfn. Opins*) Bruno just forekommer som et af Odins Navne; ligesom det hyppigen findes i Stednavne fra saadanne Egne, der beboedes af Asdyrkere, og dog ikke (som andre Egne) kendte Odins Navn i Steder.

linger, er allerede væsentlig forskiellig fra hiin. Guderne ere for en stor Deel endnu Væsener af overnaturlige Egenskaber og Kræfter. Historisk veed man, at de have været Gienstand for guddommelig Dyrkelse; og om de end ikke længere ere Guder, saa rører der sig dog endnu en hemmelig Frygt for deres Trolddomsmagt, og et Slags Vængsel efter den store, i mange Henseender saa lykkelige Tid, i hvilken de herskede. Nationalkraften, Friheden, Poesien ere siden den Tid bortvegne; men Sagnet glemmer det endnu i Hufommelsen, at engang i Fortiden vare Ophavsmændene for den gamle skandinaviske Forfatning, Magt, Handel og Rigdom, ligesom for Nordens Tro og Digtetekst, komne herind fra Osten¹³¹). Gudnu veed den Danske at mindes de troldfyndige, men feige Finner, som kæmpestærke Jetter i Sverriges og Norges sydlige Viergegne, og i Jyllands Stove, hvor de maatte bukke under for de Danskes og Svenskes kiælle Tapperhed; men det er menneskelig Trolddom, der er traadt i Stedet for Guderne's Magt. Derfor ogsaa see vi hos Særo de guddommelige Myther tæt sammenslyngede med de menneskelige; men Guderne selv løsrevne fra Kongestammen, for hvem det engang var en Gæ — ja, da Kongerne og Herrerne tillige vare Præster, en Nødvendighed — at nedstamme fra Guderne¹³²).

¹³¹) Fra *Byzantium* siger Særo; men vist ikke i den Mening, at Byzanz skulde være Troia, eller søges i denne Egn. Vel kiender han ret vel baade Byzanz og det græske Keiserdømme, m. m. Men dog bruger han Stednavne, som *Byzantium*, *Orientis imperium*, *Hellespontus*, *Græcia* o. a. ikke blot i deres egentlige Betydning; men ofte kun i Almindelighed for østlige Egne, Have og Riger; eller ligesaa ofte for saadanne, der vare beliggende ved Østfiden af Østersøen (s. ovenfor Anm. 118). At drage videre Slutninger heraf, vilde være forgievet.

¹³²) Stederne hos Særo, s. ovenfor Anm. 130. Om Præsterne's Herremagt, og om Præstestæbet som Herrestamme s. Ol. Tryggvasons G. c. 23. Om Nødvendigheden af at en legitim Fyrstestægt maatte nedstamme fra Aserne, s. de i Anm. 47 meddelte Antydninger.

Isælenderen troede, endog som Christen, endnu en Tid lang gierne paa sine gamle Guder; og for at redde dem, gjorde han dem hyppigen til blotte Konger. Derfor troede han ogsaa at kunne bygge en historisk Chronologie paa dem og paa sine Slægtregistre; om endog selv den reent mytologiske Anskuelse endnu ingenlunde ganske var forsvunden paa Island. For den Danske derimod, som var bleven Christen paa en anden Wei og Maade, end Isælenderne, og som først længe efter det tidligste Bekendtskab med Christendommen naaede derhen, at han fremhævede Christus af sine gamle Gunders Rige, som allene værdig til Dyrkelse og Tilbedelse¹³³⁾ — for den Danske vare Guderne deels en venlig, men dunkel Reminiscens fra gamle Dage, uden nogen Stamtable; deels en Gienstand for Overtro. Derfor staae de for hans Phantasie uden Tidsforhold; og det falder ham ikke ind, at ville tvinge Sagens Helte, det være nu Guder eller Menneſker, ind i en chronologisk Form.¹³⁴⁾ Endogsaa hvad Rigmål

¹³³⁾ *Widuchind* l. III. (Meibom. Scr. I. 659.) „*Dani antiquitus erant Christiani, sed nihilominus idolis ritu gentili servientes. Contigit autem altercationem super cultura deorum fieri in quodam convivio rege praesente, Danis affirmantibus, Christum quidem esse deum, sed alios eo fore maiores deos*” &c. Jvf. de Anm. 117 anførte Parallelsæder. Heraf lade en Mængde hedenske Forestillinger og Stikke giennem hele Middelalderen, ja selv indtil vore Dage sig forklare. Noget lignende fortæller *Helmold*. II. 12 (maaskee dog kun i Følge en etymologisk Fortolkning) om Indbyggerne paa Rygen. Jvf. Anton üb. die alten Slawen. I. 44. Buchholz Gesch. von Brandenburg. I. 230. o. fg.

¹³⁴⁾ Fra dette Synspunkt betragtet, maa det forekomme os ligesaa urimeligt, naar man vil beskjæde Caro for Anachronismer, som naar man vil bygge et chronologisk System paa ham. Det chronologiske Bæsen — eller Uvæsen — truede med at gaae de tidligere Sæters Aand, og Danmarks Stilling i sin Tidssalder, ved affindige Combinationer, som kun Uvidenhed, en beregnet Politik, eller Tidens Aand kunde føre med sig — ligemeget, om allene Adam fra Bremen var Forbil-

giver os i temmelig tydelige Billeder, hvæder her allerede ligesom hyllet i en Taage, skøndt dog endnu kiendeligt, forbi vort Blik.

Den ældste Rest af Folkemythen, der lader os kaste et Blik i en endnu tidligere Periode, og høist sandsynligen er langt ældre, end vi bestemt kunne paavise den: træder først i det 10de Aarhundrede med siikre Omrids frem for vort Blik, som et Sagn om Asa stammens Oprindelse i Scandinavien og i England. Dette Sagn, der sandsynligviis allerede med Angler og Saxer, og ikke først ved de Danskes Krigstog i det 8de og 9de Aarhundrede, var vandret over til England — finde vi først fuldstændigt hos den gamle Æthelwerd, der selv horte til Kongeslækten¹³⁵); dernæst, uafhængigt af hans Fortælling, og noget mere bestemt, hos den troe Bevarer af de nationale Traditioner, Wilhelm af Malmesbury; endelig hos Simeon fra Durham¹³⁶), og nogle Andre. Det fortæller: I den fjerne Fortid kom en Vaad drivende over Havet til hlin D, der vidt og bredt omkring har givet Norden dets Beboere (til Scanza; Scani, Scandinavia); der, hvor Gammel-Angeln ligger imellem Gother og Saxer, ved en By som hos de Danske kaldes Haithaby, hos

ledet for denne Stræben; eller om f. Ex. den saakaldte Grik-Krønike har haft ældre Kilber af lignende Art tilkælles med ham. Opposition mod en saadan Fremgangsmaade i Nationalitetens Aand, er aabenbar en af Caro's Hoved-Tendenser.

¹³⁵) Hos Savile p. 480 cf. p. 473. Om Mythens høiere Alder, se nedenf. Tillægs-Anm. IX.

¹³⁶) Hvor vidt denne kan betragtes som selvstændig Kilde, lader sig ikke afgjøre med Visshed. Han beraaber sig, ligesom Wilhelm selv, paa „Anglorum Chronica,” og nævner selv p. 135. Vilh. Malm. som Kilde til en Deel af sin Krønike; men har dog Afvigelser fra denne.

Saxerne Sliasvic.¹³⁷⁾ Ingen roede Vaaden; men, med et Reg under Hovedet, laae i den en slumrende Dreng, som, uagtet hans spæde Alder, var iført heel Vaabenrustning. Alle, der saae det, bleve slagne af Forundring; men Ingen vidste hvem Barnet var, eller hvorfra det kom. Dette Bids under syntes at maatte varsle noget Stort og Betydningsfuldt; Hedebyes Indbyggere pleiede og opfostrede den lille Fremmede med største Omhu; og da Scef (saaledes kaldte de ham) var bleven voksen, valgte de ham til deres Konge. Hans Søn var Sceld¹³⁸⁾ (i: Skjold, de danske Skjoldungers Stamfader.) Fra ham stammede Geat¹³⁹⁾; og fra denne Woden, en Stamfader for Fyrsteslægterne i mange Lande. —

¹³⁷⁾ Ethelwerd har her blot Scani. Wilhelm Malmesb. nævner „oppidum quod tunc Glaswich, nunc vero Eitheisi (al. Hurtheby) appellatur.“ Simeon Dun. har Slaswic og Hailthaby. Den i Texten givne rigtigere Bestemmelse er tagen af Ethelwerd (Savile f. 474.) At Scani ikke blot er Skaane, men ogsaa det samme som Scandinavia, er bekendt nok.

¹³⁸⁾ Saaledes hos Willh. Malmesb., Sim. Dun., Albericus og Andre. Beowulfs-Digtet og Ethelwerd have Scyld; Saxe-Kroniken og de fleste, der ikke have Scef (dog ogsaa Nogle, der have ham) Sceldvea, Seldvea, Seldva og nogle lignende Skrivemaader, om hvis oprindelige Identitet der ei kan være Tvivl. (Jvf. Grimm p. XVII.) Ligeledes beviser Omstillingen af nogle Led i Stamtablen (i det hos Nogle adskillige af Scefs mythiske Forfædre ere indsatte imellem ham og Sceld, for at denne kunde blive sødt i Noahs Ark) Rigtigheden af den ovenfor Anm. 128 givne Forklaring.

¹³⁹⁾ Geat, Eat, Jat, Get, o. s. v. ere forskellige Navneformer for et Væsen, „hvilket Hedningerne længe dyrkede som Gud,“ eller „som var Guds Søn;“ (f. Steberne hos Langebek, Scr. I. 8. Grimm. XII—XVI. og A.) aabenbart en Betydning, om ikke paa den gothiske Gopt (f. Grimm p. XXVI.) saa paa Oldisnavnet Gautr, for saavidt som Odin snart selv er den højeste Gud (og som saadan ogsaa staaer i Spidsen for Stamtablerne); snart en Søn (Efterkommer) af denne; derfor ogsaa en Søn, eller Efterkommer, af Thor, Geat, Scef, o. s. v.) Det samme dobbelte Forhold vender ogsaa tilbage hos Scef.

At denne Mythe (i det mindste i den Form, hvort Vilhelm fra Malmesbury giver os den) stammer fra Slesvig og samme Omegn, lader sig vel ikke tvivle om, (endskøndt Ethelwerd ikke udtrykkelig nævner dette Sted) paa Grund af Vilhelms Vidnesbyrd (man veed, hvor tro han var i at benytte Folkesagnet og Folkesangen), ligesom ogsaa hans Efterfølgeres Udsagn om Stedet, hvortil Scel først ankom¹⁴⁰). At Mythen er ældgammel, og i det mindste tilhører Hedenskabets Tid, beviser den Simpeltet og Naivitet, som adskiller den fra alle lignende Myther; saaledes som ogsaa allerede Sammenstillingen af Ravnene selv tyder hen paa en høj Alderdom. Flere af de ældste Kilder, navnlig ogsaa den, for en stor Deel samtidigen med Begivenhederne fortsatte Sækrønike ved Hæret 854¹⁴¹), og det formodentlig i det 9de Aarhundrede

¹⁴⁰) Hermed skal ikke være sagt, at Mythen kun opstod i *Haithaby*, eller kun derfra har udbredt sig. De mange Afvigelser i enkelte Ting, saavel som, at denne Mythe, eller nær beslægtede, under forskellige Navne saa tidt vende tilbage, ligesom det samme Navns Fremkomst i forskellige Sprog og i lige Sammenhæng med andre Myther, vise netop, at hvor de samme Betingelser fandt Sted, der dannede og udviklede Mythen sig paa samme Maade; og at den samme Mythos derfor kunde tilhøre forskellige Steder. Her er kun Tale om den Myths Form, hvori den tydeligst fremtræder, for saavidt som deri det Factum indeholdes: at *Haithaby* havde Sagnet om Asatyrkellsens umiddelbare, fredelige Indførelse fra Søsiden, uden Krig og Krigsmagt, og uden Folkevandring. — Mueligen kunde endogsaa den islandske Fabel om Asernes Indvandring fra *Lydsland* til *Lands* staa i Sammenhæng med dette Sagn; forsaavidt nemlig, som i det mindste Retningen bliver den samme, hvad enten man antager, at Asatyrkelsen er bleven udbredt i en Deel af Scandinavien, enten fra *Lydsland*, eller fra *Sønderjylland*.

¹⁴¹) Bist nok kun i Cod. Cantabr. Derimod har jeg paavist Spor af den samme Mythe næsten i alle Kilder, som ved første Blik ikke synes at kende den, tilbage indtil *Nennius*. (s. Tillægsanm. IX). Om *Saxos* *Lothar* (lige betydende med *Scel*) som *Skjolds* *Fader*, s. en længere nedenf. forekommende Anm.

digtede Beowulfs-Drapa¹⁴²), ligesom endnu andre¹⁴³), nævne allerede Scef, Skelds Fader, eller een af hans Forsædre, som Stamfader for de danske og angelsaksiske Konger. Da nu, som man kan tænke sig, naturligtvis ogsaa disse Navne maatte knyttes til den hellige Historie: saa har den til Landet drivende Vaad givet adskillige af disse gamle Kilder Anledning til at gjøre Scef til Noahs Son eller Sønnesøn, og at lade ham fødes i Arken. Endogsaa for Saxos Fortælling ligger den samme Mythe til Grund¹⁴⁴). — Men ikke allene denne

¹⁴²) En langt højere Alder giver Leo dette Digt (i hans 1839 udgivne Skrift over samme.) Nogle gjøre det endnu ældre end han; Andre yngre. Mine Grunde, hvorfor jeg sætter Beowulfsdigtet i dets nuværende Stikelse (Sagnene, det indeholder, ere uimodsigeligen langt ældre) i det 9de Aarhundrede, beroe dels paa Sproget, som allerede er angelsaksisk (o: hverken reent saksisk, eller anglist o: dansk;) og altsaa rober en Tid, da de i Syden eller i Midten af England indvandrede Følkeskæder allerede havde blandet sig, eller da der gaves et Anglia i Britannien; dels beroe de paa Indholdet. Dette viser nemlig dels en Blanding af Christendom og Hedenskab, der i det saa længe alt christnede England blot kunde finde Sted paa den Tid og i de Egne af Landet, hvor de hedenske Danske havde Magten, og hvor de netop have begyndt at vende sig til Christdommen; dels gaaer Digtet aabenbart ud paa, at hædre en Danerfonge, ikke blot ved hele Gemnet, men navnlig ved de mange udtrykkelige Hensyn til Moderlandet, hvis nationale Benævnelser paa enkelte Egne Digtets Forf. dog ikke synes at have kiendt. Er Digtet blevet til i en særskilt Anledning, ved jeg ingen, som bedre kunde forklare dets Giendommeligheder end Gutthorms Daad. I Moderlandet kan det ikke være opstaaet; særdeles fordi her aldrig har været talt eller skrevet Angelsaksisk. Vest-Eggen var, siden Saxernes og Joternes (Viternes) Udvandring, for en stor Deel bleven frisisk; om der endog mod Norden ere blevene endel Joter eller Viter og overalt nogle Saxer tilbage; og saaledes den mellemske og den nordlige Deel er bleven jotisk eller vitisk, den østlige dansk. Endnu i 12te Aarh. var Sproget i Flensborg, netop Grændsepunktet imod Mellemlandet, ganske dansk.

¹⁴³) Jvf. Anm. 128.

¹⁴⁴) S. Anm. 141 og IX. Lothers Skildring hos Saxo maa ikke undre os.

Tilfætning, ogsaa det Indfud af en heel Række Slægtled imellem Scef og Sceld, som de fleste have anbragt, beviser den sildigere Alder, eller i det mindste den forskiellige Oprindelse af hine Kilder; imedens uden Tvivl Scefs Fødsel i Noahs Ark indeholder en Allusion til hiint ældre Sagn om det til Landet drivende Fartoi.

Saa meget mere mærkværdig er den Modsigelse, hvori denne Saga staaer til de fleste sildigere Islændere, og til den af de Nyere almindelig antagne Mening; nemlig, at Skioldungernes, Danefongernes og Ufernes gamle Utmænd vare indvandrede i Danmark til Lands, gennem Særen.

Det synes imidlertid ganske klart, at naar ikke meget i Vore faldende Befræstelser komme den langt sildigere islandske Anskuelse til Hjelp, maa hiint Fortidsagn, allene for Alderens Skyld, have Fortrinnet; fornemmelig da den islandske Hypothese i sig selv slet ikke har Præget af et Folkesagn; men snarere af en lærd Speculation over en mørk eller ubekendt Gienstand, eller af en forsøgt Udtydning af et Sagn, som man ikke længere forstod. Hertil kommer, hvad der er endnu vigtigere, at denne Hypothese sætter Odin selv i Spidsen for Skioldungerne; imedens hiit Skeld eller Skiold, med hans Fader eller Oldefader Scef, er Skioldungernes, ja Gudernes Stamfader. Til Bestyrkelse for den islandske Anskuelse kan man vist nok anføre, og har ofte nok anført Udbredelsen af Odins (eller Wodans) Thors og Frigges Dyrkelse; ligesom ogsaa adskillige Navne i Omegnen af det sorte Hav, der klinge liigt med andre, som forekomme i Asalæren; endelig

Det er den Afsj-Jotniske Typus for Mythen, laant fra det mytiske Billede af Bergelmer, altsaa Billedet af de forhadte Jotner. („Han var ond, som sin hele Stamme,“ siger Nefen's Edda Dæm. 1. om Jmer.)

et Par, vist nok meget gamle Sagn om Saxernes og Frankernes Indvandring omtrent paa den samme Vej, ad hvilken Islænderne lade Aserne komme til Norden, hvilkke Sagn man da bringer i Forbindelse med andre omtrent samtidige, der lade Saxer og Franker nedstamme fra de Danske¹⁴⁵). Den første Omstændighed beviser imidlertid intet; da hiin Udbredelse, saa vidt den endog strækker sig ud over Fastlandet, ikke lader sig paavise forend efter eller under den store Folkevandring; og derfor ligesaa vel, og meget mere sandsynligt, lader sig forklare ved de fra Nord til Syden vandrede Gotther, Vandaler, Longobarder o. s. v. end ved den, sandsynligviis mange Aarhundreder tidligere Indvandring i Norden af Aserne selv. At derimod Asedyrkelsen, fra de allerældste Tider af forekommer trindt omkring ved Havets Kyster, og ved Flodernes Bredder¹⁴⁶), lader sig derimod lettere og naturligere forklare ved flere Colonier af et og samme Folk paa næsten alle Østersøens Kyster og ved Bredden af de seilbare Floder, end ved een enkelt Folkesværm, der skulde have draget Landene iglennem. Dertil kommer endnu, at ogsaa i de mange, meere eller mindre lignende, hos flere af Middelalderens Folkesæd forekommende eventyrlige Sagn, der aabenbart ere udsprungne af Mytherne om Asernes

¹⁴⁵) Jof. om disse Omstændigheder Kleijer, *Urgesch.* S. 305—17. 329—78. Petersens *Sagnhist.* I. og *Nord. Geogr.* for ikke at tale om tidlige Forfattere (Dalin, Suhm, Wedel-Jarlsberg, m. fl.) I øvrigt har jeg tydeligt nok erklæret, at jeg ingensinde benægter Goternes, Svearnes, Danernes og Asernes Oprindelse fra Østen, og navnlig de førstes fra Øst-Asien.

¹⁴⁶) Kun i saadanne Egne findes nemlig alle Asedyrkelsens bekendte Hovedsæder, s. *Er. Rethra, Haithaby, Othinsey, Leire* (formodentlig ogsaa *Haleire* og *Sciringsheal*, der begge i det mindste vare betydelige Handelspladser i den tidlige Middelalder) *Birca, Hlade*, (*As-ciburgum?*) o. fl.

Komme til Norden, spiller næsten altid Vandet, og en Ankomst soledes, eller over Havet, en Hovedrolle selv der, hvor disse Sagn forefindes midt inde i Landene.

Den anden af de ovenanførte Grunde for den modsatte Anskuelse kan (naar man endog ikke vil tage hiin Navnelighed for tilfældig, hvorfor dog meget taler) i det højeste hjælpe til at begrunde Antagelsen af et Slægtskab imellem Nationerne, hos hvilke disse Tilgheder findes; men ingenlunde en gjensidig Nedstammelse. Dertil er Antallet paa de ligelydende, eller tildeels kun lignende Navne alt for lidet; for ei at tale om, at ved nogle af dem er den fornødne Alder af de asiatiske Former, der skulde svare til de skandinaviske Navne, høist problematisk. Ja, om man endog vilde indrømme det saa at sige Umuelige, saa vilde dog deraf ei følge andet, end hvad desuden er utvivlsomt nok: at nemlig de Folketærd, blandt hvilke Odinsreligionen blev indført, have deres Oprindelse fra Asien.

Hvad endelig den tredje Grund angaaer, saa fortæller den vist nok, om endog i andre Henseender, mere Opmærksomhed. Deels afgiver den fra en vis Side et nyt Vidnesbyrd om den Bestræbelse, man finder hos Middelalderens kristnede Folketærd, efter at ulede deres Oprindelse fra Troia, som Roms Moderstad¹⁴⁷); deels maaſkee kunde

¹⁴⁷) Jvf. bl. a. *Freculph Hist.* II. 17. *Geogr. Rav.* I. c. 11. IV. c. 17. (hvor der bør læses *quæ nominatur Saxonia*, i St. for *Dania*) *Widuchind.* I. (Meibom. I. p. 629. o. f. v.) *Om Troia* f. *Er. Chron.* Weing. Leibnit. I. 781. *Gervas. Tilb.* ib. p. 913. *Gesta Franc.* (Freher. p. 57.) *Fredegarius.* ib. p. 93. *Aimon.* ib. p. 254. *Euhm. crit.* Hist. I. 198. o. fg. *Mascov.* I. S. 164. *Bünau* I. 359. *Spener Notit. Germ.* I. 333. *Sheringham de Angl.* g. p. 141. *Lappenbergs Engl.* I. 86. o. fg. At i øvrigt, i Følge hine Sagn,

den give os Nøglen til at opføre den Gaade: at Islænderne i tidligere Tider netop valgte denne Vej for deres Ufer; thi, at de, foruden angelsaksiske Kilder, ogsaa kjendte tyske og franske, da deres Fremstilling af Mytherne dannede sig, er ligesaa vist, som at de alt fra gammel Tid af gierne søgte Seilighed til, hvor de kunde, at lægge deres Eerdom for Dagen. (Nævnlig viser det sig ogsaa allerede i de ovenfor ved Parentheser adskilte Tilføjninger, som forekomme i tidligere Haandskrifter af Forordet til den prosaiske Edda.) Men vil man endog lade hiint franske og sakske Folke-Sagn gjælde i det Grundlag, nemlig for saa vidt som det angiver en Indvandring fra det fjerne Østen, og i saa Henseende indrømme det nogen Gyldighed (der maaskee kunde faae en noget fastere Grund, naar vi i det andet Sagn vilde antage Dani, og det tilsvarende Normanni o. s. v. at være sat i Stedet for Daci): saa vilde det i ethvert Tilfælde være mærkværdigt, hvorledes begge hine Nationer, naar de virkelig havde tildeelt Skandinaverne deres Religion, deres Fyrsteslægt, ja vel endog endel

Frankerne og Saksere skulde nedstamme fra Danske, lader sig dog, (naar man endog ikke vil antage nogen historisk Kiendsgerning, som Grund til Sagnene) ogsaa uafhængigt herfra, forklare paa forskiellig Maade. Man kunde f. Ex. enten antage, at man har dannet sig en saadan Slutning af den fælles Odinsdyrkelse, af det nær beslægtede Sprog, og af Folkenes Vandring; eller at en Tradition har ubledet Franker og Saksere fra *Dacia*, som i Middelalderen var det sædvanlige Navn for Dania (i Liighed med Saxos Byzantium) og som endog indtil det 15de Aarh. af berømte Annalister og Historiefriivere er forberet med *Dania*. (Vf. bl. a. Poeta Saxo. V. (Leibnitz. I. 162 o. fl. St. *Daci*) Fredegari Ep. 65. (Danubius.) Hoveden f. 232. Fordun. p. 667. (Danubia, Danubius). En fælles Reminiscens fra Østen, et Slags dunkel Længsel efter *Troia*, Grækenland og Palæstina, kan vel ogsaa røre sig i hine fabelagtige Sagn.

af deres Folkstammer, netop ombendt skulde have betragtet sig selv som hine Efterkommere¹⁴⁸).

VIII.

Saaledes synes ei allene den islandske Sagnfortælling om Asalærens og Asadyrkelsens Indvandring i Skandinavien fra det sorte Hav, giennem Lybstland, o. s. v. i sig selv at være reent uden Værd; men endog at være berøvet tilstrækkeligt bekræftende Grunde, som skulde hentes andensieds fra. Derimod er ikke blot Gothenes, Svearnes og de Danstes, samt disse Folks oprindelige Religions Udspring fra Øst-Asien, men ogsaa Asalærens Hidkomst fra fjerne sydøstlige Verdens egne, for længe siden uimodsigeligt bevist; saaledes at der, hvad den sidste Omstændighed angaaer, kun staaer tilbage at paavise og opklare: ad hvilken Vej, og fra hvilken Deel af Asien, eller overhovedet af den sydøstlige Verden, denne Religionslære har fundet Indgang i Skandinavien. — For at forsøge paa, efter Evne, at besvare dette Spørgsmaal, maa jeg allerførst gjøre opmærksom paa: at i den virkelige Folketradition, der ingenlunde staaer i Modsigelse med den poetiske Edda, ja ikke engang, i det væsentlige Grundlag, med de

¹⁴⁸) *Dani* og *Danai* ere i Middelalderen undertiden identiske; f. Ex. hos Theganus (Perp. II. 593) ann. 815. (sandsynligviis Widuchind. III. (Meibom. I. 662.) Vita Mathildæ, c. 2. (Leibnitz. I. 195.) m. fl. St. *Danai* er undertiden igjen det s. s. *Græci*, og navnlig den Beboerne af det sydlige Italien, fordi disse længe udgjorde det græske Cyarchat. (s. f. Ex. Dittmar. Mers. s. 976. hos Leibniz I. 346. jvf. Index. Pertz Mon. Germ. I. v. *Danai*.) Imidlertid vare Andre igjen ei ubekendte med den sande Betjendning af Ordet *Danai* (Trojanerne nemlig;) og saaledes kunde slige Sagn og Foreninger let opstaae; hvad enten nu Frankerne den Tid vilde udsæde deres Udspring fra Dacien, fra Grækerne, eller fra de Danske.

islandske Angivelser i den profaiske Edda, o. s. v. finde vi ikke saameget den Forestilling, at Odinsdyrkelsen var indført af et heelt Folk, som den: at det skete ved en lille Colonie¹⁴⁹). Saaledes bliver der, med Hensyn til dem, der maa have indbragt den, kun tre Mueligheder at antage; nemlig, at de enten have været en (fordreven?) Fyrsteæt; eller en Præstestamme, eller endelig en Handelscolonie, der gjorde det i Scandinavien, omtrent som de Danske Ivar, Sibra og Amlaf i det 9de Aarhundrede i Irland. Den mindst sandsynlige af disse Hypotheser er uden Tvivl den første; hvorfor ogsaa Islænderne, som vel have følt dette, da de valgte Aserne til passende Stammefædre for de skandinaviske og andre Fyrsteslægter, tvertimod Traditionen, medgive dem en mægtig Krigshær paa deres Indvandring. De to sidste Hypotheser ville vi foreløbigen, som lige muelige, lade staae ved Siden af hinanden.

Vi ville imidlertid først henvende Opmærksomheden paa følgende Omstændigheder: at vi, fra de ældste Tider, hvori Spor til Odinsdyrkelsen forekomme, ikke finde den herskende i eet sammenhængende Jordstrog, eller endog kun hos eet Folk, saa lidt som hos flere Folkefærd, hvis nære Slægtskab var fuldkommen bevist; men at vi kunne paavise dens Udbredelse ved Østersøens Kyster, og ved Bredden af seilbare Floder og Vigge i Danmark, Sverrige, de tydske Lande ved Østersøen, og ved Rhinen; endvidere, at udtrykkelige og meget gamle Sagn lade Asareligionens Stamfader ankomme til Skib, baade som Scel til Haithaby, som Odin-Odyseus (Utis) til Aalborg ved Rhinen, og til de Saxer, som i

¹⁴⁹) Dette gielder ligeledes om den i Tydskland dyrkede Odin, som Tacitus, Germ. 4, og flere Forfattere i Middelalderen, gjøre til Odyseus. (Utis.) Jvf. Geijers Urgef. S. 367.

Nordtydskland dyrkede Odin¹⁵⁰); medens ogsaa de øvrige Steder, hvor man finder hans oprindelige eller ældste Dyrkelse indført, neppe kunde naaes paa anden Maade end til Skibs. Hertil kommer endnu, at ogsaa Runerne, Odin's Gave, hyppigst findes i Kystlande (?); og endelig, at den samtidige Dyrkelse af den skandinaviske Odin og den saxiske Wodan, imedens begge Guder i sig selv paa en vis Maade vare identiske, beviser en selvstændig Indførelse af denne Gudsdom hos begge Nationer, og modsigter den oprindelige Overgang af denne Cultus fra eet af disse Folkesæd til det andet. — Af det her anførte tør vi saaledes slutte: at Asadyrkelsen ikke paa Landveien er indvandret i Norden, og ikke ved en enkelt Colonie er bragt til en vis Egn, hvorfra den siden har udbredt sig videre; men at den er kommen til Blands, formedst forskellige Colonier, maaskee omtrent samtidigen, til forskellige Egne, navnlig til Angeln, Fyen, (Sjælland?), Sverrige, til de syd-baltiske Lande og til Rhinen; en Kiendsgierning, der allene synes tilstrækkelig til at giendrive Antagelsen af en Præstecolonie.

Fremdeles maae vi bemærke, at Asadyrkelsen, hvis vi med Opmærksomhed agte paa de os endnu tilgængelige Kilder (som desværre for de fleste Egne kun flyde sparsomt og forvirret), vil vise sig for os i en anden Skik og Form i Sverrige, end i Norge, i begge disse Lande anderledes end i

¹⁵⁰) Widuchind. I. I. (i Begyndelsen) Ruod. & Meginh. transl. Alex. Ser. Rer. Dan. II. p. 39. Pertz. Mon. II. p. 674. sq. Dog maa jeg bemærke, at jeg for nærværende Tilfælde slet ikke lægger nogen Vægt paa dette sidste Moment (det saxiske Sagn); da jeg troer at have tilstrækkelige Grunde til at antage, at Saxerne virkelig ikke have boet paa den søndre og vestre Side af Elben tidligere end Theodoriks Tid. Dog har jeg anført dette Sagn, fordi neppe Alle forud ville være enige med mig herom.

Nordtyskland og ved Østersøen (Rhetra) o. s. v. ligesom at vi overhovedet finde, at den allevegne har sluttet sig til den i Landet tidligere forefundne Religion; og at, i Følge de Spor, som endnu ere levnede, upaatvivleligt de forskellige Nationer, som dyrkede Odin, Thor, Frigga, ja ogsaa endeel af de øvrige Afsaguder, vare i geographisk Henseende meget vidt fjærnede fra hverandre, endskøndt vi maae tillægge dem den samme Religion. Sammenligne vi hermed det nylig fundne Resultat, ligesom det Vilde, vi af den poetiske Edda kunne danne os af Afsernes Charakter og Handlemaade — hvilken vi troe at kunne antage som identiske med deres, der først udbredte Afsalæren i de nordlige Lande — fremdeles Bestaffenheden af den Art af Konsidannelse, vi forefinde hos de gamle Skandinaver, og endelig den meget tidlige Handel, som i disse Egne har fundet Sted: saa antager jeg det for langt sandsynligere, at et Handelsfolk, paa alle hine forskellige Steder ved Østersøens Kyster, o. s. v. har anlagt Handelscolonier og indført ny Cultur og nye Guder, end at dette skulde være bevirket allene ved en indvandret Præstecolonie. De saaledes fra hiint Handelsfolk udsendte Nybyggere have da kunnet benytte dunkle Sagn i Norden om Guderne fra det fjerne Siem, og om de nordiske Folkesærds Oprindelse og Indvandring fra Osten, for at sætte de ukjendte, eller næsten glemte Guder i en ny og frisk Belysning, tillægge dem nye hellige Navne og Egenskaber, gjøre sig selv til deres Præster, eller vel endog til Guder i menneskelig Skikkelse; og ved en højere Dannelses forskellige Midler, formodentlig heller ikke uden Anvendelse af Stoglerkonster, at skaffe sig Tiltro og Ansæelse.

Naar vi dernæst ville undersøge, hvilket Folk i den gamle Verden der maatte have været i Stand til at anlægge slige Handelscolonier i det skandinaviske og germaniske Norden: saa er det vel i Særdeleshed tre forskellige Punkter, som ved en

saadan Undersøgelse maatte komme i Betragtning; nemlig 1) til hvilke Folkefærd Historiens tidligste Handelsveie, i den her omhandlede Retning, kunne føre os? 2) Om hvilken af disse Nationer det snarest kan antages, at den ved Colonisering kunde skienke et raat og uciviliseret Folk, hvad Aserne, efter de ebbiste og andre Traditioner, skulle have indført i Norden? 3) Til hvilken saadan Nation de mest paafaldende og tydelige Spor i selve Norden synes at henvise os?

J Henseende til det første af disse Punkter, da finde vi allerede i en meget fiern Fortid Spor til fire Hoved-Handelsveie, som her kunne komme i Betragtning. Den første gaaer fra Svithiod og andre skandinaviske Egne over Østersøen, gennem Düna og andre Estlandske (o: østlandske) Floder ind i Dnieper og det sorte Hav paa den ene Side, i Volga og det Caspiske Hav paa den anden. Denne Handelsvei kunne vi forfølge tilbage i forbigangne Tider indtil det 9de Aarhundrede¹⁵⁷⁾. Mueligt er det, at den ogsaa fortsattes endnu videre, og sluttede sig til den indiske Handelsvei, som gik igennem Baktrien henimod og ind i det sorte Hav¹⁵⁸⁾; og usandsynligt er dette vel ikke, da mange Omstændigheder, som allerede forhen er omtalt, tillade os, at hense Svioner (eller Svear) og Danske selv, i deres Oprindelse, til disse asiatiske Egne¹⁵⁹⁾. — Den anden Wei gaaer fra Pannonien,

¹⁵⁷⁾ Jvf. Geijer's sv. Historie. I. S. 42—45.

¹⁵⁸⁾ S. Ritter's Erdfunde. II. 617. o. flg. Geijer's Urgesch. S. 332.

¹⁵⁹⁾ Et andet bekræftende Vidnesbyrd kunde hentes fra disse Indi, som i Følge Plin. Hist. N. II. 67. Mela. III. 2, „ex India commercii causa navigantes,” ved Storme bleve hentastede paa den germaniske Kyst, der bleve fangne af en svevisk Konge, og sendte til Q. Metellus Celer, som paa den Tid var romersk Proconsul i Gallien. Men et Spørgsmaal er — i Fald der overhovedet er noget sandt i Fortællingen — om der ikke i Steedet for Indi bør læses Vindi eller Venedi?

ved Germaniens Grændser, langs med eller ned ad Weichselen indtil Østersøen, og derpaa over dette Hav til Den Baltia eller Osericta (maaſkee Asariki?)¹⁶⁰⁾ - Denne Handelsvei gaaer ſaa langt tilbage i Tiden, ſom til det forſte Aarhundrede af den chriſtel'ge Tidsregning, og vi kunne med temmelig Sandsynlighed, eller næſten med Viſhed, allerede i hiin ſierne Tid, ſom dens Hovedmaal, paaviſe to Handelspladſer i Norden, nemlig *Bunitium* (*Vineta?* *Vineta?*)¹⁶¹⁾ ogſaa kaldet *Jumne*, og ſildigere *Jomsborg*, ved Øſtersøens Sydkiſt; i Nærheden af hvilken, ved *Rhetra*, man har fundet mange Oldſager, hvis Oprindelse nødvendigen maa ſkrive ſig fra det hedendiſke Grækenland, og andre, hvis Forarbeidſe ſynes at føre os tilbage til Phoenicien eller Egypten; altsaa

¹⁶⁰⁾ Plinii Hist. nat. XXXVII. 2. 3. Derſom dette ikke havde været nogen ordentlig Handelsvei, da vilde umueligen en enkelt romerſk Ridder have kunnet vælge denne Vei med ſin Caravane, for at hente Rav ved Øſtersøen. Paa Udtydningen af Ravnet Osericta lægger jeg i øvrigt ligesaa lidt Værd, ſom paa enhver iſoleret, paa en blot Ravnelliighed beroende etymologiſt Tolkning. Skal en ſaadan have nogen Værdi, maa den enten ſtrække ſig til hele Ordbygningen, eller i det mindſte til en heel Kiæde af Begreber.

¹⁶¹⁾ Ptol. II. 11. Ikke allene Ravnelliigheden taler herfor; men endnu mere Beliggenheden. Efter Ptolemæus' Gradbeſtemmelse laae det ved Udløbet af *Σουήβος*, ſom vi vel med temmelig Sikkerhed kunne antage for den øſtlige Odermunding; ikke for Mundingen af *Οὐράδος*, hvilken, naar vi gaae ud fra et faſt Punkt, ſ. Ex. Ems og Elbens Kiſter, og reducere Længdegraderne, noie falder ſammen med Weichſelens Munding. Med Henſyn til Bredegraden, da lader en omtrentlig Reduction ſig iværſætte ved Ptolemæus' Gradbeſtemmelſer for Flodmundingerne ved Øſtersøens Kiſter, naar vi lægge 2° til de virkelige Bredegrader. Saaledes kunne vi reducere Ptolemæus' Angivelſe for *Βουβιτιον*, hvor det ikke kommer an paa den yderſte Næiagtighed, omtrent til 33° E. og 53° 30' Br., eller omtrent til *Stettins* Beliggenhed. Beſtemmelſen afviger ſaa lidt fra *Jumne's* virkelige Beliggenhed, ſom man kan fortre det af den davadrende geographiſke Kundſkab.

paa den tredie Handelsvei. Den anden af bemeldte Handelspladser er sandsynligvis det bekendte Birca, der synes at have været en Havn eller Ladeplads for det gamle Sigtun, Odins eller Asafongernes ældste Sæde, der laae ikke langt fra Upsal ved Mælaren, og endnu i det 9de Aarhundrede var Residents for Uppsbearnes Konger; men derefter blev saa reent ødelagt, at der i det 11te Aarhundrede knap var noget Spor tilbage af denne Stad¹⁶²).

Den tredie Vei er ganske en Søvei; og dens Endepunkter ere mod Syden Phoenicien (Carthago?) og Massfylten, (X.) mod Norden samtlige gamle Handelspladser. Dertil høre, for en meget fiern Tid, bevisligen i det andet Aarhundrede, ja for en Deel vel endnu tidligere: Jumne, Birca, (Calmar?), Haithaba, Trena eller Treona, (Ribe?) de tvende Marionis, (Odinsei?), (Haleiri?), Sciringeshael, Asciburgum, og maaskee endnu flere¹⁶³). Om nogle af disse Steder, ja maaskee om dem alle, tør vi med temmelig Sikkerhed antage, at de skulde Phoenicierne deres Oprindelse, eller i det mindste deres Navne.

Den fjerde af bemeldte Handelsveie maae vi, hvad hine ældste Tider angaae, mere slutte os til i Folge Tingenes Natur, end vi kunne bevise den ved tydelige Vidnesbyrd hos de Gamle. Den har, efter al Sandsynlighed, gaaet fra de vestlige Handelspladser ved den cimbriiske Halvø til Frisiones, Galli, m. fl. Folkeslag ved Europas vestlige Kystlande, og derpaa til Lands, eller opad Rhinen o. s. v. indtil Massfylten.

¹⁶²) Jof. Rembert vita Anshar. 10. 16. 23. 25. Adam. Br. de situ Dan. 75. 90. 94. Saxo. p. 190. S. R. Dan. I. 444. o. fg. De Indvendinger, man i tidligere Tider har gjort imod denne Stads Existens, synes at berøe paa alt for svage Grunde, til her at komme i Betragtning.

¹⁶³) See Tillægsanmærkn. X.

I det mindste har man hos os, i Egnen ved Høllingstedt, i gamle Dage Havnepladsen Hylingsstad, ligesom ogsaa i Ditmarsken, fundet romerske Mynter fra det 1ste og 2det Aarhundrede, i en ikke ubetydelig Mængde, og ublandede med andre fremmede Mynter; hvoraf en saadan Handelsforbindelse med de øvrige Ryslande ved Nordsøen, i det mindste i det romerske Herredømmes Tid, lader sig bevise.

Vi komme til det andet Spørgsmaal: hvad det har været for et Folk, som kunde medføre til Norden det, der tillægges Aserne? — At den sidstnævnte af de fire Handels-veie her ei kan komme i Betragtning, falder let i Minne. Heller ikke den anden Voi kan man ret vel tænke paa, hvor der er Tale om Asernes Oprindelse; fordi, hvis allerede i saa gamle Tider Forbindelsen imellem de europæiske Folkeslag paa denne Voi havde været betydelig — hvad den i dette Tilfælde maatte have været — da maatte ogsaa uden Tvivl Grækerne have været i Besiddelse af noiere Kundskab om Norden. Desuden lader næsten ingen af de for Asatæren eiendommelige Ideer, og endnu mindre Asagudernes Navne, eller andre Begreber, som hænge sammen med denne Tænk, sig forklare af det Græske, eller af noget andet bekiendt Folks Sprog og Tænkemaade, hvis Bopæl vi kunne søge i Nærheden af hlin Voi¹⁶⁴). Der bliver saaledes kun to Muligheder tilbage:

¹⁶⁴) Med Hensyn til Sproget kan jeg i Særdeleshed beraabe mig paa Glossarierne til den Magn. Comm. Udgave af Sæmund's Edda. De meget uheldige Etymologier, som her meddeles næsten til enhver af de Artikler, som i dette Tilfælde kunne komme under Betragtning, afgive et langt stærkere Beviis paa, at man fra den græske Side ingen Oplysning tør vente sig om Asatæren og dens Oprindelse, end nogen directe Giendrivelse vilde kunne det. Enkelte og isolerede Ligheder i Ordformer kunne naturligvis her ei komme i Betragtning. Saadanne kan man uden Vanskelighed finde i alle Sprog; og om man endog (ei Arbejde, som jeg gierne overlader dem, der ikke have noget bedre at gjøre) kunde være i Stand til, af

Alferne maa enten (ſom det af endeel nyere Lærde antages) være indvandrede fra Hoiaſten, eller de maa være komne fra Phoenicien. Fra begge diſſe Verdenſegne lader det Meſte, af hvad Alferne ſiges at have bragt til Skandinavien, ſig udlede og forklare; ſaaledes at man vel kunde være tilbøielig til at antage, ſiden vi kun ufuldkomment kiende til begge de omtalte Egne, at i Fald vor Kundſkab var nøiere og fuldkomnere, vilde vi ogſaa af begges Eiendommeligheder kunne forklare det meſte hos de gamle Skandinaver, ſom nu er anſeet for uforklarligt. Hertil høre fremfor andet de egentlig religiøſe Ideer, ſom deels føre os tilbage til Hoiaſten, for ſaa vidt ſom den iøtniſke, og den uden Tvivl hermed nærbeſlægtede ſvenſk-danſke Gudelære ligger til Grund for ſamme; deels, for ſaa vidt ſom vi holde os til den eiendommelige Aſalære, til Foreſtillingen om Norden, ſom det Ondes og Morkets Sæde, med flere lignende Foreſtillinger, mere viſe hen til de

ſige Brudſtykker at ſammenſtrive et Lexikon over Menneſkeſlagtens almindelige Børneſprog: ſaa vilde dog af et ſaadant Arbejde ikke noget nærmere Slægtskab imellem Folkeſlagene lade ſig udlede, end fra Skabellens eller Syndflodens Tid. Reſultatet vilde alſaa have ligesaa liden Værdi for Folkenes Hiſtorie, ſom for en Hiſtorie af Sprogene og den menneſkelige Aands Udvikling; ſaaledes ſom den kunde tilveiebringes ved en rigtig Underſøgelse af Sprogenes ſyntactiſke Forhold. — I øvrigt er jeg langt fra at negte den ſtore Overeensſtemmeſe i mange Foreſtillinger og Skikke, der finde Steb imellem de Homeriſke Grækere og Skandinaverne. Men netop at denne Overeensſtemmeſe længere hen i Tiden forſvinder, beviſer, at den ikke vedrører det eiendommelige Helleniſke, men har ſin Hovedgrund, deels i begge Folkeſlags omtrent lige Kulturtrin; deels i den hos begge ſtedfindende Indflydelse af fremmede Nationer, og her viſt nok iſær af Phoenicierne. Saaledes forholder det ſig, for kun at nævne eet Exempel, med Alfababet, da baade de ældſte Runer, og det ældſte græſke Alfababet, ere phoeniciſke Bogſtaver. (Vſf. *Brynjuſſen* peric. runolog. og *Lappenberg*, *Gesh. Englands*. I. S. 80.)

ſydlige og veſteuropæiſke Egne¹⁶⁵). Men herved er at mærke, at mangen Være, der ſynes at kunne tale mere for det ene eller det andet Slægtskab — for Gr. Væren om Gudernes Incorporation eller Incarnation, og andre lignende, uden Tvivl ikke virkelig have udgiort en Deel af Edda-Systemet, men kun ere blevne indſatte i ſamme, til Fordeel for denne eller hiin Forklaringsmaaade; ligesom derimod andre Partier, for Gr. Kampen imellem det Gode og det Onde o. beſk. nødvendigen maatte danne ſig og fremkomme ved den indtraadte Kamp imellem to Religioner, en ældre og en nyere, eller udenfra indført. Dette er derfor et Element, ſom man næſten gienfinder i alle Mythologier; hvorimod den ſkandinaviſke Eddalære udmærker ſig fra alle andre Religionsſyſtemer — ene med Undtagelſe af den chriſtelige Aabenbaring — ved Oploſningen af hiin Kamp; hvilket i det følgende af denne Underſøgelse nærmere vil fremtræde. — Bekendtskab med Guldet, med Edelſtene, prægtige Bygninger, Dyr og andre Vidundere fra den hede Zone, m. m. ſom forefindes hos Skandinaverne, allerede i Hedenskabets Tid¹⁶⁶), lade ſig ligeledes tilſtrækkeligt forklare ved Aſernes Nedſtammelse fra Himmalaia-Landene, og fra Phoenicien. Fremdeles paſſer ogſaa Beſkrivelsen over Aſerne, efter deres legemlige Skikkelfe, den hvide Farve, de lyſe Haar og Nine, m. m. lige godt til begge Egne(?)¹⁶⁷). Skandinaviens Sprog ſtaaer uſtridigen i langt mere Sammenhæng med Høiaſiens, end med

¹⁶⁵) Jvf. bl. a. J. Magnuſſens Eddalære paa mange Steder; navnlig I. 176. o. fg. 194. o. fg. II. 21.

¹⁶⁶) S. bl. a. J. Magnuſſens Archæol. S. 172. o. fg.

¹⁶⁷) Enſelte modsatte Skilbringere, ſ. Gr. Særo, p. 37. ed. Steph. (Müller. p. 107) høre ikke herhid, men til Virkningen af Kampen imellem de forſkillige Religioner.

det phoeniciske Sprog; ja er saa at sige aldeles ikke beslægtet med det sidstnævnte. Men saa tidt man endog har anført hiin Sproglighed som Beviis paa indisk Nedstammelse: saa turde den, efter min Mening, snarere tale imod, end for Alfernes Oprindelse fra Indien. Thi deels lærer Historien os at Giendommeligheden i Sprogdannelsen hos et Folk udgaaer altid fra Befolkningens Hovedstamme, ikke blot fra den herskende Slægt, naar denne er fremmed¹⁶⁸⁾; deels skielner den poetiske Edda¹⁶⁹⁾ udtrykkeligen imellem Asamaalet, og Vaners, Alfers, Dverges, Jotners og Menneskers Sprog; og det ikke blot i Almindelighed, men i en heel Mængde Exempler eller enkelte Udtryk og Benævnelser. I disse ere nu de Ord og Udtryk, der tillægges Menneskerne (o: Landets oprindelige Indbyggere) altid saadanne, som tilhøre Nordens gamle Tungemaal (den danske Tunge, *Norræna mál*); ligeledes gienfinder man de Udtryk, der anføres af Joternes, Alfernes og Dvergenes Maal, i de skandinaviske Dialecter, og Vanernes i de egentlig germaniske Sprogarter; eller kan for største Deel uden Vanskelighed af disse forklare dem. Derimod ere netop alle de Udtryk, der anføres af Asamaalet, ganske fremmede for disse Sprogstammer; hvilket vi saameget mere og nøiere maa

¹⁶⁸⁾ Saaledes blev Sproget i det sydlige Britannien saksisk, endskiøndt de danske Angler, endog ved Landets Navn, her erkjendtes for den herskende Folkeslægt; og det vedblev i det Væsentlige at være saksisk, uagtet de Danes og Normannernes senere Erobringer. Saaledes beholdt Italiens Sprog, uagtet Folkevandringerne, sit romerske Element. Kun hvor Herferskølet i en Række af Aarhundreder ved alle Politikens Konster stræbe at undertrykke Sproget, kan dette for en Deel gaae for sig, uden Folkets Udryddelse. Saaledes blev omsider Romersproget til Landets Tungemaal i Spanien og en stor Deel af Gallien; og det vedligeholdte sig her i sine Elementer, uagtet den mauriske, den franske og andre Erobringer.

¹⁶⁹⁾ 3 Alysmaal str. 11—34.

lægge Mærke til, som ogsaa Asernes Navne, og Udtrykkene for alle de Begreber, der staae i Sammenhæng med deres Dyrkelse, for det meste ligesaa lidt kunne forklares paa en tilfredsstillende Maade af indiske, som af Skandinaviske Sprog-rødder. (XI.) — Vilde man derimod, til Bestyrkelse af Asernes Nedstammelse fra Høiasien, end videre anføre Navne, som Aspurgiani, Østen for det Caspiske Hav, der allerede forekommer hos Strabo¹⁷⁰⁾, Chasgar, i Nærheden af Balk, et Hovedsæde for Buddhaismen¹⁷¹⁾, og nogle flere lignende: saa kan jeg ikke andet end erindre, at slige isolerede Enkeltheder let kunne være recent tilfældige; samt at hvis man end ikke vil lade dette gælde, saa har der upaatvivlelig ogsaa fundet saadanne Forbindelser Sted imellem Phoenicien og Høiasien, der kunde gjøre gjensidig Indvirkning muelig.

Den eneste Udvei til at finde en nogenlunde sikker Oplysning om Asernes virkelige Stammeland, turde derfor være den: at vi søge at besvare det tredje af de ovenanførte Spørgsmaal, til hvilket Folk de i Norden forekommende Spor lede os hen, ved at opsoge Levninger af Asamaalet, eller Asernes eiendommelige Tungemaal, og forfølge samme til deres Sprogkilde. Resultatet heraf vilde vist nok blive temmelig indskrænket, naar de i Sagen Alvismål i Edda forekommende Exempler vare de eneste Levninger af Asamaalet; men vi finde desuden Understøttelse i den nylig paa-beraabte Omstændighed, hvorved bemeldte Sproglevninger ikke lidt forøges. I det man nemlig med Sikkerhed kan antage,

¹⁷⁰⁾ Strabo. ed. Casauboni. XI. 495. XII. 556. Jvf. Dalin's sv. Hist. I. 18. Geijer. Urgesch. S. 331.

¹⁷¹⁾ Magnúsfens Eddalære. II. 24.

og sædvanligen antager: at Navne paa Gienstandene for den religiøse Dyrkelse hos det Folk, som de sthyde deres Oprindelse, have en Betydning (med andre Ord, at de ikke ere primitiva, men afledede Ord, der udtrykke den betegnede Gienstands Væsen): saa lader sig ogsaa, som før er sagt, næsten alle de til Afsystemet hørende Gunders Navne, og desuden mange, med denne Religionslære sammenhængende Begreber, enten aldeles ikke, eller kun ved en meget tvungen Etymologie, forklare af det Scandinaviske, eller af de med dette beslægtede Sprog. Alle disse Navne, saavel som flere Benævnelser paa det fiendtlige Parti, m. fl.¹⁷²⁾ maa altsaa være indkomne udenlands fra, og saaledes følgelig med Userne. Dette bekræftes ogsaa derved, at selv i Scandinavien have Sagnene om Gudernes nye Benævnelser vedligeholdt sig saa tydeligt og saa længe, at endog sildigere Munkelærdoms Fordreelser ikke ganske have kunnet udlette dem¹⁷³⁾. Denne Betragtning vilde imidlertid let kunne forlede til et vildt og hensigtsløst Gietteværk, dersom vi ikke alt havde fundet Soiaffen og Phoenicien som de to Hovedpunkter, hvor vi i dette Tilfælde nærmest bør søge Oplysning. Nu vil den derimod føre os umiddelbart til Maalet, efterdi alle hine Navne, næsten uden Undtagelse, med stor Lethed kunne forklare af det phoeniciske Sprog, eller; (da dette desværre nu blot kendes af saa faa Levninger) af de med samme saa nær beslægtede semitiske Dialecter, navnlig den arabiske, som den rigeste af disse;

¹⁷²⁾ Saa lidt som Ligheden i Udtryk for enkelte, isolerede Begreber i forskellige Sprog bevise deres Slægtskab, (Anm. 164) saa afgørende er derimod Beviset for et saadant Slægtskab af Overensstemmelsen i Udtrykkene for hele Begrebskræfter, og navnlig saadanne, der, i Folge deres Natur, let kunne overføres fra et Folk til et andet. I denne Kategorie høre netop ogsaa de ovenfor nævnte Gienstande.

¹⁷³⁾ Jvf. Barianterne og Tilføjningerne til Resen's Edda. Dæm. 3. 49.

ja hvad mere er, denne Sprogforklaring vil, som jeg mener, først sætte flere af de nordiske Myther i deres sande Lyg, hvorpaa ogsaa de nedenfor meddelte Exempler ville afgive Beviser. Heller ei kan den Omstændighed være uden Bægt, at Navnene paa de fleste, om ikke alle Nordens ældste Handelspladser aabenbart føre os til Phoenicien.

Hertil kommer end videre paa den ene Side den ovenfor omhandlede, meget sandsynlige Udbredelse af Asatyrkelsen, ved flere Colonier fra Søfysterne og langs med Floderne; paa den anden Side, en paafaldende Liighed imellem Phoenicierne og phoeniciske dannede Folkeskæb og Scandinaverne, i Henseende til deres Culturs Art og Retning. Endvidere bemærke vi den Osin tillagte Opfindelse af Runerne, som efter nyere Undersøgelse med mest Sandsynlighed uledes af det phoeniciske Alphabet¹⁷⁴); fremdeles Bogstavrimene i Scandinavernes, og alle med dem beslægtede Nationers ældste Poesie, der saameget ligner Alliterationen i den hebraiske Poesie — navnlig den paafaldende Giendommelighed, at alle Vocaler i den Henseende agtes for lige giældende; saaledes som ogsaa i de semitiske Sprog Vocalernes Forskellighed tillægges en meget underordnet Betydning, og oprindeligen slet ikke har været udtrykt i Skriftsproget. Lyden af Th (þ) og K, samt Mangel paa P-Lyden (ʔ) ere ogsaa Egenheder, hvilke man, med Undtagelse af det gamle Scandinaviske og Arabiske, kun finder isoleret i andre Sprog. Endelig maae vi endnu bringes til at tænke paa den hos Phoenicierne, og alle med dem i Forbin-

¹⁷⁴) Allerede ovenfor (s. Anm. 164) henviser jeg til G. Brynulfssens *Periculum Runolog.* (hvis Resultater jeg i øvrigt ingenlunde kan vedkiende mig) og til Lappenberg. De allernæste Undersøgelser vedkomme mere de forskellige Runealfabeters indbyrdes Forhold og Slægtskab, eller staae forresten ikke i nærmere Forhold til vor Undersøgelses Gienstand.

dette staaende Folkeslag, ældgamle og almindelig udbredte Kunst, at hærde Kobberet til Baaben og andre skærende Instru-
 menter, ligesom ved Legeringer at danne det til flere Slags,
 Guldet lignende, eller haardere Blandingsmetaller¹⁷⁵); som og
 paa den Afdyrkerne egne Færdighed i mangehaande Kunst-
 og Kunstfærdigheder, hvilken vi finde, saa langt Historie og
 Sagn gaae tilbage, og derhos paa den, ikke mindre karakter-
 ristiske og udmærkende Dristighed i Skibsfart over store Have,
 som man i den gamle Verden kun finder hos Phoenicierne,
 hos de fra dem nedstammende eller ved dem coloniserede Fol-
 kesfærd (Carthago; Middelhavet), og hos de skandinaviske-ger-
 maniske Folkesfærd, eller dem, hos hvilke Afdyrkelsen indførtes.
 — Sammenfatte vi alt dette, og sammenholde det med hvad
 ovenfor er bemærket om Phoeniciernes Kundskab til
 Norden og de nordiske Landes Producter, ligesom med det
 hos Nordboerne forekommende Bekendtskab med endel af Sy-
 dens Frembringelser og Eiendommeligheder: troer jeg, at en
 ikke ringe Grad af Sandsynlighed, ja vel endog Visshed maa
 vindes for den Mening, at ingen andre end Phoenicierne
 kunde være det Folk, der tidligt i Historiens Daggrø paa
 deres Handelsfarter have vlist sig i Skandinavien, hvor de
 snart vandt Indgang som Herrer, ja endog som Guder¹⁷⁶);

¹⁷⁵) At denne, i Skandinavien og i de tilgrændsende Ryslande saa be-
 kendte Kunst ingensunde i Oldtiden var almindelig, og navn-
 lig hos Beboerne af det dybere Indland var ubekendt, beviser
 bl. a. *Paulus Diac. de gestis Long. III. 6.* Hvor derimod
 Phoenicierne havde fundet Veien hen med deres Handel, og der-
 for uden al Tvivl ogsaa hos de ældste Grækere, (s. Homer) var
 den allevegne ligesaa bekendt som i Skandinavien.

¹⁷⁶) Jeg beraaber mig her ikke paa den i de islandiske og alle andre scan-
 dinaviske Skrifter sædvanlige eumeristiske Anskuelse af Gudelæren, fordi
 den intet beviser; men hellere paa de i Sagen selv liggende indvortes
 Grunde, og paa Analogien af de Danstes Colonier og Herredømme
 i Irland.

og at det saaledes er dem, i hvilke vi maa see Originalen til det Billede, vi under Mythernes Dragt blive vaer i Skildringen af Nordens Aser.

IX.

At udvikle de videre Følger af dette Resultat, maa være forbeholdt den anden Afdeling af nærværende Undersøgelse. Imidlertid holder jeg det for ikke upassende, allerede her i forfattede Hovedtræk at vise, hvorledes Asalærens Myther fremtræde i et andet og klarere Lys, naar vi lægge de ovenfor meddelte Resultater til Grund. De i denne mythologiske Skizze forekommende, og i Trykken udmærkede Appellativa, indbefatte for det meste en ordret Fortolkning eller Oversættelse af de hos staaende mythiske Navne; og Henviisningen til deres semitisk-østerlandske Kilde, samt, hvor det behøves, en videre Oplysning af samme, vil Læseren finde i Anmærkningerne.

Til Angelu, den vide, flade Slette¹⁷⁷⁾, til Dalstaden (Haithaba)¹⁷⁸⁾ kom en ung Kæde drivende i et Fartoi, eller Skib, uden Skibsfolk og Roer¹⁷⁹⁾. Seef kaldte

¹⁷⁷⁾ Arab. Angel, en vid, bred Plads.

¹⁷⁸⁾ Arab. Hail, et lavt Indstreg. Baa, Bo, Bolig, Herberg. (Jél. Bæ).

¹⁷⁹⁾ Arab. Skifa, en Skibsplante; svarer saaledes til Jél. Skip; det Frank. Skif; det Eng. Schiff, forskielligt fra Ship, m. fl. som alle bemærke: en Baad, et Fartoi; men endnu nærmere til Jél. Skifa, et tyndt Bræt [hvoraf ogsaa det jydsk Skive, et Bord, en Bordplade]. Bevist for at ikke Neget, men den aareløse Baad, og den Fremmedes deraf beroende vidunderlige Ankomst over fierne Have, er Hovedsagen: har jeg allerede vist. (see Tillægsanm. VIII.) At ogsaa Folket selv har forstaaet Mythen paa denne Maade, viser sig deraf at den, altid med lige Betydning, har bevaret og uddannet sig i forskjellige Ord og Navne. Saaledes kaldes Skiolde Fader, som her hedder Seef (= Baad), hos Saxo, Stephan. p. 5. Lothar. Men dette er netop en ældgammel dansk Benævnelse paa samme Gienstand, som ogsaa i

Drengen sig, en Søn af Heremod, eller Helligdommen¹⁸⁰), der var en Søn af Stermon, den Tappre¹⁸¹); denne en Søn af Hadra, den Stærke¹⁸²), som var den troldkynige Guala's Søn¹⁸³), den ophøiede Bedvig's Sønnesøn¹⁸⁴).

Dalstaden's Indbyggere toge med Glæde mod Scef, og

denne Bemærkelse forekommer i Vafprúðnismál str. 35 om *Bergelmer*, hvem den eddiffe Mythe aabenbart ogsaa i andre Henseender identificerer med Scef; nemlig som Stamsfader for den nye Slægt, Jötnernes eller Primthussernes Overhoved, folgelig Stifter af den jötunniske Religion, der (som Scef) kom drivende allene i en Baad. At der ei kan være Tvivl, om Luþr (i Vinen: Var á luþr um lagifr) her bemærker en Baad, (Jól. *Lot*, Boiningen af Skibets Forfide; Jvf. Gloss. Edd. og Commentar. til Sæm. Edd. I. p. 20) eller en Mølle, en Lædersæd, et Horn, en Luth, eller en Luur, m. m. beviser deels Varianten *Skip*, som aabenbart er en Gløse; deels Ordets Opfatning i den prof. Edda, Dæm. 6, hvor ligeledes Ordene "þann kalla Jötnar Bergelmer, han fór á bát sinn" etc. forklæres ved Varianten *Ludur* til *bát*. I en flidligere Tid synes det forældede Luþr som Scefs Navn ikke at være forslaaet; og saaledes at være gaaet over i Sagnet i Volsunga S. om Aslög og Luthen eller Harpen (*Luðr*); ligesom scyphus i Sagnet om Hercules (Macrob. V. 21) er gaaet over til et Bæger. Paa samme Maade kan maaskee den dunkle Erindring om Luþr være gaaet over til den ved Stranden vandrende, indtagende og helbbringende *Lödur* (Völ. 17. 18) der tiens deligen kun er en anden Form af Vile eller Ve i Resens Edda. Dæm. 6. 7. og som med sine Brødre, under det alm. Begreb af det Gudsdommelige og Mægtige, er sammensatt i Ríg, eller den stærke As, Heimdal, og den ved Stranden vandrende Ríg i Rígs-mál.

¹⁸⁰) Arab. *Harem*, Helligdommen, den hellige Indhegning. Man kunde imidlertid ogsaa forklare Heremods Søn, ved en Søn af Paladset (*Harmon*) af Lovinden (*Herima*), eller af Blisdommen (*Herim*). Dog ligger den første Forklaring os nærmest.

¹⁸¹) Arab. *Zarim*, (efter den nord. Udtale *Starim*) den Tappre; eller det skarpe Sværd. [Under Forudsætning af, at af de to forekommende Læsemaader af Navnet Hermon og Stermon, den sidste er at foretrække. jvf. Grimm D. Myth. Anh. S. XII—XV.]

¹⁸²) Ar. *Hadir*, en stærk Mand.

¹⁸³) Ar. *Gawal*, Een som ved Trolddom kan paatage sig hvilken Skikkelse, han lyfter, m. m.

¹⁸⁴) Ar. *Bedich*, pyperlig, opheiet.

gjorde ham til deres Konge. Ved hans Søn, de Danstes, Herrefolkets¹⁸⁵⁾ Skjold, nedstammer fra Skaf, giennem en lang Herferrække Freavin eller Freals¹⁸⁶⁾ : Freirs Ben, hvis Søn Friduvold (Sønnernes Perle¹⁸⁷⁾) blev Fader til den Høibaarne¹⁸⁸⁾ (eller Follenes Præst og Fører) Othin, der vidt og bredt omkring opnaaede Herredomme og den højeste Guddomsdyrkelse; medens han i andre Egne, ved Østersøens sydlige Kyster, som Freirs Ben, kun traadte ind i Gudebilledernes Række som Wodan¹⁸⁹⁾. I hans eget Folk¹⁹⁰⁾, i Fjón (Fyen) vidste en falsk Othin¹⁹¹⁾ (Mitothin), en foregiven Fører og Præst, en Tid lang at indsnige sig. Dog,

185) S. Anmærkn. 48 og 86.

186) Dette er et af de interessante Tilfælde, (hvoraf nogle flere ville forekomme nedenfor, hvor den oprindelige dansk-scandinaviske og den afst. phoenicijske Form af et Ravn jævnfides have bibeholdt sig, ganske som ved nogle Appellativer i Alvis-mål. At Freavinr (af Vinr, Ben) bemærker Freirs Ben, har alt Grimm bemærket (D. Myth. Anz. XI); ligesom han anede den lignende Betydning af det i St. for Freavinr forekommende Freals eller Frealaf (smst. XIV.) Nøglen hertil er det Arab. Alif, en Ben, Huusben, Forbundsven. Hebr. רֶמֶס.

187) Ar. Ferid, en kostbar Perle. Vold, Søn, Efterkommer.

188) Ar. Athin, den Stærke, Høibaarne. Adsin, Præst, Fører. Til den sidste Bemærkelse synes Adsingi, hos Jordanes, Get. 22. at hentyde. Man antager dette sædvanligen, men uden Tvivl urigtigt, for en Bisform af Afernes Ravn (Æsir), i Stedet for et patronymicon af Othin (Adsin).

189) Ar. Wodd, en Ben; men ogsaa et Gudebillede (af Træ); Wothon, Gudebilleder; Wathim, Gunders Tjenere. (En interessant Analogie til Betydningerne af Othin og Wodan, s. Geijer. S. 241).

190) Fiun, plur. i det Arab. Follsefærd, Stærer. Formerne Pheonia og Phinni (s. Slutningsanm. V) hos Saxo svare derimod til Ar. Fen, Menigheb; for ei at tale om Fin, en Studerende, en Grandfæter.

191) Motaadsin (particip. conj. V.) den som udgiver sig for en Adsin. (s. Anm. 188).

uagtet mangel paa haard Kamp med de stolte Jotner¹⁹¹⁾, med det store Folk¹⁹²⁾, Goterne, m. m. lyffes det ham dog, ved Forening med Freirs Dyrkere, de lade, eller dorfske Vaner¹⁹⁴⁾, og da han gjorde sig Alferne til Venner, og tillige sluttede sig til Landets gamle Indbyggeres Forestillinger, at holde sin Afgtelse i Hævd, og med sit Følge at blive erkendt for de store og mægtige Alfer¹⁹⁵⁾. Ogsaa i de underjordiske Dverge¹⁹⁶⁾ fandt Odin smaa og lave¹⁹⁷⁾, men ret klække og dygtige Hielpere (under Navn af Döck-Alfar).

Herrefolkets, de Danskes Tro, der var Jotnernes liig, eller dog nær beslægtet med denne, ligesom hvad disse allerede havde optaget af Finners Tro, tilegnede Alferne sig ogsaa, og indflettede det i deres egen Lære, tildeels med nye Navne. Sagnet om Scef vender tilbage i den adopterede Jettemythus: Ymer, Biergtoppenes Dunster¹⁹⁸⁾, udstømme de vilde,

¹⁹¹⁾ Nr. Gaud (Jaud; isl. Jöð) eller Gavadan, en stolt Gang eller Fremstriden.

¹⁹²⁾ Nr. Gät, en stor Stare. Man kunde ogsaa tænke paa det sumpige Götland. Gaut, efter islandsk Udtale Göt, en Sump.

¹⁹⁴⁾ Arab. wän, lad, dorfs, svagsindet; hvilket ganske er den Betydning, som Jordanes, Get. 17, tillægger Gepidernes Navn — et Folk, der rimeligviis var identisk med Vandalerne (Vanerne). (jvf. Jord. c. 22).

¹⁹⁵⁾ S. nedenfor Slutningsanmærk. X.

¹⁹⁶⁾ Nr. Dark, Darg, Underverdenen. Ogsaa Durg, en vel tilluftet Perle eller Smykke-Øste, kunde anvendes paa Dvergene.

¹⁹⁷⁾ Arab. Dack, liden, spinkel, (ogsaa med næsten lige Betydning Dagg, Dauk) Efter Nr. Dock, et lavt Bierg. Alif s. Anm. 186.

¹⁹⁸⁾ Arab. Ama, Biergtoppenes Skyer eller Dunster. Tilsvarende i Formen Gjuner, (der nærmest svarer til Ægir; men undertiden ogsaa synes at være en Biform af Ymer, da i begge Begrebet om Fugtighed hersker) som kan henføres til gam, at være spæet; Gaim, pl. Guigni.

brusende Vandfloder. Af dem opstaae Viergklosterne i Menne-
stefloden, Aurgelmer (Ymers Søn) (XII); og fra disse atter ud-
rinde hin Vandflods endnu vilde, mere brusende Strøm:
Thrudgelmer (Aurgelmers Søn¹⁹⁹). Af denne Strøm eller Vand-
flod redder kun en Gæste sig i sit lille Fartoi, (luþr, skip²⁰⁰),
nemlig den paa Kysten af de overstrømmende Bæde eensomt
boende Bergelmer²⁰¹). Han var den sidste af den jord-
baarne *Æt*²⁰²), af Primthuserne, og fra ham ned-
stamme alle de sildigere Eiders Primthuser. — Saavidt blev
denne Lære endnu ganske i Overensstemmelse med den gamle
Jættemythe; men nu danner der sig en Overgang til Asalæren:
Koen Audumbla sliffede Galstenen; og alt som den sliffede,
varede der et Hoved frem af Stenen, og, efter tre Dages
Forløb, et heelt Menneske. Bure kaldtes han o: den Naar og

en Sky, særdeles som bedækker Himmelen, ligesom til flere Former af
denne Ordslagt, f. Ex. Am, Samar, o. fl., der betegne en Fugtig-
hed, og navnlig Vandet: hvorved Slægtskabet imellem Ymer og
Gymer endnu mere oplyses. (Jvf. Num 246) Magnussens Forkla-
ring over Navnet Ymer af det Indiske, hvorefter det skal betegne
Sneefieldet, kan ikke betragtes som væsentlig afvigende fra oven-
anførte.

¹⁹⁹) Arab. Tirād, Angreb; Gail, Oversvømmelse; Mer, Rand, Menneske
(som ovenfor).

²⁰⁰) Vafþrúðn. 28. jvf. Resen. Edda Dæmes. 6. luþr, med Varianten
skip; bát, med Varianten ludur; og Ludur, med Varianten bodur.
(f. ovenf. Anm. 179).

²⁰¹) Arab. Bergil: (Sammenf. af Arab. Ber, det faste Land, Jorden, og
Gail, (f. ovenfor) eller Gil, en Dal, hvori altid flyder Vand) "regio,
propinqua aquæ, vel media inter habitatos pagos & desertum."
Camus hos Golius. Mer, f. ovenfor.

²⁰²) Arab. Rimm, Jorden, Land og Vand, Jordens Spirer; Tus, Op-
rindelse, Natur, Stamme, Slægt, og Tosus, den lavere, ringere
Stamme. Denne Afledning synes langt bedre at passe til det hele
Sammenhæng, end den sædvanlige af Isl. hrím, Rimefrost; især
eftersom þuss eller þurs da slet ikke finder nogen Forklaring.

Uvorne²⁰³). Dennes Son var Bør 2: den gode, den rette Son²⁰⁴). Med en Jettedatter avlede han tre Sønner: Odin, den Høibaarne, Herfkeren²⁰⁵), Vile, Jammerklagen²⁰⁶), og Ve, Helligdommen²⁰⁷). Dette er Asernes første Trehed. Med deres Fødsel begynder Kampen med Jetterne, eller de med disse, som oprindelige Beboere, identiske Primthuser; og allerede Vandfloden (skiondt ved denne jo den med Skel identificerede Bergelmer, altsaa Odins Stamfader, blev hendrevet til Norden) opstaaer ikke mere, som i den ældre Mythe, af Elis vagr's optoede Jis²⁰⁸); men Vør's Sønner maae ihjelslaae Ymer, og hans Blod oversvømme Jorden, (som endnu ei var til²⁰⁹). Bergelmer maa endnu engang vende tilbage som Lødr²¹⁰); imedens først af Vør's Sønner Verden dannes;

²⁰³) Bur, Svr. Buro, den som er udannet, fordærvet (ogsaa: udprøvet Land); ganske lig i Betjeningen det Jsl. *Buri*.

²⁰⁴) Bar, Bero, Svr. en Son; Barr, Arab. den Rette, Birkelige, Dygtige; netop det Jsl. Barn, der ogsaa bruges med samme Biebereg; f. Ex. i Rigsmål. 38., hvis Mythe her aabenbart er indpodet paa den jødiske. *Buri* svarer til Trællen, *Bør* til den Frie, *Othin* med hans Brødre til Herrestammen. Ogsaa Jettedatteren, som *Bør's* Hustru, svarer ganske til de ovenfor paaviste Forhold.

²⁰⁵) Det synes klart, at han svarer til *Konr* i Rigsmål. Etymologien f. ovenfor.

²⁰⁶) Jsl. *vil*, Jammer, Jnk; Arab. *Waili*, Væ mig! Man maa vel holde sig til denne Forklaring, da baade det gamle Scandinaviske og de semitiske Sprog ere overensstemmende heri; ellers vilde en anden Forklaring ved „Kongeligt Herredømme“, (Arab. *Wala*) bedre passe til Sammenhængen.

²⁰⁷) Det Jsl. *Ve* er aldeles lige betydennde med det Arab. *Bia*, *Via*, Helligdom. I øvrigt faaer de to Baserer, *Vile* og *Ve*, ganske afsvæve, og uden al Forbindelse med det øvrige. Er ikke en Deel af Mythen gaaet tabt, maa begge vel være optagne af den jødiske-danske Mythe, for lettere at knytte Odin til det øvrige.

²⁰⁸) Vafprúdnism. 31. jvf. Edda Resen. Dæm. 4. 5.

²⁰⁹) Vafpr. 29. Om Ymer og Vør's Sønner Edda Resen. Dæm. 6.

²¹⁰) S. ovenfor Anm. 179. (Jvf. Anm. 214).

endſkiøndt (eſter den jøtniſke Mythe) *Alfaðir*, o: Folkeneſ Fader²¹¹⁾, den ſamme ſom *Surtur*²¹²⁾ (det ſkarpe Sværd²¹³⁾), alt for længe ſiden har ſkabt Verden.

Eigeſom nu diſſe Myther, forenede ved Accommodationens løſe Vaand, have vedligeholdt ſig ved Siden af hverandre: ſaaledes fremtræder endnu en tredie Skabelſe af Menneſket, ved Siden af de to før omtalte, den oprindelige jøtniſke af Ymers Krop, og den jøtniſk-aſiſke af Saltſtenen; i det vi endnu engang, og atter i en anden Skikkelse, fornemme en Gienklang af Mythen om Skaf og Bergelmer; dette er nemlig Skabelſen ved Uferne. Ved Haves Strand vandrede engang de tre mægtige og milde Ufer, Odin, Hæner og Lod²¹⁴⁾ — Uferneſ anden Trehed. De kom til et Huuſ, hvor de fandt et Menneſkepar; Ask (inderlig Kiærlighed²¹⁵⁾) og Embla (Haab²¹⁶⁾)

²¹¹⁾ Arab. Al, et Folk (ſſ. *alr*, al, heel, Alle). Arab. Fadir (omtrent lige betydende med Fatir) den Gamle; alſaa Faderen til mange Sønner. ſſ. *fadir*, Fader.

²¹²⁾ Edda Reſen. Dæm. 3. Jvf. Hrafnag. 1.

²¹³⁾ Ar. Surati, det ſkarpe Sværd. Zurât, det lange Sværd (frygteligt for Uferne). Jvf. Valpr. 17. o. ſg. 50 o. ſg. Völuspá 1. 48. o. ſg. Edda Reſen. 4. og Hrafn. 1.

²¹⁴⁾ Overeensſtemmelsen inmellem denne Mythe og den, ſom forekommer i Rigsmål, er paafaldende. Herved, ligeſom umiddelbart ved Navnet *Löder*, ſtaaer den igjen i Sammenhæng med Mytherne om Bergelmer, Skaf og Lothar. (ſ. ovenf. iſær Anm. 179).

²¹⁵⁻²¹⁶⁾ Arab. Asik, at være hengiven; Isch'k, inderlig Kiærlighed. — Imla, Haab. At denne Dyſfatning er den rigtige, fremgaaer tydeligt af Völuspá 17. 18; iſær naar man ſammenligner det med Paralelſtedet i Rigsmål, 24. 25. Eigeſom hine »ſidde uvirkſomme i Duſet«, (at húi — — Ask og Embla örlöglausa) ſaaledes ogſaa Fadir og Móðir i Rigsmål. Den latterlige Forvandling af dette Menneſkepar til Træer (Edda Reſen. Dæm. 7) lader ſig let forklare af Navneneſ dobbelte Betydning, naar vi ſee hen til Middelalderens, og navnlig den Jøſtændernes etymologiſke Syge. Ubegribeligt er det, at endog berømte Lærde ved hiin Betydning have ladet ſig forlede til kun at bemærke Træerne i den yngre, ikke Menneſkene i den ældre Edda.

vare deres Navne. De sad der, ubirksomme og uden at have Skik paa sig; da ynkedes de velgiørende Guder over de Arme, der hverken havde Liv eller Nande, hverken Varme, Bevægelighed²¹⁷⁾ eller Livsfarve; og Odin, den høibaarne Hersker, gav dem Liv, den betænksomme²¹⁸⁾ Hæner Nand, og den venlige Løder²¹⁹⁾ Livets Farve.

Alserne thronede nu i Asgaard, Alsernes, de Mægtiges omgierdede Bolig²²⁰⁾. Den sig nærmende Fave kalder dem fra deres straalende Boliger, det evige Telt²²¹⁾ Gladheimr, Alfaderes Sæde, og fra Vingólf, (Vinfælderens²²²⁾ til Sielpens Samlingssted Ida²²³⁾, for der at holde Raad. Fra sin Bolig Breidablik, det prydelige Silketelt²²⁴⁾, kom ogsaa Valder, den eneste skyldfri blandt Alserne, hvis Død saa bittert smerter hans ufrivillige Morder, den angrende Høder²²⁵⁾.

Den af Vanernes Gudelære optagne milde Njord, (XIII) Frugtbarhedens og Guldalderens Symbol, Beskytter for Rigdom-

²¹⁷⁾ "Læ nie læte": Voluspá. l. c. Det første Ord synes den prof. Edda (Dæm. 7) at hentyde paa T a l e n. Men herpaa kan neppe lægges Bægt, da hele Capittet mere indeholder en Sielning, end en nøiagtig Fortolkning af Strofferne i Voluspá. Den her givne Fortolkning er den, som Gudm. Andreae giver.

²¹⁸⁾ Ar. hain, rolig, betænksom.

²¹⁹⁾ Ar. lods, venlig, yndig. At Navnet, og Baudringen ved Havet, minder om Lothar, Lupe og om Seef, er allerede ovenfor bemærket.

²²⁰⁾ Ar. Gorda, ligesom Jæl. gardr, et indhegnet Sted; en Gaard.

²²¹⁾ Ar. chelad, at være evig; Chaima, et Telt (Araberens Siem).

²²²⁾ Ar. Wain, modnende Druer; Gils, pl. Goluf, et Siemmesed. Betydningen er i det Jæl. ganske den samme, skøndt man pleier at forklare Navnet anderledes.

²²³⁾ Ar. Ida, Sielp. (Jvf. Edda Resen. Dæm. 12.).

²²⁴⁾ Ar. h*rid, vel ordnet, prydet; B*lek, et Silketelt.

²²⁵⁾ Ar. Haud, Anger.

men ved Skibsfart og Handel, forvandlede hos Aserne til *Hati*, Himlens rige Betsignelse (Solens Betsager) eller hans Søn *Hading*. Dennes længselsfuldt ønskede Bolig²²⁶) ved Havet var *Noatun* (Himlængsel, Himme; eller Længsels Bolig²²⁷). Men med samme Længsel som Njord higer efter Noatuns om-
bolgede Strandbolig, sukker hans jøtniske Hustru *Skadi*²²⁸) i det gamle Eddaqvad efter hendes Ungdomshjem og Fjeldbolig, *Thrymheim*, (Skyhjemmet²²⁹), som hun har arvet efter hendes af Aserne ihjelslagne Fader *Thiaſe* (den Dræbte²³⁰).

I Taarnet paa Asgaard's Ringmur, i Himinborg²³¹) sidder Himmelbroens Vægter, den stærke As Heimdal (Føreren til Himmet²³²) og glæder sig ved den gode Miød (Grimnism. 13). *Valfuðr* (de Gamles Tilflugt²³³) falder ved Valkyrierne²³⁴) til *Valhals* Glæder eller Hvile²³⁵) Ginheriarne o: de i rette Tid ihjelslagne²³⁶). Dog forinden vælger Vanadis'en, Vana-

²²⁶) Den smukke Mythe herom er bekendt nok, ligesom det dramatiske Qvad i *Gylfaginn*. S. Rask's Udg. af den prof. Edda. p. 27. o. fg. Resen. Dæm. 21. Saxo. Steph. p. 17. (ed. Müller. p. 53.).

²²⁷) Ar. Nau, Længsel, Stræben; Tin, Bolig. (Jæl. tun).

²²⁸) Ar. S^okat, Lykke, Betsignelse.

²²⁹) Ar. Tirim, en tæt Sky.

²³⁰) Ar. teas, at omkomme. (Eller af *Tegas*, en lille Sky?) Jvf. Grimnism. str. 11.

²³¹) Ar. Himjan, Chaima, et Bælte; Borg, en Borg, et Borgtaarn.

²³²) Ar. Haima, f. ovenf. Ann. 222. Dal, en Fører, Beiviser.

²³³) Ar. Wal, Tilflugt. (Om *Fuðr*, Fadir, f. ovenfor).

²³⁴) Valkyrier o: de som falde eller saute til Riget (Tilflugtsstedet). Wal, f. forrige Ann. Men Wala, et Rige; kår eller kås, kaare, saute, falde. (Med samme dobbelte Form, som i det Jæl. *kera* og *kjósa*; det T. kåren, kiesen, at kaare, vælge).

²³⁵) Valhal, af Wala, et Rige, og Hallai, Glæde, Fryd efter Sorgen; eller af Wal (f. Ann. 233) og Hall, Hvile efter Reisen.

²³⁶) Ar. ein, til rette Tid; herai, at ihjelslaae.

moderen Freia²³⁷) for sin Deel Halvdelen af de i Slaget Faldne (Einheriarne) og fører dem til Fólkvánger (Folkene, Menneskeslægtenes Hvildested). Men kun frie Mænd modtager den stolte As, ligesom den straalende Vanadis. Over Trællene forbarmer sig deres Klippe²³⁸) og Beskiermer, den fra dem til deres Herrer, og fra disse til Aserne overgaaede Thor, der hos dem fra Anku-Pór (den forhadte Thor²³⁹) forvandlede til Ake-Pór (den tiørende). Nu boer han da i det hellige Land imellem Aser og Aser, hvor han throner i Evighed²⁴⁰), og hvor han i Þrúðheim (det kolde Hiem²⁴¹) aabner de forskudte Trælle en Tilflugt. Odins Hustru, den uhydske Frigg²⁴²) beboer den prydede Slette, Fen sal²⁴³), i Nærheden af Vin-

²³⁷) Om Wan, s. Anm. 194. Ar. Dais, *mamma*. (Tus, origo). Om Betydningen af Navnet Freia (identisk med Freir, kun med omstiftet Rion) s. Tillægsanm. XIII.

²³⁸) Thor's Navn er uden al Tvivl oprindeligen finnst (Taran). Havde den nye Religions Stifter ikke haft noget at knytte til denne Guds Navn, da vilde vel (ligesom ved f. re Gubdomme) et andet Ase-Navn have dannet og vedligeholdt sig ved Siden af det gamle finnst. Men nu finde vi kun dette Navn overalt, hvor Thorsdyrkelsen kan paavises, eller endog kun formodes; og lige til vore Dage Spor af samme i Stednavne, Mandsnavne og Udtryk i Almuens Sprog. Den finnst Taran er saaledes bleven til Asernes Klippe o: Gudens Thor. (Arab. Tur. Bierg, Fjeld).

²³⁹) Arab. Ank, det som er forhadet, modbydeligt. Heraf det tidligere Ase-Navn Anku-Pór, som Himmerne overførte paa deres Ajeke-Taran, Ucco-Taran o: Fader Thor (s. bl. a. Petersen Sagnhist. I. 63), eller omvendt. Sin Betydning har ogsaa vedligeholdt sig i det isl. *augr*, stræffelig.

²⁴⁰) Jvf. Nefens Edda. Dæm. 19. Grímnism. 4.

²⁴¹) Arab. tharid, kold, fugtig.

²⁴²) Arab. Ferig, nudata semper pudenda habens. Det svarer i de lignende Ordformer i det Syr. og Hebr. til Betydningen af det Jøf. *frygð*, Belyst, fræk, m. fl. og saaledes til Friggs Bæsen. Om hendes Betydning som Jordens Symbol, s. Tillægs-Anm. XIII.

²⁴³) Ar. Fann, Smykke, Rigm. Sal, en Slette, jærn Plads.

gølf. — Dog formaaer al Afernes Pragt og Herlighed ikke, ved Siden af Selvsbevidstheden om deres syndefulde Natur, at neddæmpe Tanken paa Surturs Sværd, eller paa Ragnarokr, Optegnelsen i den yderste Doms Skyldbog²⁴⁴), eller, efter den sædvanlige Forklaring, „Gudernes Tusmørke“, Astenens Ro²⁴⁵).

Paa lige Maade lade samtlige mythiske Forestillinger og Villeder i Afsalæren sig forklare, hvorom jeg, ved en giennemført Undersøgelse af den hele Mytiskereds og dens Begreber, har overbevist mig. At meddele denne hele Undersøgelse og dens Resultater, vilde her føre mig for vidt; og jeg vil endnu kun tilføie nogle faa Exempler, især paa saadanne Gienstande, der høre til de adopterede fremmede Religioner, og som, da de optoges i Afsalæren, erholdt nye Navne, der enten vedligeholdte sig allene, eller ved Siden af de gamle. Saaledes f. Ex. fik den (celtiske?) jotniske Havets Gud *Hler* eller *Ægir* det nye Navn *Gýmer* ∴ Havets Afsgrund²⁴⁶). Ørnen, som i den jotniske Mythe fra det yderste Nord ved sine Vingeslag medfører Nordvinden, er *Hræsvelgr*²⁴⁷). *Nótt* (Natten) har tre Egtemænd: 1) *Naglfari* (Handelens Symbol, og derfor ogsaa det største Skib i Muspel) ∴ Ophavsmand til vigtige Forretninger²⁴⁸); hans Søn er *Auðr* ∴ Kraft og Magt²⁴⁹).

²⁴⁴) Ar. Ragn, Skrivning, Optegning. Rack, Bogen, hvori Englene afskrive Menneskenes Gierninger til den yderste Dom.

²⁴⁵) Ar. Raug, Ro. Rauk, den tidlige Nat, Aften.

²⁴⁶) Ar. Gamr, pl. Gimr, Havets Afsgrund.

²⁴⁷) Ar. Riss, en fiern Brusen. Wolag, en ung Ørn.

²⁴⁸) Ar. Nahl, Stamfader. Fary, vigtige Forretninger; hvad der vækker Beundring.

²⁴⁹) Ar. Aid ell. æd, Kraft, Livskraft, Magt; svarende til det Isl. *auðr*, Rigdom, ligesom til Navnet *Aud*, der er fælles for begge Sprog.

2) *Anar* 3: den Skionne, den Glimrende²⁵⁰; hans Datter er *Jörð*, Jorden²⁵¹). 3) „Den lyse, deilige *As*“, *Dellingr* 3: Fø-
rerer, Vejviseren, Vejlederen²⁵²); hans Son, *Lys* og *Skion* som
Faderen er *Dagr*, 3: Glands, Skionhed²⁵³). De fire Hiorte,
som gnave paa Verdenstræet, *Ygdrasil* og true det med Un-
dergang, er *Dáinn* (Døden²⁵⁴), *Dvalinn* (Uheld, Modgang²⁵⁵),
Duninn (Trudsel²⁵⁶) og *Duraþróir* (en vidt udbredt Ulykke²⁵⁷).
Menneskenes Hiem og Bolig er *Miðgarðr* 3: det udstrakte flade
Land²⁵⁸) o. s. v. — Det maa være nok med disse faa Exempler,
som ville være tilstrækkelige til at overbevise den fordomsfrie
Læser om, at en saadan Overensstemmelse imellem Ordbetyd-
ningen og Mythernes Aand og Indhold umueligen kan være
blot tilfældig, der, hvor netop i øvrigt intet Slægtskab finder
Sted imellem de Folkeslags Sprog, hvis Myther skulle tydes,
og det Sprog, af hvilket disse Myther saaledes kunne mod-
tage deres Udtydning.

²⁵⁰) *Ar. Anvar*, skion, blomstrende af Aasyn.

²⁵¹) *Ar. Gorda* (Jorda), et jævnt indhegnet Land. *Erd*, Jorden.

²⁵²) *Ar. Dáll*, en Fører, Leder; *dall*, at vise.

²⁵³) *Ar. Dowag*, Glands, Skionhed.

²⁵⁴) *Ar. Dain*, Død; som i det Jølandste.

²⁵⁵) *Ar. Duwala*, Modgang, Ulykke.

²⁵⁶) *Ar. Dûn*, Trudsel.

²⁵⁷) *Ar. Dûr*, plur. Ulykke. *thorur*, plur. vidt og bredt udstrakt.

²⁵⁸) *Ar. Med ell. Mett*, Udstrækning. *Gorda*, s. Anm. 220. (Ligesom
Jöl. garðr, indhegnet Jord).

Anmærkn. De henvisende Tal VII, VIII og IX ere ved Feiltagelse udeladte
i Texten S. 339, 342 og 343; men Stederne, hvor disse Tillægs-
anm. henhøre, findes ved samme angivne.

Tillægsanmærkninger.

I.

(S. 301.)

Udtrykkelig kaldes han Farbautir's, en Totuns Søn. Resens Edda, Dæmes. 27. 28. Hans Søn, Fenrir, er en Totun (sammest. Jötun-heite). Ogsaa Egisd. str. 52 synes at sige derhen (jvf. ogsaa str. 8). At han kun er adopteret af Aserne viser, foruden Resens Edda, Dæmes. 28. o. fg. ogsaa Egisd. str. 9 (og 16?) ligesom hans hele fiendtlige Forhold til dem (Hymisqv. 37, og hele Egisd.) tydeligt. Desforuden staaer Ede og hans At i alt for nøie Forbindelse med Forestillingerne om Asagubernes Undergang ved Surtur, om Surturs- (Muspels-) Sønnerne og om Jotnerne, for at ikke ogsaa den Forestilling, at han i visse Henseender tilhørte de sidste, derved maatte faae Bekræftelse. Ja, Gorms Exempel hos Saxo, S. 183 o. fg. synes at vise, at ogsaa Gotterne virkelig dyrkede Utgard-Loke. Dertil kunde de faae saa meget mere Anledning i Egne, hvor Jord- og Skovbrand endnu i tidligere Tider oftere have raset i en frygtelig Grad; og hvor de i gamle Dage talrige Ulve vel kunde indgyde Skræk for Fenrir's Slægtkab og for Gygiernes Stamme. — Om disse Gygiur jvf. Völuspá, 38. Edda Resen. Dæmes. 27. 10. f. ogsaa Hrafnag. 25. Sólarl. 51. Hymisqu. 14. (?) I øvrigt ere Gygiur, endskiøndt deres Navn vist nok har givet en Anledning mere til at forverle Jötun med Gigantes hos Saxo og A., dog neppe oprindeligen identiske med Jötun (Gigantes); men de ere formodentlig Dvergar, eller Dökk-Alfar. I det mindste maa de Gigantes, som man i Beowulfs Drapa S. 11. 118. 127. med et latiniserende Navn har gjort af Gygiur, uden Tvivl saaledes forklares; og Ede selv kaldes (Fiol-Sv. 35) maaskee som gift med en Gygia, Alfr. (jvf. bog Anm. 111). Dette, ligesom hans Forhold efter hans Forstørelse, i HúnaLand (Völuspá. 19. 25. o. v.) fører os igjen til Finnerne, til hvilke sikkert Dvergene (Dökk-Alfar) hørte (f. Petersen. I. S. 42). Finniske Gygiur vare uden Tvivl ogsaa de Aliorumæder, efter Jordanes (Get. 24, ed. Grotii. ed. Lindenbr. p. 103. ann. p. 155) bleve fordrevne af Gotterne, og vare Stammødre til de Finniske Hunni. Navnet Gygiur forvandlede siden alle Finner til Gigantes, hvilke igjen, formedelsk den fælles Forestilling for begge Benævnelser om usædvanlig Egemægt, (Saxo p. 9) ligesom af flere, nebensfor udvirkede Karsager, bleve identificerede med Jotnerne. Herpaa hentyde uden Tvivl Navnene „Hünengräber“, i Island Jyn-Ovne, (jvf. Mollbechs Dial. Lex. S. 254) i Sverrige ogsaa Giger-Ugn, synonyme med Kampesenge („Riesenbetten“), hvilke Benævnelser man har tillagt de for Finner anseete Jotners Greengrave. Jvf. Finn Magnusens Anm. til Sæm. Edda. III. p. 489; ligesom ogsaa Gruppen Obss antl. germ. p. 517. 571.

II.

(S. 305.)

Iblandt saamange Skrifter over denne Gienstand, vil jeg fortrinligen nævne de allerede saa ofte anførte af Seijer og F. Magnussen (nemlig især den første *Urgeschichte* fra p. 303) og den sidste „*Eddalære*“ paa mangfoldige Steder; ligesom ogsaa Petersen i begge hans Arbejder; men særdeles i N. *Geographie*. Disse Værker give os Resultaterne af det Vidre, og meget nyt. Kun eet maa jeg bemærke: at endskiøndt der endnu, til Fordeel for Hypotesen om Gothernes Nedstammelse fra Dserne, kunde anføres adskillige Liigheder imellem begge (f. Ex. Hestehovedet, opsat paa en Stang som Tryllemiddel imod Fjender — altsaa ganske den Scandnaviske Nidsöng; Blovhønen, Aldrikken m. m. som man finder hos Reinegg), saa er dog vist nok hiin Slutning, anvendt paa Gotterne, eller endog paa Aserne, altfor speciel. Der findes intet Spor til, at Osier nogensinde have haft Bogstavschrift, eller anden Cultur, hvoraf den Scandnaviske lod sig forklare. Om deres Religionsbegreber er, med Undtagelse af bemeldte Skik med Hestehovederne, næsten intet bekendt, der kunde henvise til Skandinavien; men denne Skik kunde ligesaa godt (som nærmere vil blive berørt i anden Afd.) bringe os til at tænke paa Saxer, Svever og Vandaler. Enkelte Navnligheder, f. Ex. Ass, Asi, Anses, Osi, o. d. bevise lidet eller intet; da noget saadant kan findes hos alle Nationer. I det høieste kunde man, ganske i Almindelighed, slutte til en vis Grad af Slægtskab, som imidlertid snarere vil kunne uledes af Navnet imellem Gothones, Gothini, Osi, der i Følge Tacitus (Germ. 43; jvf. 28) boede i een Riade fra Østersøen til de Karpatiske Bierge, end af hine Navnes Liighed. Denne kan saa let føre paa Billedspor. Desuden hentyder Dsernes Sæde i Biergegnene paa en Forbrivelse fra Gletterne, ikke paa et mægtigt Folks Stammesæde. Endelig maa man kunne spørge: om man overhovedet kan vente endnu at finde Spor til de nordiske Folkes oprindelig nordlige Vandring, (som jeg i øvrigt ikke drager i Tvivl) selv hos Grækere og Romere, end lige i Middelalderen, eller i den nyere Tid; naar disse skulle bestaae i noget andet, end traditionelle Religionsforestillinger og Sprogslægtskab, hvilke begge, med Hensyn til Skandinaviens Hovedfolk, snarere føre os til Indien, end til Dserne. I det mindste forekomme hos Ptolemæus, og formodentlig endog allerede hos Plinius, Gothernes Opholdssteder allerede ligesom i tidligere Tider; saaledes at selv deres Udvandring fra Skandinavien allerede ligger fiernere tilbage, end alle historiske Minder — for ei at tale om den sikkert endnu meget ældre Indvandring. Endog Asernes Indvandring i Norden bør uden Tvivl sættes meget tidligere, end man sædvanligen pleier at antage den.

III.

(S. 308.)

Cimber er ληστῆς, ο: Røver, Kriger, Plut. Mar. (ed Wechel. p. 411). Jvf. d. D. hos Festus og Du Fresne; kommen hos Wachter; *Champf* hos Schilter m. fl. Det svarer, efter denne Forklaring, til Jæl. *Kempa*, en Kæmpe, altsaa Jette. — I øvrigt vilde heller ikke Afledningen af *kembær*, *comptus*, (ligesom hos Daner og Fränker, saa er sandsynligvis ogsaa hos Gottherne, det lange, afstilte Haar et Kiendetegn paa Herrestanden) eller ogsaa af *Kempingr*, en langstægget Dribing (Hymisqv. 10. Rigmål 15. 21) passe saa ilde. Den sidste vilde minde os om den ikke nye Tradition om Longobarbernes Udtog af Scandinavien (Jóttland); s. Pauli Diac. Gest. Longobard. I. 2. 3. 7—9 og i Interpolationerne af Prosper Aquitan. ad a. 300, Fredegari Epit. c. 65; saameget mere, da det udtrykkelig bemærkes, at Gotther og Longobarber vare af een Stamme. (Pauli Hist. misc. XIV. p. 94.) Dieffenbach, l. c. og Kapenberg (Engl. Gesch. I. 8. fg.) ville gjøre Stæmbrerne til et celtisk Folkeslæg; men ligesaa Beboerne af de Østersøens sydlige Kystlande, som vare Stedet for Gothiske Stammer, eller deres nærmeste Naboer, (s. Thunmann. S. 197). Skulde maaskee Forskielligheden imellem de gotiske Folkeslæg (s. Gr. Longobarber og Vandaler) strive sig fra deres Blanding med Celter? — Deraf vilde meget lade sig forklare; men neppe vil noget afgjørende Resultat i den Henseende være at opnaae. I de ældste Scandinaviske Stammers Religion finder jeg lidet, der kunde føre os til Celterne. Hileviones, med deres 500 pagi („Gauen“) hos Plinius (Hist. Nat. IV. 13) ere uden Tvivl intet andet end Λευῶνες hos Ptolemæus (Geogr. II. 14) med den Scandinaviske Aspiration, Hlevoni, Hlevones; eller Hleif, Leif, Lev, med den bortkastede græske Endelse (ligesom Sax-ones, Teut-ones, Teut-oni, Sigul-ones, Semn-ones, o. s. v.). At Grækerne og Romerne imellem to Consonanter, som deres Tunge havde ondt ved at udtale efter hinanden, pleiede at indskyde et i, eller en anden Hielspevocal, behøver neppe at erindres. Men *Leif* er i det Jælandske netop synonymt med *Jötun* eller *Kempa*.

IV.

(S. 309.)

Sammenligningen imellem det Gothiske Sprog hos Ulphilas og det Jælandske, eller egentlig Gammel-danske, sætter dette udenfor al Tvivl. (Jeg behøver blot at henvise til den høifortiente Ihre's Arbejde, og J. Grimm's mesterlige Grammatik). Endskjøndt enhver Sammenligning af isolerede Ordformer, hvis Liighed, naar ikke hele Ord- og Begrebsfamilier dele den, eller den er umiddelbart afhængig af Sprogenes egen Dannelsesmaade, i Almindelighed maa antages for tilfældig: saa

bliver det altid interessant, kjendt ei af stor Betydning, at de Erdstammer, hvilke man gienfinder saavel i det Gothiske og Gammel danske, som i det Græske og Romerske, og i de semitiske Sprog, med Hensyn til den særegne Ordbildelse, i det Gothiske hos Ulfilas mere nærme sig de græsk-romerske, i det Gammel danske derimod de semitiske Former. Det første er i en Bibeloversættelse, paa hvilken Originalen eller Grundsproget nødvendigen maatte have stor Indflydelse, ikke meget paafaldende; det sidste turde vel staae i Forbindelse med den større Simpeltid i Formerne eller deres Dannelse i det sidstnævnte (Skandinaviske) Sprog, og maaskee hentyde paa dets høiere Alder o: paa en ringere Indflydelse af fremmede og dannede Sprog. Angaaende Forholdet af begge Sprog til Sanskrit, kan jeg, af Mangel paa tilstrækkelig Kundskab til dette, ikke ytre nogen egen Mening; og indskrænker mig til den Bemærkning: at Tilnærmelsen af den Gothiske og Tøniske Sprogart i Alvismaal til Sanskrit synes paafaldende; ligesom det modsatte Forhold i det Danske, og Contrasten i Afsmaalet.

V.

(S. 325.)

Kun saaledes laaber Saxo's Fortælling om Mitotthin (p. 13) sig forklare. Vel er P. E. Müller (p. 43) af anden Mening, og antager Pheonia for det samme som Finnia, forbi Fyen ikke var noget passende Sted til Skul, og Navnet Fionia maatte være bekendt nok for Saxo; men netop derfor maatte man antage det Modsatte, da Ph og F ikke sjelden forbyttes af Saxo (navnligen naar man antager, at Phinni p. 8. 44. virkelig skulle være Finni); og Formerne Feonia og Fionia dog umuligen kunne betragtes som væsentligen forskellige. Men sat endog, at Navneformen virkelig ikke var den samme, saa kunde vi dog i intet Tilfælde antage, at Saxo, eller hans Kilde, her skulde have meent Finnersnes Land — et Land, der beboedes af Afernes affagte Fiender. Man maatte da snarere antage, at Sagnet havde nævnt Fyen, da dette Landskab, beboet baade af gotiske og danske Stammer, vist nok kunde afgive et meget passende Skuested, paa en Tid da Asatøren allerede havde begyndt at skaffe sig Tilhængere blandt de sidstnævnte; maaskee ogsaa for en Deel hos de første (de gotiske Stammer). Men Saxo, der af islandiske Kilder, eller af indenlandske Sagn, kjendte Fyen som et Hovedsæde for Asatyrkelsen, fandt det raadeligst (da den her tilsyneladende Modsigelse syntes uopløselig) at vælge en Navneform, som lod Læseren giette Sagnet's oprindelige Stikelse; men, strengt taget, ikke betegnede noget virkelig Land. Saaledes kan han paa samme Grund paa de to anførte Steder have skrevet Phinni, hvor formodentlig islandiske Kilder havde Finni, som han selv ganske rigtigt synes at have kjendt som Tøtner, hvilke han ellers var vant til at søge blandt Gotterne.

VI.

(S. 337.)

I Folkemythen var *Scef* — dette viser den hele Mythus — et symbolisk Navn, der knyttede til Asdyrkelsen Ideen om Gen, som tidligere var kommen over Havet, der fredeligt havde nærmet sig, og ved noget unævneligt havde banet sig Vej til Menneskenes Hjærter og til Hærbøddet over dem. Mythen symboliserede dette endnu videre ved en Stamtafle, som *Guil. Malmesb.* og (maaskee efter ham) *Simon Dun.* have bevaret. Til den slutter sig da *Scef's* engang antagne Prototypus, *Noah*; og tillige viser Mythen sig her videre udmalet: Barnet sove nde, et Korn=Reg under Hovedet (begge Dele har *Ethelw.* ikke). De yngre Kroniker gjentage enten dette, eller de indskyde nye Fortolkninger; det sidste især den islandske, allerede ovenfor omtalte Behandling. Blandt Angelsaxerne tilløbe kun *Matthæus Westmon.* (p. 166) og *Albericus Mon.* (p. 187) sig at tilføie en Forklaring af eget Arbejde; i det de meente at kunne fortolke Navnet *Scef* (*Scef*, hos *Ethelwerd*, og i *Ud-talen*) ved *garba*, frumenti manipulus; en Udtydning, som, hvor urigtig den endog er, i vore Dage har fundet en ivrig Tilhænger i *Leo*. Allerede den prøvede Fremstilling af dette Stammetræs historiske Udvikling (i Fald man kan kalde en Række af allegorisk-mythiske Navne et Stammetræ) kan overbevise os om, at den urigtige Form *Scef* her ikke maa lede os; men at derimod den ægte og ældre Form *Scef*, (der allerede forekommer i *Beowulf's* Digtet) maa tages i dette Ord's egentlige, med Mythen's hele Gang overensstemmende Betydning: et Fartoi, en Baad. Endnu fuldstændigere bliver Bevist, naar man sammenligner de øvrige Former, hvori den samme Mythe forbindes. S. bl. a. Anm. 179, Slutningsamn. IX og Texten S. 342 o. fg.

VII.

(S. 339. L. 3: „i Olaf Tryggvesson's Saga.“)

Endskjøndt Islænderne, som ovenfor er sagt, naar man undtager Eddasangene, for det meste kun have bevaret os de gamle Gudemyther, enten som poetisk Decoration, eller i den i Texten anførte Charakter, med fuldstændig Forvandling af Guderne til Mennesker: saa forekomme dog ogsaa hos dem enkelte Steder, hvor den populære Forestilling fremtræder paa samme Maade, som i de anførte Steder hos Saxo. Dertil hører bl. a. de oftere anførte Steder af *Olaf Tryggv.* S. c. 313. (jvf. c. 205). Men for det meste er det da Diavelen, der maa give Gudens livløse Billedskotte Liv; f. Ex. sammest. c. 445 og 150; eller de livløse Billeder ere blotte Redskaber i Præsternes Hænder, sammest. c. 173. Men dette sidste synes da kun at gjælde om Udlandets Guder; saasom her om *Freir*, der næsten var ganske fremmed for Normændene (og Islænderne); imedens de gamle indenlandske Guder, om de endog forekomme, berøvede deres

guddommelige Væsen, dog beholde deres Tryllemagt og Fremsyn i den tilkommende Tid; f. Ex. sammest. c. 184. Jomsvik. S. 44. Jomsvik. Dr. 31. o. fl. St.

VIII.

(III S. 342, L. 17: „og nogle Andre.“)

En ypperlig Sammenstilling af Kilderne finder man hos Grimm, (D. Mythol. Anh. p. XVI. o. fg.) som tillige henviser til Sammenhængen imellem flere tydske, franske o. a. Myther og Eventyr og denne ældgamle „Gubemythe.“ Vel har Grimm ligeledes af Albericus, p. 187 ladet sig forlede til at antage *Sceaf* for den rette Form, og af den samme og *Matth. Westmonast.* p. 166 (der læser *Scaf*) til at gjøre Navnet til et Reg, i Stedet for med *Ethelwerd* l. c. og *Beowulf*, at læse *Scef*, det L. Schiff, (ant. *Sceff*: *Shes*, Rotter og Talian) A. Sax. Skyp; Isl. *Skip*; ligesom det da ogsaa kan henføres til Isl. *Skifa*, et tøndt Bræt, *Skefli*, *Skeppa*, o. fl. Ord; det gr. og lat. *Scyphus*, et udhulet Legeme; og deraf: et Bæger, en Baad, m. m. Dog har han rigtigt opfattet Mythens Hovedbetydning, der ligger i den over Havet i Baaden uden Roer og Arer svømmende Dreng (S. XIX.) og som tydeligt fremtræder i alle beslagtede Myther; f. Ex. om Herkules's Ankomst paa en scyphus til Spanien (Macrob. Sat. V. 21), om Ankomsten af den kristelige Religions Forkyndere (Maria, Martha, St. Joseph o. fl.) i Gallien (s. *Wallin de S. Genovesa* p. 9) m. fl. Legender og Eventyr (jvf. *Leo* om *Beowulf*). Overalt er Hoved-Tendensen: det Guddommelige, der uden synlig Beskiæmmelse, altsaa under høiere Styrelse, over Havet bringes til et andet Land; og Anvendelsen paa den nye Religions Indførelse frembyder sig ligeledes alle vegne hvor Mythen gjentager sig. At den i Skandinavien selv vender tilbage under forskellige Former, er ovenfor omtalt. (Jfr. følgende Anm. IX.)

IX.

(III S. 343, ved Slutn. af Textens sidste Linie.)

Chron. Sax. a. 449 (ed. *Gibson*. p. 13) har denne Bemærkning i Cod. Laud. Derimod lader Beda og Långfedgatal kun mange Landes Kongestammer have deres Udspring fra *Scef*. Grimm gjør S. XV. den grundede Bemærkning, at *Scef* ikke forekommer hos Andre, end Chron. Sax. *Ethelwerd*, *Albericus*, *Wilh. Malmesb.* og *Matth. Westmonast.* (*Simeon Dun.* og *Textus Rossensis* have, maaskee med Forsæt? udeladt ham). Vel lader dette sig tildeels forklare af hvad i Anm. 128 er bemærket; men ikke fuldstændigen. Det er nemlig tydeligt nok, at blandt de isl. Genealoger har Långfedgatal ham ogsaa under Navn af *Sescef*, og i Resens Edda som *Cespheth*, begge som Magi's Søn, *Athras* Fader, o. s. v. altsaa med de samme Efterkommere. Ogsaa naar man

gaaer tilbage eller opad, er Stamtablen den samme; saa at der ingen Tvivl kan være om, at Sescel og Cespheth ere een Person. At begge ere identiske med Scel, viser Sammenligningen med Chron. Sax. p. 77. Sammenholder man disse med de øvrige Stamtafeler, der ikke have Scel, saa finder man snart, at de kun have ombyttet Navnet. Scel er hos Asser, Order. Vit., Matth. Westmon., p. 142, Sim. Dun. p. 119. 138, Rog. Hoveden, Ethelr. Rico., Rad. de Dic. og Wallingf. bleven til Sem. Men ogsaa Scels rette Navn have, som det synes, disse Genealoger ikke villet lade forgaae; men have, med nogen Forvansking, indsat det som Cethwa (hvori man gienkender Cespheth), eller i en omtrent lignende Form imellem Beaf (Biaf, Beo, Beav, Beov) og Jat (Gat, Geat, Get); hvor de øvrige, der navne Scel som Skjoldes Stamfader, have Tectius, (Tætwa, &c. maaskee igien d. s. s. Cethwa). En anden, meget forðarvet Genealogie hos Kennius synes at forvandle Scel til Jonas. (Bath synes her at være Bedwig, Israu Athra, Esra Itermonn, Ra Heremod, o. s. v.). Mere interessant er det, (og et Beviis mere paa, at denne Mythe virkelig i de forskjellige Egne har levet under en noget afvigende Skikkelse), at, saaledes som Grimm skarpsindigt har formodet om Navnet Freavin og Frealf, (hvad længere hen vil blive beviist) saaledes ogsaa ved andre Navne, en Ombytning har fundet Sted med andre af lige Betydning (jvf. Anm. 186, 179 og XIII) eftersom Mythen er bleven bevaret enten hos den ene, eller hos den anden Folkestamme. Denne Bemærkning lægger ikke blot for Dagen, at saadanne Navne findes brugte symbolisk, som virkelige Appellativer; men den kan ogsaa være vigtig til Forklaringen af mangen Mythe hos Saxo, og dens Forhold til den tilsvarende hos Islænderne.

X.

(S. 356.)

At føre et apodictisk Beviis for Phoeniciernes Handel paa Norden og Østersøen, er vist nok vanskeligt, fordi dette Folks Magt og Handel allerede var gaaet under, da Grækerne endnu ei engang havde nogen bestemt Anelse om Tilværelsen af disse Egne; og man kan derfor ikke undres over, at nyere Grandstere af disse Fortidens Forhold ere komne til heelt modsatte Resultater. Sandsynlighed vilde dog allerede Antagelsen af bemeldte Factum vinde, om vi endog kun tage Hensyn til den Homeriske Forestilling om Skyggeriget, sammenlignet med den gamle Forestilling om Thule (begge Originaler til Procopius Britta); ligesom ogsaa til det ældgamle Bekendtskab med Nordens Nav, og Phoeniciernes Handel med det nærliggende Brittannien. Bekræftelse faaer vor Hypothese ikke blot af den Efterretning om Thule, der skal være funden i Tyrus, ved denne Stads Ødelæggelse; men ogsaa derved, at Navnet Thule selv kun lader sig forklare af de med det Phoeniciske beslægtede Sprog. (jvf.

Bochart's Canaan. cap. 39. 40). Men indtil Viisheid bringes den, efter min Formening, derved, at det samme, som ved Thule, gielder om Navnene paa alle de danske Handelspladser ved Østersøen. Saaledes er f. Ex. Jumne aabenbart samme Navn som Jamno, den phoeniciske Stad paa Minorca (Bochart l. c. 35), hvis Ordbetydning i det Arabiske er Lykke, Betsignelse (Jumnah eller Jum). Denne Stads Navn Bunitium (hvorf, og ikke, som Dahlmann antager S. 87, af Jumne, det forðærvede *Vineta* er opstaaet) kunne vi ligeledes paavise som phoenicisk i to meget lignende Former, i det mindste af arabiske Stednavne. Hippo i Afrika hedder hos Araberne Bunah, og Bunt er det arabiske Navn paa en By i Kongeriget Valencia. (s. Golii Lex.). Birka er det arabiske Beraah, hebr. Brachach, der har lige Betydning med Jumne. Halthaba, den oprindelige Form af Halthaby, eller Slesvig, er et Compositum af Ar. Hait, et lavt Land (saaledes som nogle, men uden Tvivl urigtigt, ville forklare det Sinlendi, der betegner vort Angeln) og Baah, Herberge, Bolig, hvilket ganske svarer til Stedets Beliggenhed. Sciringeshael, ved Blommens Munding (s. Dthers Reise, S. R. Dan. II. 113. 115. Spelman. 207. jvf. Snorre. Yngl. S. 49) ligesaa af Zakir, den som splitter med en tung og spids Hammer, og Hall, Udhvile efter Reisen — et ligesaa betegnende Navn til Hovedsædet for Thorshyrkelsen, som Leire og Haleiri for Odins Sæde; hvad enten man vil antage begge Navne for eet, eller holde L i det første for Artikelen (el), og Hal i det andet for eensbetydende med samme Stavelse i Sciringeshael; Rodordet for begge er uden Tvivl avir, at være eensøiet. Ligesaa kan Odinsey uledes af Odins Navn og Arah. Ei, Bolig. — Det samme gielder om de med hine i Forbindelse staaende Sø- og Handelspladser ved Nordsøen og ved Flodmundingerne. Halthaba's Handel gik under hele Middelalderen vestlig over Hyllingstad (Hollingsledt) og Treia (?) ned ad Tren-aa. Hvor langt denne Handel gaaer tilbage i Tiden, kan allerede sluttes deraf, at for noget over 50 Aar siden fandt man i Nærheden af disse Stabelpladse en Mængde romerske Mynter, alle fra Tidsrummet imellem Vespasian og Marc. Aurel. (Schlesw. Holst. Provinzialbr. 1788. I. 377.) Hos Ptolemæus finde vi, under samme Brede som Bunitium, og i Længdegangen netop passende til Midten af den cimbriske Halv, Staden Τριόνα, Τριόνα eller Τριήνα (hvilket er Basemaaden i de tre bedste Pariser Haandskrifter: Siclers Ptol. Germ. p. 15); altsaa netop det ovenangførte Navn, og bedre passende paa hine Stabelstaders Beliggenhed, end paa noget andet Steds. (Man maa nemlig herved tage Hensyn til denne Geograph's Forestilling om Jordklodens mod Polerne stærkt fladtrykkede Stillelse, hvorefter hos ham, og folgelig under hele Middelalderen, den cimbriske Halv ikke ligger Vesten, men Norden for Østersøen, Irland Norden for Britannien, o. s. v.). Jeg tør antage at den lærde Diesenhach

(Celtica II. p. 204), hvis de ovenanførte Omstændigheder, vort Fædrelands Forhold i den gamle Tid vedkommende, havde været ham nøiere bekendte, ikke af den urigtige Læsemaade Τῆρουα i nogle Haandskrifter, og af en løs Notice om, at Rymterne i Wales skulle kalde Staden Hamborg Treva, havde ladet sig forlede til at sætte det forholdsvis nye Hamborg op i Ptolemæus' Tid, og desuagtet, for at give Navnet nogen Mening, at tænke paa Traven (saa synes det i det mindste); ligesom de, der tidligere i samme Navn vilde finde det bevistligen langt nyere Lübeck.

Videre betegner **Ribe** — den mere nordlig paa Halsøens Vestside beliggende Handelsplads i Middelsalderen, en Mængde af Boliger. (Arab. Rib'a). **Alsborg** (Asciburgum) ved Rhinen, er de Mægtiges (Hebr. as, Ar. assa, at være stor, mægtig) Borg (Ar. Borg). **Salmar** er sammensat af Ar. coll, Alle, Alleenheden, og mar, en Mand. — Hertil kommer endnu, at endskøndt de Scandinaviske Sprog i deres hele Bygning, i Almindelighed ogsaa fra den lexicalke Side, slet intet Slægtskab fremvise til de Semitiske Sprog: saa have hine dog saadanne Udtryk paa Begreber, som kun ved Samqvem med Sydens Nationer kunde blive bekendte for Skandinaverne, og desuden paa enkelte karakteristiske Begreberækker, hvilke for største Deel hverken lade sig forklare af Landenes eget Tungemaal, eller af de tilgrændsende Nationers; men allene af de Semitiske Sprog. (s. nedenfor). Saaledes lader det sig vel af indvortes Grunde bevise, hvad der efter Sagens Natur, ikke kan godtgøres ved udvortes Beviser, at Phoenicierne ei allene maa have drevet Søhandel paa Østersøens Omlande; men at de ogsaa i disse, ligesom overalt, hvor Handelen førte dem hen, have anlagt Handelscolonier. (Om Massilierne og Pytheas maa jeg i øvrigt henvise til de almindelig bekendte Undersøgelser af Schiöning, Schiözer, Geijer, Lelewel („Pytheas“, übers. von Hoffmann. S. 36. o. fg. Sammes: Entdeckungen der Carthager, übers. von Ritter. S. 41. o. fg. m. fl.).

XI.

(S. 361.)

Vinghór, som i dette Eddaqvad udspejler den giftelystne Dverg **Alviss**, og stiller ham baade ved Bruden og ved Livet, betiener sig under hans hele Examen af de samme Ord, hvilke Alviss i sine Svær angiver som saadanne, der ere brugelige i Menneskenes Sprog („með Mönnum.“ Str. 10. 12. 14. 16. 18. 20. 24. 26. 28. 30. 32. 34). Kun en eneste Gang, str. 23, bruger han **Marr**, hvor Ordet, i Folge str. 24, hos Menneskene hedder **Sær**; af hvilke det første er den, næsten for alle vest- og nord-europæiske Sprog fælles Benævnelse for **Havet** (Meer); det sidste derimod det gammelbanske Ord (**Sø**). Ligesaa bruger han str. 31 det almindelige Ord **Sáp** (Sed), hvor det blandt Mennesker (með Mönn-

um) str. 31 specielt hedder Bygg. Ligesom dette, saaledes ere alle øvrige Ord, efter hvis Betydning i andre Sprog Vingthor spørger, og som efter den oldkyndige Alviis' Svar, ere brugelige med Mönnum, ligeledes de sædvanlige Udtryk i det Gammelbanske eller Nordiske; nemlig: 1. Jörp (Jorden). 2. Himinn (Himlen). 3. Máni (Maanen). 4. Sól (Solen). 5. Ský (Skyen). 6. Vindr (Vinden). 7. Logn (Rølgthed). 8. Fygn endnu: Lövn, Löin. Moltbrøds d. Dial. Per. S. 348. Sv. Lugn. jvf. Skirnsif. 39). 9. Sær (Sø). 10. Elldr (Eld). 11. Viþr (Ved, Træ). 12. Nöu (Ratten). 13. Bygg (Så: Sæd, Korn). 14. Aul eller Öl (Øl). De Holkestammer, af hvis Sprog Alviis meddeeler Oversættelse disse Ord, ere:

1. Jotnerne, der altid forekomme under dette Navn i alle de anførte Stropher. De ovenfor opregnede Begreber hedde hos Jotnerne i samme Orden: 1. Igrön (det Grønne). 2. Uppheimr (det ophøiede Piem). 3. Scyndi (den Blende). 4. Eygló (Blødsie). 5. Urvan. (Maafsee Urvan, Vandets Oprindelse; eller en Biform af Örunn, o: Vandstrøm). Hrafnag. 5. 6. Æpi (den Hylende). 7. Of-hly (Lunkenhed?). 8. Álheimr (snarere vel: Alles Piem, end: Kalenes Piem). 9. Freki (det Graadige, Vilde, Grælle?). 10. Eldi (Ildbrand?). 11. Óljós (som er uden Lys). 12. Ætl (Æde, Spise). 13. Hreina laug, (den rene Badsse). Alle disse ere Former, der ogsaa ellers findes i det gamle Scandinaviske Sprog, eller lettelig kunne forklares af samme. At enkelte af dem ogsaa kunne forklares af det Geltiske (s. bl. a. Petersens nord. Geogr. I. 188 o. fg.) synes mindre at kunne komme i Betragtning, end Ligheden, hvormed disse og de gotiske Former slutte sig til Sanskrit.

2. Döck-Alferne (Döck-Alfar) forekomme str. 12. 14. 16. 22. 24. 26. 30. under Navn af Dvergar; str. 18. 20. 32. 34. som værende i Helju. I den sidste Strophe maae dog de Udtryk, som v. 6. tillægges dem "i Helju", og de, som v. 2 tillægges Alferne, ombyttes; da Bjórr, Bir, netop er den celtiske Drif og Navnet er Geltisk (cf. Wachtel's Glosar. v. Bier) og saaledes, for saavidt som Gelterne, tilligemed Finnerne, maatte være et af Scandinaviens Urfolk, vilde passe for Dvergene; hvorimod Mied fortrinligen var Alfernes Drif. (s. bl. a. Resen. Edda. D. 35. 50). Altsaa bør her læses: En med Asom Miðþ . . . En i Helju Bjórr. (Endnu to Gange forekommer Udtrykket i Helju. str. 20 (om Eysalfer) og 14 (om Baner); men paa begge Steder formodentlig forðarvet, da der i øvrigt er Tale om Dverge. (Maafsee dog at v. 5 maatte læses Vanir for Dvergar?). Om der maafsee paa det første Sted, eller paa begge, skal læses Helgir? — Saaledes kaldes Banerne eller Eysalferne, ikke Alferne, fra hvilke de tydeligt adskilles; Völuspá str. 6 (jvf. str. 7) og 9 (jvf. str. 17) regin ginnheilög goð (ligesom ginregin og helgir til-

lige). Foruden ovenanførte Benævnelser paa Dødkalfer forekommer endnu str. 28 *Halir* og str. 10. v. 5 *Álfar*. At dette er Dødkalfer, men ikke de v. 2, feilagtigen, og imod Haandskrifterne, i den kopenh. Udgave til *Álfar* forandrede *Álfar*, see vi af de Benævnelser paa Jorden, som tillægges begge: *gróandi*, (groende, hvor der vorer) danner en pælsende Modsatning til *hines* underjordiske *Þopale* (hvor intet vorer); og ligesledes *Fold*, (en indhegnet Plads eller Mark) som Modsatning til de sibstes himmelske *Bolig*. — De Udtryk, som tillægges Dødkalferne, ere: 1. *gróandi*. (s. ovenfor). 2. *driúpan Sal*, det dryppende *Þuus*. 3. *Skin*, *Skinnit* (eller, hvis man v. 3 beholder i *Helju*, og derimod v. 5 læser *Vanir*: hverfanda hvel (det hvirrende, breiende *Þiut*). Da vilde *Skin* tilfalde *Banerne*). 4. *Dvalins leika* (*Dvalins* Lige o: lige saa ødelæggende som *Dvalin*, en af de 4 *Þiorte*, der gnave paa Verdensstræet *Ygdrasil*, og true det med Undergang). 5. *Hjálms huliz* (*Taagehatten*). 6. *Huipuh*. Om denne Form nogensteds er forklaret ved jeg ikke. 7. *Olafsens Forflaring* er saa god som slet ingen. Maaſkee kan det være et *Onomatopoeiticon*, beslagtet med *Þui!* med Herernes *Huiberg*, med det bekjendte *Tobute*, (i *Egnen* heromkring bruges det Udraab: *Jaué tute nei!*) det stællandske *Þi ja!* o. a. 7. *Dags vera* (*Dagens Bolig?* — hvorfor ikke snarere *Taushedens?* s. *Wachters* *Gloss*. s. v. *tagen*). 8. *Djúpan mar* (det dybe *Þav*). 9. *Forbrennir* (*Forbrænderen*). 10. *Hlit-páng* (*Søgræs*, *Klippe-Tang*). 11. *Draum-njórun* (*Drømmetyderen*; eller *Þulde* dette Ords sidste Deel maaſkee staae i Forbindelse med *Njórv*, *Nólls* *Fader?* s. nedenfor 5, 11). 12. *Hnipinn*, det Nebbsende, Niskende). 13. *Þjórr*. (s. ovenfor). Ogſaa diſſe Former ere næsten alle aabenbar *Scandinaviske*, omdøbt mindre overensstemmende med de sædvanlige.

3. *Þus-Álfarne*, *Ljós-Álfar*, str. 10. v. 2; (hvor de allerede v. 6. som *Uppregin* forekommende *Álfar* urigtigen substitueres, i den kopenhavnske Udg.) v. 12. 14. 16. 18. 20. 22. 24. 28. 30. 32. blot som *Álfar*; str. 26, efter en falsk Læsemaade, som i *Helju*, hvorfor rimeligviis bør læses *Helgir*; str. 34, som *Suttungssynir*. (*Totnerne* forekomme desuden udtrykkeligen v. 4). De af deres Sprog anførte Ord ere: 1. *Fold* (s. ovenfor). 2. *Fagra ræſr*, den skønne *Ring* (en celtisk Form). 3. *Ártali* (*Marabeleren*). 4. *Fagra hvel* (det fagre *Þiut*). 5. *Vepr megin* (det stærke *Þeir*, *Uveiret*). 6. *Dynfari* (den tordenfarende). 7. *Dagsævi* (*Dagsønnen?* *Taushedens* *Søn?* s. ovenfor). 8. *Laga-Stafr*. (forekommer endnu engang str. 32, v. 5, som et *Álf*-Udtryk for *Korn*. Et af *Stederne* er uden Tvivl corrupt, maaſkee begge. Ved det første kunde maaſkee det celtiske *llwch* o: *lacus*, beslagtet med det *L. Lache*, *Isl. lögr*, ligge til Grund; ved det andet Stammeformen *Lage*, beslagtet med *Celt. lech*). 9. *Hraupuh*, (*Ødelæggeren?* — hvis det maaſkee ikke

snarere hænger sammen med Huiþuþ. s. ovenfor. 2. 6). Om den falske Ræfemaade i Helju er forhen talt. 10. Fagr-limi (den fagergrenede). 11. Svesu-gaman (Søvgammen, Søvnens Glæde). 12. Laga-Stafr. (s. ovenfor 8). 13. Sumbl, (Drickelag). Ogsaa her gielder det samme, som ovenfor; dog er Afvigelsen i det Enkelte mere paafaldende. Jeg beklager, af Mangel paa tilstrækkelige Hielpemidler, ikke at kunne undersøge, om de afvigende Ord, som jeg formoder, fuldstændigt lade sig forklare af det Ginniske (Eppiske) og Eeltiske.

4. **Banerne**, Vanir: forekomme under dette Navn str. 10. 12. 18. 22. 24. 26. 28. 32. 34; maaſkee ogsaa str. 14, naar man der vil læse Vanir, i St. for Dvergar (ellers formodentlig Helgir, i St. for den da urigtige Ræfemaade Helju i); str. 16. *Gof*: (dette kan her kun bemærke Baner, thi endt det ellers er *Aser*; da disse allerede forekomme v. 6 som *Asa synir*) str. 20. 30. som *Ginregin* (ligesom formodentlig i *Völuspá*. 6. 9. *Resen*). De Ord, som tillægges Banerne, ere: 1. *Vegar* (Veie, Gang: veie). 2. *Vindofnir* (Vind-Døn, eller Vind-Døn, den sig dreie Døn?). 3. *Skin*, *Stinnet* [eller: *Hversanda hvel*, det hvirvelende Hjul? s. ovenf.]. 4. *Sunna*, *Solen*. 5. *Vind-flot* (hvad der driver, flyder ovenpaa Vinden; *Vindflobb*. jvf. *Flot*. *Wachters* *Glossar*.). 7. *Vinds-flótt*, (Vindens Flugt?). 8. *Vágr*, *Bølge*, *Bove*; *Havet*. 9. *Vagr* (anden Gang, er uden Tvivl en Feil hos Afskriferen, for *sagr*, den rensende, rene; (beslagtet med det franske *sagari*, det isl. *sagr*, o. s. v.). 10. *Vönd*, maa vel, naar Ræfemaaden er rigtig, forklares ved det af det *Sar*. i Middelalderens Latin overgaaende *Venda*, et Skovstykke, udviist til Hugst, eller ved *Wendus*, en vis Deel Land (s. *Du Fresnes* *Gloss*). 11. *Grima*, den Grimme, den Græselige. 12. *Vaxtr*, *Bart*, *Plante*. 13. *Veig*, det *Goth*. *Wego*, *Flod*, *Wagi*, det Flydende. (*Woge*, *Bove*, *Bølge*). Det maa falde Enhver ind, ved at læse disse Ord, at de ikke, som de andre, ovenfor anførte, ere skandinaviske; men snarere, saavidt Formerne ere sikre, tydske.

5. Den sidste Stamme, af hvis Sprog der anføres Ordformer, som skulle svare til de ovenfor i forskjellige Benævnelser opregnede Begreber, er *Aserne* (*Æsir*), hvilke under dette Navn forekomme str. 34; som *Asa synir*, str. 16; som *Uppregin*, str. 16; endelig under Navn af *Gof*, str. 12. 14. 18. 20. 22. 24. 28. 30. 38. De Ord, som tillægges denne Stamme, har man for en Deel prøvet paa at ulede af skandinaviske Rødder; Nogle have trodsset ethvert Forsøg herpaa, og selv hine have kun med megen Svang paa den Maade ladet sig fortolke. Derimod lade de sig næsten alle med stor Letthed og Simpelt ved forklare af de semitiske Sprogarter; og saaledes ogsaa uden Tvivl, ligesom Handelspladsernes Navne, af det Phoeniciske. 1. Jordens Afsavn er *Aur*. Arab. *Aur*, Norden (eller maaſkee hellere *Aura*, i Forbindelse med Solens Begreb: *Dp*: og Nedgang, Morgen og Aften). 2. Himlen kaldes *Hlyrnir*.

Arab. i Sammenhæng 'Irin, Arne, Arnefled, hvorpaa Ild antændes (en Forklaring, der navnlig ogsaa passer paa Stedet Hrafnag. 11, hvor *Algrnir* ligeledes tillægges *Heljarheimr*, Underverdenen. 3. Maanen hedder *Mylin*. For at forklare dette har man taget sin Tilflugt til det gr. $\mu\eta\lambda\omicron\nu$, og saaledes gjort Maanen til et Måle. Nærmere ligger det Arab. *Mil*, en Vejviser, som dette Himmellegeme ikke upassende kunde kaldes af et nomadisk Folk. 4. Solens Navn er *Alskir*, og dette har man forgievet forsøgt at bringe tilbage til nogensomhelst Skandinaviske Rod; men har allerede tidligere, (ligesom simpl. *skirr*) villet hense til det Hebr. og Chald. (s. Glossar. Edd.). I det Arab. er *Zakir*, og det synonyme *Sakir*, (med Artikelen *Al-sakir*) den gløden, med stærk Lue brændende, et Tilnavn for Solen. 5. Skyen hedder *Scur-van*. Det Goth. *Scur*, en Tling, Regn eller Blæst af en Drivsky (s. Gloss. Edd.) har megen Lighed med Ar. *Sacur*, Stille efter heftig Storm. Dog synes *Sacur*, noget som er fuldt, opfyldt. (hvoraf *Soera*, en fuld Bælg eller Ederfæ) bedre at passe til Begrebet om en Sky. *Van*, det Gene, Dorste; og hele Ordet vilde da betegne en langsomt drivende Sky; men *van* kunde ogsaa her blot være en Endelse. 6. Vindens Navn *Favofr*, vil Gloss. Edd. ulede af *vafja*, cingere. Bedre og nærmere er Ar. *bagut* (udt. *wagut*), den som kommer pludseligt, kommer farende; en Betydning, der ogsaa kan passe til Dvins ligelydende Navn, (Gloss. Edd. s. v. *Vafuf*) der mueligen forholder sig til *Vagoth* hos Jordanes (Get. 3.) paa samme Maade som Dvinsnavnet *Gaur* til *Gauti*. (s. Anm. 53). 7. Stille Veir hedder *Lagi*. Ar. *legia* (ledjia) at tage sin Tilflugt; *Lega*, Tilflugt. 8. Havet: *Silæiggja*; i den Riøbenh. Udg. "perpetuum æquor; *Lá & Lagi*, dicitur mare." I det Ar. er Seil en Flod; *Liggij*, det dybe, vide Hav, Oceanet. Saaledes Seil *liggij*, det vide Havs Strøm. 9. Ilden hedder *Funi*, som ikke har nogen Rod i det Skandinaviske. I det Syr. er *Fenso* Skin af en Lampe, en Stjerne; Ar. *Fanus*, et Fyrtaarn. 10. Skovens Navn er *Vallarfax*. Man vil, halvt af det Angelsax. forklare det ved: Markens Man (eller Manke). At der i *Faxi* ligger et Begreb, der har Hensyn til Hesten, sees af Navnene *Gullfaxi* og *Hrimfaxi*. Det Ar. *Val* er Tilflugt; og da de fleste Haandskrifter have *Vallarfar*, kunde her enten tænkes paa *Farh*, Biergetop; Træets Top eller Krone; eller paa *farih*, hurtig; navnlig om Hesten. Men Varianterne gjøre mig her overhovedet usikker. 11. Matten hedder i Asamaalet *Njól* (baade i *Alvism.* og *Hrafnag.* 26), og hendes Fader *Nörvi*, *Njrv*, *Narfi*, som baade her, i *Vafpruðn.* 25, og i den prof. Edda altid fremhæves som en Jotun. Hvorledes man omsonst har plaget sig med at finde en etymologisk Forklaring over disse Benævnelser, vil man bl. a. kunne see af Glosseriet til Edda I. 629, 630. jvf. 632. I det Arab. er *Nairab* (udt. *Nairav*) ond, det Onde; *Na'l* (Datteren *Njól*) er Kvind.

Disse Betændninger passe ganske til det ovenfor udviklede. 12. *Sæb*, Korn, hedder hos Aserne *Bar*. I Norden har man grebet til det Hebr. *Pri*; men langt nærmere ligger jo det Hebr. *Bar*; *Ar. Barr*, Korn, Spelt, Hvede; som i det *Ar.* under beslægtede Former ogsaa anvendes paa Træfrugter, ligesom *Barr* i Fjölsv. 20. 13. Asernes *Al* er (efter den ovenfor meddelte Emendation) *Misb* (*Mjöbr*), hvilket man henfører til det Gr. *μῆδυ*. I det *Ar.* er *Mida* (som svarer til Formen *Midi* (*Hrafn. XIX*; s. Gloss. Edd. v. *Mar*) *Mab*, eller et med Retter dækket Bord; hvilket minder os om det Isl. (*Mat*) og danske *Orb*; ligesom Afledningen af *Al*, bevæge sig, Maid, Bevægelse, tyder paa at det arab. *Orb* oprindeligen har bemærket Drif, eller Handlingen at drikke, og siden er overført paa Spiisning, som det Gr. *συμπόσιον*. — Resultatet af ovenanførte Meddelelse bliver — for saavidt man tør udbrage Slutninger af saa saa Sproglevninger: 1. At „Menneskene“ bemærker den danske og svenske Folkstamme, der har udgiort Hovedmassen af Scandinaviens (nemlig Skitternes) Befolkning. 2. At Isotnerne, en anden Scandinaviske Folkstamme, i Folge Modsatningen og enkelte Ordformer, uden Tvivl bemærke Scandinaviens, tildeels med de andre Stammer blandede Gotter. 3. At Dverge og Aiser ligeledes ere Scandina-ver, men af en anden, formodentlig finniske og celtiske Folkstamme; at derimod 4. Banerne ere indvandrede Tydske; og endelig 5. Aserne Semiter (Phoeniciere; maaskee fra Karthago?). Angaaende Alvismål maa jeg endnu henvise til Petersens interessante Commentar (*Nord. Geogr. I. S. 174 o. fg.*) som imidlertid gaar ud fra en heel forskjellig Anskuelse.

XII.

(S. 369.)

I Stedet for Ravnene Aurgelmer, Prúdgelmer og Bergelmer, har man, for nødtørftigen at kunne forklare dem af det gamle nordiske Sprog, villet antage Formerne Aurgemlir, Prúdgemlir og Bergemlir, enten for de ene rigtige, eller dog for de oprindelige. Saaledes forklarer man da det første Ord ved „den gamle Jord“, af Afsnavnet *Aur* (Eer?) for: Jorden; Prúdgemlir ved „den stærke Gamle“, fordi Prúdr undertiden forekommer som Benævnelse for Thor og Valkyrierne, og synes at indeholde Begrebet om Styrke; Bergemlir endelig ved „den nøgne forladte Gamle“ (af *berr*, nøgen). Om endog denne Forklaring er noget bedre, end den i Gloßf. til Edda, forekommer den mig dog ligesaa haard i Formen, som lidet passende til Sammenhængen; og ganske uheldig i Forvandlingen af gelmer til gemlir. Ligesaa lidt kan Rodordet *gelm*, *galm* (sonitus) i det nord. Sprog give nogen Mening, naar man vilde anvende det paa disse Ravnens Forklaring; hvorimod denne findes med Consequent

i de semitiske Sprog, med Henviisning til Ymers Floed, og til Primthuserne, den ældre Menneskeslags Stammefædre. [Aura, pl. Biergkloster; Gail, Dversømmelse; Mer, Mand, Menneske].

XIII.

(S. 312.)

Intet semitisk Sprog har et eiendommeligt Ord af denne Art; og hvad der forekommer af den Art, er laant af andre Sprog, navnlig af det Persiske. Her finde vi f. Ex. Novard, undig, fortræffelig; hvormed det i Pers. og Arab. forekommende Ord Nerd (Kornsaft, Dobbelsaft), det syr. Nurtho, Blomst, Ur, maaſkee ogsaa det Pers. Ner, mas, membrum genitale, hvilket bl. a. forekommer i saamange Sammensætninger, staaer i Forbindelse. — At dette Væsen, Njord, Frugtbarhedens Symbol, ligesom næsten alle Guder i den indo-persiske og perso-germaniske Mythologie, ved Siden af den mandlige, ogsaa fremtræder i kvindelig Form, som Nerthus (ikke Hertha!) den moderlige Jords Symbol: har Grimm bevist. (s. hans D. Mythol. S. 152. jvf. S. 140. 206. og Fort. S. IX.). Men ikke nok hermed; det fremtræder, ved Siden af den perso-germaniske Skikkelse, ogsaa, ligesom Scel og Egir, uuder forskjelligt Navn, i Asa-Form som Hading, hos Saxo p. 10 o. fg. Denne maa nemlig ei allene henføres til Njord, med Hensyn paa hans Berørelse med Skade (Regnild. Saxo p. 16) men ogsaa paa hans Forbindelse med Freir (Frö. Saxo l. c.) og som Frotho's Fader, der (aaenbart identisk i Mythen med de følgende Frober) ikke er andet end en Antropomorphose af Frö (Freir), en Personificering af Udbredelsen af hans Cultus, og den gyldne Alder under hans Herredømme. (Jvf. Anm. 130). Til Beviis herpaa er det nok at sammenligne Saxo's og Islændernes Mythe om Frode, Fridfrode, o. s. v., med den Upsalske om Freir (i de sydlige og vestlige Østersø-Lande Frö). Den gyldne Alder, den velsignede Frugtbarhed og Overflodighed — Alt stemmer overeens. Ogsaa Navnene ere identiske; og i de semitiske Dialecter synonyme med den ovenfor givne Betydning af Njord og Nerth; nemlig Hebr. Fri (Pri) פרי, Frugt; Ar. Fero, Rime, Spire; fra, at spire; deraf פרה (Pera, Fera), det langt voxende Hovedhaar; hvoraf det fyrstelige Tilnavn „den langhaarede“ (haarfagre, comatus). Hebr. פרה, (Faroh), hvoraf plur. Fraoth, (Frode) bruges som appellativ Benævnelse paa en Fyrste; og ligesom hos Franker, Danske(?) Gotter, overalt hvor Aserne bleve Herrer, og som hos Grækerne: saaledes var ogsaa i Orienten det lange Haar (coma) et Tegn paa Kongebyrd og kongelig Bærdighed. Ogsaa i de Scandinaviske Sprog er Formen gaaet over uforandret i Hovedlyd og Betydning. Isl. Fræ, Frio; Danst Frø, semen (ganske forskjelligt fra Frugt (=Frucht“, beslægtet

med „Fracht“) 3: hvad der bringes, frembringes. Hvor meget Njord og Freir i de Gamles Sultus gik over i hinanden, er bekendt nok; og saa meget mere begribeligt, at det ogsaa stee i Mythen. Spiren, Sæden, Frugten (Frö) blev Frugtbarhedens Søn, ligesom dens Symbol (Njord, Nerth), og Søn af Hadd, den rige Frugtbarhed; denne som *Hati*, Sønnen som *Hading* (Had-ing), svare begge til *Njord* og *Nerth*. Men „den rige Betsignelse“ (*Hati*) var en Virkning, en Søn af Solen, Verdensøiet, *Hrodvitnir*. (s. Steberne i Gloss. I. p. 589 o. f. ikke Forklaringerne). Han gaaer forud for Faderen, er hans Afbillede, hans Symbol, Solulven i Grimmism. 39. Men da Afsproget var blevet fremmedt i Norden og Mythenes Betydning forsvandt, da svandt ogsaa Solen af *Hati*'s Billede, og af hans Navn. Solen selv tænkes da som qvindelig; en Ulv som dog ved den forfølgende en anden (*Hrodvitnir*, ikke mere Solens Søn) foran den, som forfulgte Maanen og truede med at opsluge den. Denne viste sig nu som et Gienbillede af *Fenrir*; og Njere forvandlede Faderen selv (i hvor klar hiin Betydning endog var) til en „famosus lupus“ (s. Glossar. Edd. I. p. 545. 590. og Interpr. carm. Egisd. 39. m. fl. St.). Da hos Saxo *Hading* er traadt i *Hati*'s Sted, saa forvandler en lignende Tolkning (men som vist er langt ældre, end Saxo) den nye *Hati* (Hading's Fader) til *Gram* 3: Brede, Had. (jvf. om denne sædvanlige Forklaring over Navnet *Hati* Thres Gloes. I. 756. Gloss. Edd. I. 545). Da Forestillingen, som man gjorde sig om denne hele Gude-Vet er ganske utvivlsom (s. bl. a. Adam. Brem. de situ Dau. c. 233. Olafs Tryggv. S. 173. Edda Resen. Dæm. 21. 22.) maatte man, hvis man antog, at Saxo her, som ved Eothen, i St. f. Skef, ikke havde bevaret Afsproget, men den gamle danske Form for dette Navn, i det mindste lægge Wachter's Forklaring af *Hat*, „den Ophøiche“, til Grund. (Glossar. p. 675). — Ligefom i øvrigt i *Njord* og *Nerthus* den mandlige og kvindelige Guddom, som forskellige Former af een Idee, staa ved Siden af hinanden: saaledes staaer ogsaa den kvindelige *Freia* ved Siden af *Freir*; i Mythen betegnet som hendes Broder; uden at hun dog, saavidt man veed, nogensteds har været dyrket tilligemed ham, men desto oftere i hans Sted. Da Afernes og Vanernes Religion senere hen meer og mere smelte sammen, maatte ogsaa nødvendigen Afvikelsen af de saa meget lignende Ideer om *Freir* og *Othin*, om *Freia* og *Frigga*, snart tabe sig; og ved de sidste, hvor Navneligheden ogsaa medvirkede, kendte man snart ikke mere nogen væsentlig Forskiel imellem Afernes *Frigg* (s. Anm. 242), Symbolet paa Jorden (Arab. Erd) og Vanernes *Freia* og *Nerthus*.